

La décolonisation du monde académique belge.

Inventaire des initiatives

De dekolonisering van de universitaire wereld in België.

Inventaris van initiatieven

Groupe de travail interuniversitaire "Passé colonial belge"

Interuniversitaire werkgroep "Koloniaal Verleden België"

(VLIR-CRef)

27 oktober 2021

Table des matières / Inhoudsopgave

1	Introduction / Inleiding.....	3
1.1	Cadre général / Algemeen kader	3
1.2	Origine du document / Genese van dit document	3
2	Groupes de travail, commissions et autres organes / Werkgroepen, commissies en andere organen.....	5
2.1	Initiatives dans le cadre des relations historiques avec le Congo et patrimoine académique / Initiatieven rond historische contacten met Congo en academisch erfgoed	5
2.2	Organes d'avis / Adviesorganen	8
2.3	Groupes de lecture / Leesgroepen.....	10
2.4	Divers / Varia	11
3	Activités académiques et destinées au public / Academische en publieksgerichte activiteiten .	13
3.1	Séminaires, soirées débats et colloques (depuis 2018) / Seminaries, debatavonden en colloquia (sinds 2018)	13
3.2	Doctorats honorifiques / Eredocoraten	24
3.3	Expositions / Tentoonstellingen	25
3.4	Guides des archives / Archiefgidsen	27
4	Initiatives externes / Externe initiatieven	28
4.1	Intitatives des étudiants (associations) / Initiatieven van studenten(verenigingen)	28
4.2	Participation de professeurs à des initiatives externes (depuis 2018) / Participatie van professoren aan externe initiatieven (sinds 2018)	30
5	Enseignement universitaire / Universitair onderwijs	33
5.1	Programmes / Programma's	33
5.2	Cours / Vakken	35
5.3	Initiatives visant à 'décoloniser' des domaines ou programmes d'études / Initiatieven om vakken of onderwijsprogramma's te dekoloniseren.....	51
6	Implication dans l'enseignement primaire et secondaire / Betrokkenheid bij lager en secundair onderwijs.....	52
6.1	Participation à des commissions / Participatie in commissies.....	52
6.2	Développement de manuels, de matériel d'apprentissage et de journées d'études à destination des enseignants / Ontwikkelingen van handboeken, lessenpakketten en studiedagen voor leraren	54
7	Système de bourses / Beurswerking	56
8	Collaboration avec l'Afrique centrale / Samenwerking met Centraal-Afrika.....	60
9	Postface / Uitleiding.....	70

1 Introduction / Inleiding

1.1 *Cadre général / Algemeen kader*

- <http://www.afrikastudies.nl/downloads-conferences/Programme-symposium-Brussels.pdf>: al in 2010 vond een conferentie plaats “[un]disciplined encounters, science as terrain of postcolonial interaction between Africa and Europe – past and future”
- https://www.vliruos.be/en/news_events/congo_event_2019/1105: Congo Event 2019 van VLIR-UOS
- Het boek *Universités et Entreprises. Milieux académiques et industriels en Belgique, 1880-1970* van ULB-historicus Kenneth Bertrams (Brussels, Ed. Le Cri, 2006) bevat informatie over de verhouding van Belgische universiteiten en Congo.

1.2 *Origine du document / Genese van dit document*

1.2.1 VUB

Benoît Henriët heeft het overzicht gemaakt met Christil Asamoah (project medewerkster diversiteit en dekolonisering van universitaire curricula), en in samenwerking met leden van de faculteiten Letteren en Wijsbegeerte en Sociale Wetenschappen, en met VUB-medewerkers van UCOS (ontwikkelingssamenwerking).

1.2.2 ULB

Dans le cadre de la préparation de l’aperçu des activités liées au colonialisme belge à l’ULB, les personnes suivantes ont été contactées et ont fourni des informations : Julie Berthelie (ULB-Coopération), Olivier Gosselain (professeur d’archéologie), Abdellali Hajjat (professeur de sociologie), Amandine Lauro (professeure d’histoire), Judith Le Maire (professeure d’architecture et Vice-rectrice aux relations extérieures), Valérie Piette (professeure d’histoire et à la coopération au développement).

1.2.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

La contribution de l’Université Saint-Louis – Bruxelles a été coordonnée par Romain Landmeters. Elle est le fruit d’une concertation avec Isabelle De Clerck, Sarah Demart, Emmanuel Klimis, Erika Ngongo, Charlotte Pezeril, Bérengère Piret et Nathalie Tousignant.

1.2.4 UGent

De initiatieven werden verzameld door Sibon Kanobana. Hij stelde eerst een lijst op van een 50-tal personen van wie hij wist dat ze aan de UGent werken rond dekolonisering: onderzoekers, studenten en docenten. Deze personen zijn verbonden aan de faculteiten Letteren en Wijsbegeerte, Politieke en Sociale Wetenschappen, Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Ingenieurwetenschappen en Architectuur, en Rechten en Criminologische Wetenschappen. Hij vroeg iedereen per mail om enerzijds te delen wat er in hun opleiding, faculteit, onderzoeksgroep,

afdeling, etc. rond dekolonisering gebeurt en anderzijds om collega's te vermelden die niet in de mailinglijst voorkomen maar best betrokken worden. Uiteindelijk kreeg hij uitgebreide input van o.a. Annelies Verdoolaege van het Gents Afrika Platform naast Berber Bevernage, Eline Mestdagh, Eva Brems, Floor Verhaeghe, Inge Brinkman, Johan Lagae, Julie Carlier, Koenraad Bogaert, Marie-Gabrielle Verbergt, Michael Meeuwis en Vicky van Bockhaven.

1.2.5 KU Leuven

Het document is opgesteld door Idesbald Goddeeris, die input kreeg van veel mensen. Hij contacteerde alle vicedecanen onderwijs, en kreeg antwoord van de faculteiten Bewegings- en Revalidatiewetenschappen, Economie en Bedrijfswetenschappen, Geneeskunde, Letteren, Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Theologie en Religiewetenschappen, en Wetenschappen, en van het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte en het KADOC. Daarnaast ontving hij veel gegevens van enkele stafmedewerkers van de centrale diensten (Martine Dekoninck, Raf D'haese, Roeland Janssen, Liesbet Nys, Laurens Rademakers) en van docenten met een duidelijke expertise ter zake (zoals Patrick Develtere, Geert Vanpaemel, Fons Verdonck en de antropologen Karel Arnaut, Ann Cassiman, Filip De Boeck, Katrien Pype en Noël Salazar). Ook individuele collega's gaven nog informatie (Elke Brems, Elke D'hoker, Carine Defoort, Anke Gilleir, Nadia Lie, Anneleen Masschelein, Patrick Pasture, Hilde Van Gelder, Karel Van Nieuwenhuysse, Pieter Verstraete en Kaat Wils).

1.2.6 UCL

Les premières informations ont été collectées par Vincent Dujardin, suppléant Anne-Sophie Gijs (en congé de maternité) de septembre 2020 à janvier 2021. Dès janvier 2021, Anne-Sophie Gijs a poursuivi la récolte de contributions pour aboutir à la synthèse contenue dans ce document. Les professeur.e.s et chercheur.e.s suivant.e.s ont été consulté.e.s : Thierry Amougrou, An Ansoms, Véronique Bragard, Mathieu Bouhon, Ralph Dekoninck, Tanguy de Wilde d'Estmael, Aurore François, Eric Gaziaux, Pierre-Joseph Laurent, Vincent Legrand, Jacinthe Mazzochetti, Valérie Rosoux, Xavier Rousseaux, Jean-Paul Sanderson, Caroline Sappia, Pierre-Jérémie Piolat, et Aurore Vermeylen. L'administration des relations internationales (Lucie Petillon, Chargée de mission, Afrique) a également fourni des informations. Marthe Nyssens, prorectrice Transition et Société, ainsi que Dana Samson, prorectrice à l'International ont également été mobilisées, ainsi que le Musée L (Anne Querinjean et son équipe) et Louvain Coopération (Sophie Wyseur, responsable des opérations).

2 Groupes de travail, commissions et autres organes / Werkgroepen, commissies en andere organen

2.1 *Initiatives dans le cadre des relations historiques avec le Congo et patrimoine académique / Initiatieven rond historische contacten met Congo en academisch erfgoed*

2.1.1 **UAntwerpen**

- Er zijn geen initiatieven die het koloniale erfgoed van de universiteit op een meer systematische wijze behandelen, maar het besef dat er iets met dit beladen erfgoed dient te gebeuren, is recent wel heel sterk toegenomen. Zo werden (op initiatief van Matthias De Groof en rector Herman Van Goethem) plannen ontwikkeld om de Grote Aula op campus Middelheim te heropen tot Patrice en Pauline Lumumba-zaal. Dit plan is nog niet gerealiseerd. Ook is de universiteit van dichtbij betrokken bij de door het Middelheimmuseum georganiseerde tentoonstelling « Congoville » (zie 3.3.1).
- Op onze campussen zijn de gebouwen van de voormalige Koloniale Hogeschool en de voormalige directeurswoning ('de villa') de meeste zichtbare. Bijkomende info over de Koloniale Hogeschool staat onder <https://blog.uantwerpen.be/collectief-geheugen/koloniale-hogeschool-univog/>. Standbeelden of kunstwerken die verwijzen naar het kolonialisme zijn grotendeels verwijderd. Van een monument voor Baron Dhanis staat enkel de sokkel nog in de voortuin. Rechts van het hoofdgebouw op campus Middelheim bevindt zich nog een monument ter nagedachtenis van Antwerpenaren gestorven in Congo ten tijde van Kongo-Vrijstaat (1885-1908). Naast de beelden vind je in de collecties van de bibliotheek en archief materiaal terug dat een koloniale visie weerspiegelt. Zo bewaren we het archief van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen (KAGA), een organisatie ontstaan in een context van een 19de eeuws Europa dat de rest van de wereld exploreert (en in één beweging koloniseert). (<https://www.uantwerpen.be/nl/bibliotheek-universiteit-antwerpen/archief/projecten/kaga/>).

2.1.2 **ULB**

- Dans le cadre du projet ARC avancé HERICOL (Héritages coloniaux en Belgique: universités, mobilisations et contre-mobilisations) (2020-2025, dir. professeur.e.s A. Hajjat, A. Lauro, S. Newell), une étude sur les connections entre l'ULB et le projet colonial belge et sur les défis que pose la gestion de ce passé (en termes de mise en récit, de reconnaissance institutionnelle, de demandes de politiques de réparation/restitution) démarrera dans les prochains mois. Un projet d'ouvrage "grand public" et un projet d'exposition virtuelle sur ces thématiques sont en chantier.

- Bien que des initiatives en ce sens aient déjà été menées dans le passé, comme l'exposition "Théodore au Congo" en 2005,¹ deux événements qui se sont produits au printemps 2018 ont mené à une réflexion sur le passé colonial de l'université. D'une part, des étudiants ont alerté les autorités sur l'existence d'un médaillon en l'honneur du Roi Léopold II qui se trouvait sur un mur d'une partie peu fréquentée d'un des bâtiments de l'université. Peu de temps après, ce médaillon a été "vandalisé": il a été couvert d'inscriptions faisant référence au passé colonial, aux mains coupées, etc. Cet acte n'a pas été revendiqué. D'autre part, un article du journaliste Michel Bouffioux,² paru dans l'édition belge du magazine *Paris-Match* en juin 2018, a attiré l'attention du grand public sur l'existence d'une collection de restes humains. Il s'agit d'une collection de crânes originaires de territoires actuellement situés en République Démocratique du Congo et "acquis" à la fin du 19ème et au début du 20ème siècles, hébergée au Laboratoire d'Anthropologie et de Génétique humaine. L'article questionnait le caractère éthique de la présence de restes humains acquis dans des conditions de domination coloniale dans une université. Cet article a également révélé cette problématique aux autorités de l'université, qui ont entrepris un travail de réflexion. Un groupe de réflexion sur le passé colonial de l'ULB, pluridisciplinaire et informel, a été créé. Il comprenait des historien.nes, historien.nes de l'art, anthropologues biologiques, sociologues, psychologues sociaux.les, archéologues, et des représentant.es du cercle Binabi (étudiants afro-descendants). Il était présidé par le Vice-recteur à la politique académique et à la gestion des carrières, en charge de la politique de diversité et de genre. Ce groupe de réflexion a conduit à plusieurs initiatives décrites dans la suite de ce rapport.
- En août 2020, les Recteurs de l'ULB et de l'Université de Lubumbashi (UNILU), Yvon Englert et Gilbert Kashiba, ont signé une convention de restitution à travers laquelle l'ULB cède tous les droits dont elle dispose ou disposerait sur 10 crânes dont l'origine congolaise est clairement établie. Elle sera éventuellement élargie à 4 autres crânes si les recherches menées actuellement à cette fin permettent d'en retracer l'origine. La convention prévoit que ces restes humains devront être physiquement rapatriés dans les années suivant la signature de la convention. En attendant, toute nouvelle utilisation de ces restes humains (projets de recherche, enseignement) requiert une autorisation de l'UNILU.

2.1.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

- Dans le cadre du projet de recherche *Human Remains Origin(s) Multidisciplinary Evaluation* (HOME, 2019-2021), Enika Ngongo retrace le contexte légal colonial dans le cadre duquel ont été transférés des restes humains congolais dans les établissements scientifiques fédéraux, les

¹ Organisée du 15 décembre 2005 au 31 janvier 2006, l'exposition "Théodore au Congo. ULB-Afrique centrale: enseignement, recherche, coopération" a été organisée par les Archives et Bibliothèques de l'ULB, avec le soutien du recteur Pierre de Maret, Recteur de l'ULB, du Réseau des Musées de l'ULB et du Service des Cérémonies. Elle présentait un aperçu de l'histoire et de l'actualité des relations de l'ULB avec l'Afrique centrale (en matière de recherche, d'enseignement et d'activités de coopération), en accordant une large place à la part coloniale de cette histoire et à son rôle dans la production de savoir à l'ULB. Elle s'est par ailleurs accompagnée de plusieurs événements (conférences, projections cinématographiques, débats) sur cette histoire, notamment avec le professeur Isidore Ndaywel (Université de Kinshasa) pour l'ouverture de l'exposition.

² <https://parismatch.be/actualites/societe/144771/lusinga-et-300-autres-cranes-dafricains-conserves-a-bruxelles-partie-2-le-pauvre-diable-de-lulb>

universités belges et d'autres collections d'institutions publiques et privées ; Marie-Sophie de Clippele cherche quant à elle à établir un cadre légal de restitution et de rapatriement des restes humains hébergés dans les institutions précitées et ce, au regard des législations qui existent dans les autres anciennes métropoles.

2.1.4 KU Leuven

- In het verleden zijn er al verschillende initiatieven geweest, zoals het project dat uitmondde in het boek *Geleerd in de tropen. Leuven, Congo & de wetenschap, 1885-1960* van Ruben Mantels (Leuven University Press, 2007) en de tentoonstelling in Museum M (Leuven) en Musée L (Musée universitaire de Louvain), met bijbehorende catalogus, over een deel van de Afrikaanse collecties van de Leuvense universiteit(en) (*Mayombe. Meesters van de magie*, 2010 en 2011). Ook de denkgroep *Congo-België in de context van globalisering*, die in 2010 actief was binnen Metaforum (en geleid werd door Patrick Devlieger) kan in deze context vermeld worden.
- In september 2020 werd de Commissie Koloniaal Verleden en Koloniaal Erfgoed gecreëerd als ad hoc adviesorgaan in de schoot van de Commissie Erfgoed (voorzitter: Geert Vanpaemel). Zij heeft zich gebogen over het koloniaal erfgoed aan de universiteit en op 16 december 2020 de nota *Beladen, omstreden, betwist. Koloniaal erfgoed en dekolonisering van de universiteit* (38 blz.) overgemaakt aan de vicerector. Wellicht zal zij in 2021 ook een rol spelen in de gelijkaardige reflectie die door de stad Leuven is opgezet.

2.1.5 UCLouvain

- Un groupe de travail interdisciplinaire s'est mis en place (1er quadrimestre 2021) pour initier une réflexion sur le patrimoine colonial de l'UCLouvain et sur les initiatives à envisager en matière de « décolonisation » dans l'Université. Ce patrimoine colonial concerne entre autres, outre les *archives* relatives à l'université de Lovanium et à son corps professoral (conservées au service des Archives de l'UCLouvain), les *collections d'art africain* du Musée L³. Les objets constituant « les fonds anciens » proviennent de diverses communautés congolaises. Ils ont été collectés par l'intermédiaire de missionnaires belges fin 19e-début 20e siècles, en vue de contribuer à la formation des agents coloniaux à l'Université de Louvain. L'objectif du groupe de travail (membres actuels : Ralph Dekoninck, Charlotte Langhor, Véronique Bragard, Anne Querinjean et Anne-Sophie Gijs) sera de fixer le cadre et les objectifs d'une réflexion plus large (à amorcer en septembre 2021) sur les enjeux liés à la possession et à l'exposition de ces œuvres au sein de l'Université, dans le contexte du débat plus large initié sur la restitution des œuvres d'art africaines.
- De son côté, le Musée L donne accès à ses objets et collections dans le cadre de séminaires, cours et ateliers liés à l'enseignement et à la recherche à l'UCLouvain. Dans le cadre du projet Louvain 2020 « Enseignement et recherche au cœur du Musée Laboratoire », coordonné par Charlotte Langhor, les étudiants du séminaire d'histoire « Europe et mondes extra-européens » dispensé par Anne-Sophie Gijs, ont par exemple eu l'occasion de mener des

³ En 1979, les collections de la KU Leuven et de l'UCLouvain ont été scindées et une partie des fonds anciens est revenue à l'UCLouvain (268 items). Celle-ci a ensuite été enrichie par plusieurs dons plus récents (690 items).

recherches sur les croyances et pratiques sociales, culturelles et religieuses, gravitant autour des communautés ethniques concernées par les objets africains du Musée L, et de réfléchir aux enjeux relatifs à la présence de ces objets en Belgique, en analysant les débats mobilisant la communauté scientifique et le grand public sur la thématique de la « restitution ». Les travaux obtenus à la faveur de ces échanges enrichissent la documentation du Musée L, qui pour l'instant, ne dispose pas des ressources internes suffisantes pour documenter davantage ces collections à moyen terme. Le Musée L ne peut donc assurer un rôle proactif en la matière mais reste attentif aux pratiques d'autres Musées et aux débats entourant ces questions.

2.2 Organes d'avis / Adviesorganen

2.2.1 UAntwerpen

- De stuurgroep diversiteit die ressorteert onder de Raad Dienstverlening olv van vicerector Filip Lardon geeft vorm aan het algemene diversiteitsbeleid aan de universiteit, zowel voor studenten als voor personeelsleden.
- Het platform 'Globaal engagement en samenwerking met het Zuiden', binnen de dienst internationale samenwerking, werd opgestart in 2020 en heeft als doel de samenwerking met het Zuiden voor korte en langere termijn uit te tekenen. Binnen dit platform werden 3 werkgroepen geïnstalleerd (onderzoek en maatschappelijke dienstverlening, onderwijs en global engagement).
- Het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid (IOB) heeft als multidisciplinair instituut een drievoudige opdracht van academisch onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening op het gebied van de economische, politieke en sociale aspecten van ontwikkelingsbeleid en -beheer. Ontstaan door de bundeling van de bestaande krachten aan de Universiteit Antwerpen, is het IOB uitgegroeid tot een internationaal erkend centrum van excellentie. Het IOB organiseert zowel kortlopende als master- en doctoraatsprogramma's en legt voor zijn onderzoek een speciale focus op de regio van de grote meren van Afrika.
- De Universitaire Stichting voor Ontwikkelingssamenwerking (USOS) scherpt via haar campuswerking het mondiaal burgerschap aan bij studenten en personeel van de Universiteit Antwerpen. Daarnaast bouwt USOS een gelijkwaardige samenwerking uit met academische partners in het globale Zuiden.

2.2.2 UGent

- Er is een werkgroep Diversiteit onder leiding van de vicerector Mieke Van Herreweghe en in de zomer van 2020 werd Badra Djait aangeworven als UGent-diversiteitscoördinator. Ook elke faculteit heeft een diversiteitsteam onder leiding van een ZAP. Door de maatschappelijke ontwikkelingen van 2020 komt dekolonisering soms ook aan bod in deze overlegorganen.

2.2.3 KU Leuven

- Er is op centraal niveau een Regional Committee East & Central Africa in de maak, waarin Congo een centrale plek krijgt (informatie bij Laurens Rademakers).
- De werkgroep TINC (Talent voor Inclusie), een van de werkgroepen die is opgericht onder de vleugels van de Diversiteitsraad, zoekt naar 'dekoloniale initiatieven' op de kruising van onderwijs, diversiteit en vorming.
- Het International Office (vanuit Internationale Projecten), de dienst Diversiteitsbeleid en de Interfacultaire Raad voor Ontwikkelingssamenwerking (IRO) zijn een denkoefening gestart om te kijken wat ze samen kunnen betekenen rond 'dekolonisering' en hoe ze het debat rond racisme, discriminatie en dekolonisering kunnen verdiepen.
- Het in september 2020 opgerichte [KU Leuven Engage](#) zal zich ook over de thematiek buigen. KU Leuven Engage is een gemeenschap van geëngageerde studenten, onderzoekers, docenten, medewerkers en partners van de KU Leuven, die door actieve inzet hun maatschappelijke verantwoordelijkheid willen opnemen voor, samen met en vanuit personen en groepen in kwetsbare situaties.
- Voor de meer algemene werking rond diversiteit en inclusie, zie <https://www.kuleuven.be/over-kuleuven/inclusie/index.html>.

2.2.4 ULB

- Projet "décolonisons-nous": projet lancé par le Service des relations internationales de l'ULB et soutenu par les autorités de l'université. L'objectif du projet est double : d'une part, il s'agit de décoloniser les relations internationales de l'ULB sur base d'une réflexion critique sur la façon de travailler avec les partenaires des Suds en vue de transformer celle-ci ; d'autre part, il s'agit d'un travail de sensibilisation auprès de la communauté universitaire à une décolonisation plus large et aux différentes inégalités qui en découlent sur les campus. Afin de proposer des actions concrètes pour les relations internationales, plusieurs groupes de travail, sur des thématiques bien précises (p.ex : l'accueil des étudiants africains) seront établis avec diverses parties prenantes.
- En février 2021, le Comité de pilotage " Héritages coloniaux et décolonisations " de l'ULB a été créé avec l'accord du Conseil académique. Il a pour objet :
 - d'impulser les politiques de l'Université en la matière ;
 - de stimuler les recherches sur ces questions, notamment la poursuite du travail d'identification des collections et traces coloniales dans les archives, les documents administratifs et le patrimoine de l'Université ;
 - de répondre aux interpellations venant de la communauté universitaire sur la mémoire coloniale de l'Université ;
 - d'entendre régulièrement, afin d'éclairer le comité de pilotage, des experts et personnes ressources de notre Université qui travaillent sur ces questions ou sont actifs dans la coopération, de même que des chercheurs du pays du Sud, des boursiers de la coopération, des membres de l'ONG ULB-Coopération, des représentants des associations afro-descendantes de l'Université... ;
 - de stimuler la collaboration sur ces questions avec d'autres Universités, et en particulier dans le cadre du réseau CIVIS ;

- de servir de comité d'accompagnement pour le projet " Décolonisons-nous " mené par l'administration du DRE, ainsi que ses diverses déclinaisons, et de soutenir le développement des initiatives de ses équipes-projets ; d'accompagner ainsi le décentrement de la coopération universitaire afin de la rendre moins inégalitaire et moins tributaire de schémas dépassés, résidus de l'héritage colonial.

2.2.5 UHasselt

- Er is een commissie gender en diversiteit waarin elke faculteit vertegenwoordigd is. Deze commissie is een formeel adviesorgaan onder voorzitterschap van de vicerector onderwijs. De commissie adviseert de doelstellingen en acties die verbonden zijn aan de transversale beleidslijn UHasselt inclusief.
- Naast de commissie gender en diversiteit is een cel gender en diversiteit opgericht die instaat voor de operationalisering en opvolging van de doelstellingen en acties van het transversaal beleid inclusief. De vicerector onderwijs is voorzitter van de cel die samengesteld is op basis van enerzijds expertise en anderzijds een vertegenwoordiging van de centrale diensten personeelsbeleid, onderwijs en student, communicatie, doctoral schools, dienst informatica en rectoraat.
- Op het niveau van de associatie universiteit hogeschool Limburg (AUHL) is er een werkgroep diversiteit en inclusie met diversiteitsmedewerkers en studentvertegenwoordigers van UHasselt en van hogeschool PXL.
- De dienst onderwijsontwikkeling, diversiteit en innovatie (OODI) is partner in het Erasmus+ project e-Inclusion. Het transnationaal project is een samenwerking van hoger onderwijs met expertisecentra met name het kenniscentrum innovatie en online leren (KIC) en het expertisecentrum diversiteitsbeleid (ECHO). Doelstelling is het ontwikkelen van online tools voor docenten om een inclusieve leeromgeving te creëren. Centraal in het project is de awareness tool vanuit verdiepende kaders rond supremacy en racisme, implicit bias en equity.

2.3 Groupes de lecture / Leesgroepen

2.3.1 UAntwerpen

- PhD-studenten van het filosofie departement organiseren workshops rond decolonizing philosophy.

2.3.2 VUB

- WeDecolonizeVUB. Vanaf 14 oktober 2020 opent een pop-up bibliotheek dat 'dekoloniale' perspectieven wil brengen op de geschiedenis van Congo en België. Zij bevat boeken over discriminatie en antiracisme en werk (ook non-fictie) van niet-westerse auteurs. Het initiatief is een samenwerking tussen UCOS (Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking) en een aantal studentenorganisaties (ASCOM, LASCOM, Mixomnia,...) en krijgt de steun van het Equality Team van de VUB.

2.3.3 Université Saint-Louis - Bruxelles

- 2019-2020 : Séminaire du Centre de recherches et d'interventions sociologiques (CESIR) autour de l'œuvre Gayatri Chakravorty Spivak (coord. Juliette Woitchik et François Rinschbergh).
- 2018-2019 : Séminaire du Centre de recherches et d'interventions sociologiques (CESIR) autour de l'œuvre Franz Fanon (coord. Juliette Woitchik et François Rinschbergh).
- 2013-2015 : Théories et pensées postcoloniales, séminaire mensuel de lecture (org. Sarah Demart, Amandine Lauro, Benoît Henriët, Jonathan Collin et Antoine Tshitungu Kongolo).

2.3.4 KU Leuven

- Aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte organiseren vier doctoraatstudenten verbonden aan het Centrum voor Politieke Filosofie en Ethiek en het Husserl-Archief (Rikus Van Eeden, Tarun Kattumana, Seunghyun Song and Firat M. Haciahmetoglu) in 2020-2021 de *reading group* Biweekly Postcolonialism. Het bestaat uit twaalf sessies waarin telkens auteurs uit de *postcolonial studies* worden besproken. Zij zullen "examine some major themes in postcolonial studies such as Eurocentrism, modernity, universalism, politics of inclusion, violence, racialisation, denigration and suppression of languages."

2.4 Divers / Varia

2.4.1 UAntwerpen

- Aan de UAntwerpen werd beslist dat op het Sinterklaasfeest voor personeel, de zwarte pietten zouden worden vervangen door roetpieten. Ook vroeg de rector aan de studentenverenigingen om af te zien van het inschakelen van zwarte pietten.
- UAntwerpen is al jaren een actieve partner bij de werking rond Black History Month Belgium (<https://blackhistorymonth.be>)
- Binnen de YUFE alliantie werd een lezing georganiseerd door Aindre Evans (Universiteit Maastricht) over 'decolonizing the curriculum'. Zij gaf meer uitleg over dekolonisatie in het onderwijs, waarom dat belangrijk is en welke strategieën je kan hanteren om het curriculum te dekoloniseren.

2.4.2 VUB

- Op 26 november 2020 werd het [VUB Equality Team](#) het [VUB Equality Network](#) (VEN) gelanceerd. Dit VEN wil de hele VUB (studenten en personeel) en alle groepen aan de VUB al werken rond gelijkheid en inclusie verenigen in een netwerk.
- In het kader van WeDecolonizeVub wordt een reeks van lezingen georganiseerd in de loop van academiejaar 2020-2021. Onderwerpen zoals "Heroes of decolonization", "Decolonial narratives within transnational adoption" of "Attacks on Black intellectuality" worden behandeld door Belgische en internationale sprekers.
- Sinds 2019 is Prof. Dr. Bambi Ceuppens fellow aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de VUB

2.4.3 ULB

- Le réseau multidisciplinaire d'études sur l'Afrique, [Afric@ULB](#), rassemble de nombreux chercheurs et chercheuses de diverses disciplines (sciences humaines, sciences de la santé et sciences exactes). Il organise des activités scientifiques et culturelles liées aux recherches sur le continent africain et les diasporas africaines, y compris sur les thèmes de l'histoire coloniale, du post-colonialisme et des dynamiques décoloniales.

2.4.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 19/10/2020: Bérengère Piret (USL-B – AGR) a été auditionnée au Parlement fédéral par la Commission spéciale Congo concernant les archives de la colonisation belge.

2.4.5 KU Leuven

- Mieke Berghmans en Sarah Van Ruyskensvelde (faculté Psychologie en Pedagogische Wetenschappen) organiseren een reeks van gesprekken over de dekolonisatie van de universiteit. Zij willen daarbij de polarisatie overstijgen en wederzijds begrip genereren door zich te richten op vragen als vanwaar opinies komen en hoe mensen naar elkaar toe werken. Dat doen zij door een focus op 'gewone mensen' (in plaats van experts en militanten). Het eindproduct is een reeks gesprekken (onder de projecttitel 'Naar een pluriversiteit: conversaties over heden, verleden en toekomst'), maar zij zullen de resultaten ook analyseren en delen met universiteit. Bedoeling is om dit in 2021-22 af te ronden.
- Het project #blindspots (onder leiding van Prof. Nadia Fadil) wil de stemmen en ervaringen van studenten en onderzoekers en breder mensen aan de KU Leuven over (de)kolonisatie versterken en delen. Het faciliteert en deelt gesprekken over implicit bias, structurele ongelijkheid, discriminatie en racisme en wil aandacht geven aan de lived experiences en alternatieve perspectieven op de huidige debatten over dekolonisatie in het hoger onderwijs. Concreet wordt toegewerkt naar een aantal kennisclips en een mini-documentaire om de verzamelde perspectieven te ontsluiten.

2.4.6 UCLouvain

- Le Groupe « Pensées décoloniales » (ECR- INCAL) organise des conférences et séminaires tentant de faire dialoguer diverses analyses de pratiques artistiques afin d'offrir des manières alternatives de penser le monde (sud-nord) et la praxis politique en lien avec le néo-colonialisme. Inspirés de Decolonizing University (K. Bhambra & co 2018) et Décolonisons les arts (Cukierman, Dambury, Vergès 2018), les activités s'organisent autour des questions de diversité, de représentation (stéréotypes), d'épistémologie, de décentrement et de connectivité. Voir <https://uclouvain.be/fr/instituts-recherche/incal/ecr/decolonisation.html>
- Valérie Rosoux et Pierre-Luc Plasman ont fait partie du Groupe d'experts (10) sélectionnés par la Commission spéciale chargée par la Chambre des Représentants d'examiner l'Etat indépendant du Congo et le passé colonial de la Belgique au Congo, au Rwanda et au Burundi, ses conséquences et les suites qu'il convient d'y réserver. Ce groupe fut constitué en juillet 2020. Il était également composé de Zana Etambala, Gillian Mathys, Elikia Mbokolo, Anne Wetsi Mpoma, Mgr Jean-Louis Nahimana, Martien Schotsmans, Laure Uwase, et Sarah Van Beurden. Le travail de ce groupe a commencé le 4 août 2020. Il s'est structuré autour de

réunions hebdomadaires et de consultations individuelles et collectives avec des représentants d'associations de la diaspora, ainsi que des spécialistes, académiques ou praticiens, vivant en Belgique et à l'étranger. Le but du rapport que le groupe d'experts présentera n'est pas de prendre des décisions mais d'éclairer les décisions qui reviennent aux membres de la Commission spéciale. Au sein du groupe d'experts, trois types d'approches sont privilégiées. Primo, le travail des historiens tente d'appréhender avec le plus de justesse possible les réalités concrètes de la période coloniale. Secundo, une approche basée sur la justice transitionnelle aborde les questions liées au travail de mémoire et à la réparation. Tertio, les représentants de la diaspora présents dans le groupe d'experts s'interrogent sur les liens qui existent entre le colonialisme et le racisme.

- Le rapport de l'Académie Royale de Belgique sur la question du traitement et du retour des collections extra-européennes fut rédigé par Yasmina Zian. Plusieurs membres de l'UCLouvain (Valérie Rosoux, membre du comité de pilotage de l'ARB ; et Emmanuelle Druart, Anne Querinjean et Ralph Dekoninck qui ont répondu à l'enquête lancée par Zian) font partie des acteurs et experts avec lesquels elle a collaboré. Le rapport a pour objectif de définir des recommandations à la Fédération Wallonie-Bruxelles quant à l'attitude à adopter concernant la question du traitement et du retour de biens extra-européens conservés dans ses collections et dans celles des musées reconnus par elle. Ces recommandations se basent sur l'analyse et la comparaison des pratiques européennes ainsi que sur la contextualisation des enjeux et débats en Belgique. Les recommandations de ce rapport ne s'appliquent qu'aux collections publiques et ne portent pas sur le marché de l'art.
- Aux côtés d'A. Lauro (ULB), G. Vanthemsche (VUB), Patricia Van Schuylenbergh (AfricaMuseum), Bambi Ceuppens (AfricaMuseum) e.a., A.-S. Gijss fait partie du Comité scientifique du projet de recherche « Résolution Métis ». Supervisée par P.-A. Tallier e.a. (AGR), cette recherche, menée pour l'instant par Delphine Lauwers et Chiara Candaele, concerne la ségrégation subie par les métis issus de la colonisation belge, et comporte deux phases successives : la première vise à constituer une base de données rassemblant les parcours individuels, familiaux et collectifs des métis issus de la colonisation ; la deuxième à réaliser une étude historique circonstanciée, devant notamment établir les responsabilités des autorités civiles et religieuses dans la ségrégation subie par les métis.

3 Activités académiques et destinées au public / Academische en publieksgerichte activiteiten

3.1 Séminaires, soirées débats et colloques (depuis 2018) / Seminaries, debatavonden en colloquia (sinds 2018)

3.1.1 UAntwerpen

- Verschillende activiteiten van Black History Month gingen in 2018 en 2019 door op de Antwerpse Universiteitscampus, en besteedden onder meer aandacht aan het Belgische koloniale verleden.

- Onder de vlag Black Lives Matter@UAntwerpen werd begin juni 2020 een oproep gelanceerd om ervaringen en suggesties te delen met het oog op meer diversiteit wat resulteerde in een personeelsblog.
- "Zoom in/Zoom out. On colonial monuments", studiedag gepland 20 maart 2020 (over omgang van de universiteit met haar beladen koloniale erfenis). Mee voorbereid door Matthias De Groof en Henk de Smaele.
- Binnen het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid (IOB) zijn de onderzoekers die focussen op Centraal-Afrika verenigd in GLAC (Great Lakes of Africa Center), dat als doel heeft om onderzoekers in en over de GroteMeren-regio te stimuleren tot samenwerking en een brug met beleid te maken, o.m. via de mede-organisatie van internationale conferenties in de regio en mede-organisatie (met andere Belgische instituten en academici in sociale en humane wetenschappen) van jaarlijkse PhD-days .
- In het verleden werd er vanuit IOB/GLAC samengewerkt met externe partners, vb Broederlijk Delen, voor de organisatie van een publieksgerichte lessenreeks 'Congo voor beginners', waarin zowel het koloniale verleden als actuele problematieken aan bod kwamen.
- IOB/GLAC werkt ook samen met ECA-CREAC ivzw, die onder meer maandelijks publieksgerichte lezingen organiseert in het Federaal Parlement (rond voornamelijk actuele problematieken ivm Centraal-Afrika) en jaarlijks het boek *Conjonctures de l'Afrique centrale* uitbrengt (verderzetting van de publicatie *L'Afrique des Grands Lacs. Annuaire* die IOB tussen 1996 en 2016 jaarlijks publiceerde, nu samenwerking met AfricaMuseum en Université catholique de Louvain).
- 7/10/2020: departement Universiteit & Samenleving wetenschapscafé 'Wetenschap Centraal': "Lumumba: radicale dekolonisatie" door Matthias De Groof
- Binnen het "Parlement der Geesteswetenschappen" dat sinds het academiejaar 2019-2020 maandelijks wordt georganiseerd binnen de faculteit Letteren en Wijsbegeerte werd op 21 november 2019 een sessie gewijd aan de vraag "Hoe de geesteswetenschappen dekoloniseren?" (met inleidende voordrachten door Marnix Beyen en Bert De Munck).
- USOS organiseert in samenwerking met BAMKO 12 dekoloniale en antiracisme workshops. Vanuit een historische analyse wordt kolonialisme gedeconstrueerd en worden discriminatie en onderdrukking blootgelegd.
- De reeks Debating development zoomt elk jaar in op een thema met een globale en ontwikkelings-gerelateerde dimensie. Tijdens academiejaar 2020-21 ging de reeks over dekoloniale perspectieven. De openingsspreker was Achille Mbembe. De reeks is zowel een publiek event als een faculteitoverschijdend keuzevak voor Ba studenten (<https://www.uantwerpen.be/nl/centra/usos/webinars/debating-development>).
- Het Hannah Arendt Instituut organiseert in 2021 een vormingstraject rond dekolonisatie.
- Doctoraatstudenten Letteren organiseren onder de titel "Hoog Tijd" tijdens het voorjaar 2021 een reeks publieke panelgesprekken over dekolonisering en antiracisme .
- Het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies (CEMIS) organiseerde een lunchseminarie 'dochter van de dekolonisatie' met Nadia Nsayi.

3.1.2 VUB

- In 2022 zal de achtste twee-jaarlijkse internationale AfroEuropeans network-conferentie in Brussel plaatsvinden, met "Intersectional Challenges in Afro-European Communities" als

hoofdthema. Voor de organisatie van deze conferentie werken verschillende partners samen, onder andere de onderzoeksgroepen RHEA en CLIC (VUB), Ghent Africa Platform (UGent), European Network Against Racism (ENAR), Black Speaks Back en leden van ULB, UCL en U California, zie: <https://www.afroEuropeans2021.com/en/>. De conferentie was voor 2021 gepland maar is omwille van COVID-19 tot 2022 uitgesteld. In de plaats vindt op 9 en 10 juli 2021 nu het kleinschaliger online evenement "Black Europe in Brussels" plaats.

- In samenwerking met Prof. Dr. Amandine Lauro (FNRS/ULB) was voor 2019-2020 een African History Book Club gepland: een workshop met 3 jonge historici van Afrika, geopend voor een breder publiek. Door de lockdown is dit niet kunnen doorgaan, maar het wordt opnieuw geprogrammeerd voor het academiejaar 2020-2021.
- In het academiejaar 2018-2019 werd een lezingreeks "New Histories of Central Africa" georganiseerd, ook in samenwerking met Prof. Dr. Amandine Lauro. Historici Robert Burroughs (Leeds Beckett University), Florence Bernault (Sciences-Po Paris) en Emery Kalema (University of Stellenbosch) hebben hun recent onderzoek voorgesteld aan een publiek van studenten en academici.
- Op 28 en 29 mei 2019 werden de Congo Research Network PhD days georganiseerd aan de VUB.
- Op 13 maart 2019 werd de workshop "Historical reflections on translocal mobilities of ritual objects from Gabon and DR Congo" georganiseerd, in samenwerking met de Congo Research Network.
- In samenwerking met Passa Porta, het interantionale huis van de literatuur in Brussel ontvangt de onderzoeksgroep CLIC – Centre for Literary and Intermedial Crossings regelmatig 'writers-in-residence' en (internationale) gastsprekers wier werk een postkoloniale of diasporische focus vertoont, zoals Sulaiman Addonia, Fouad Laroui, Paula Morris, Lisa Samuels en Chika Unigwe.
- Elisabeth Bekers, professor Britse en postkoloniale literatuur, heeft samen met collega's van de Universiteit Leiden en de KU Leuven, het Belgisch-Nederlandse Platform for Postcolonial Readings gesticht dat sedert 2006 jaarlijks 1-2 seminaries voor jonge onderzoekers op Master- en PhD-niveau organiseert, zie: www.universiteitleiden.nl/en/humanities/centre-for-the-arts-in-society/pocoplatform.
- In 2019 werd aan de VUB de "postkoloniale kring" gevormd, een informele werkgroep van onderzoekers die werken op postkoloniale vraagstellingen binnen de disciplines geschiedenis, letterkunde, gender studies en sociologie om samenwerkingsverbanden te ontplooien. Een eerste activiteit, een "Food for Thought" met de title "Postcolonial theory in research and education" was op 24 april 2020 gepland maar is omwille van COVID-19 uitgesteld (cf. www.vub.be/en/events/2020/food-for-thought-post-colonial-theory-in-research-and-education).

3.1.3 ULB

- Le Groupe de réflexion sur le passé colonial de l'ULB a notamment mené à l'organisation du colloque « [De l'ombre à la lumière : Pour une politique de gestion des collections coloniales de restes humains dans les universités](#) » le 15 février 2019. Ce colloque a réuni des spécialistes universitaires de l'histoire coloniale, de l'histoire de l'anthropologie, du droit, des politiques culturelles de la RDC et du Bénin, ainsi que des représentantes et représentants des musées

universitaires belges et européens, et des associations décoloniales. Comme l'indiquait le communiqué de presse qui l'annonçait :

- « Dans le contexte d'émergence de nouvelles disciplines scientifiques durant la seconde moitié du XIXe siècle, l'anthropologie, comme d'autres champs scientifiques, s'est dotée de collections scientifiques pour la recherche et l'enseignement. Parmi celles-ci, certaines pièces furent récupérées ou acquises lors des premières étapes de la colonisation du Congo, dans le contexte du développement de l'anthropologie raciale. L'Université libre de Bruxelles entend entamer un processus d'étude de ces collections au regard des conventions muséales internationales. À travers ce projet et cette journée d'étude, l'ULB souhaite, d'une part, retracer les origines de ce «patrimoine universitaire» et, d'autre part, s'interroger sur le devenir de telles pièces au sein des collections universitaires, en tenant compte des enjeux scientifiques et juridiques, mais aussi politiques et moraux que cela implique.

Comme le souligne le récent rapport de Bénédicte Savoy et Felwine Sarr sur la restitution du patrimoine africain en France, le cas des restes humains ne devrait plus poser question en Europe. En Belgique, un flou juridique et une inertie collective semblent pourtant de mise, en particulier au regard des restes humains provenant de la République Démocratique du Congo. Les demandes sociétales de clarification et d'action sont pourtant de plus en plus explicites, comme en témoignent les polémiques ayant accompagné la réouverture de l'Africa Museum.

Cette journée d'étude organisée à l'ULB ambitionne d'ouvrir le débat autour de la gestion de cet héritage et de poser les premiers jalons d'une véritable politique de gestion des collections coloniales de restes humains dans les universités ».

- Depuis de nombreuses années, l'expertise de l'ULB sur le terrain de l'histoire coloniale (belge) s'est traduite par l'organisation de nombreux événements, en lien avec les projets de recherche/enseignement/coopération au développement menés par l'institution. Parmi les plus récents exemples:
 - Workshop "RwandaMap2020 (Mémoires, Archives, Patrimoine). Traces archivistiques, patrimoniales et mémorielles du génocide des Tutsi du Rwanda", ULB (O. Rovetta) en partenariat avec l'UVSQ et la MSH Paris-Saclay, 21/09/2018.
 - Lecture Series "New Histories of Central Africa" (3 lectures by international guests - R. Burroughs, F. Bernault, E. Kalema), ULB (A. Lauro) en partenariat avec la VUB, 11/2018-04/2019.
 - Conférence-Table-ronde publique "Genre et colonisation: histoires et héritages" dans le cadre du BRULAU-Ecole doctorale d'été francophone en études de genre, ULB (A. Lauro) en partenariat avec l'Université de Lausanne, 12/06/2019.
 - Workshop "African History Book Club. New monographs on Africa's past", ULB (A. Lauro) en partenariat avec la VUB, 27/03/2020 reporté printemps 2021.
 - Invitations régulières de consœurs/frères spécialisés en histoire coloniale/questions postcoloniales dans le cadre de grandes conférences ou de séminaires (par divers centres de recherches de la Faculté de Philosophie et sciences sociales: MMC, REPI, LAMC, AGS, etc.).
 - Débat "Décoloniser la coopération universitaire au développement" dans le cadre de la 15ème journée de la coopération de l'ULB (18 mars 2021)

- Différentes recherches de doctorat donnent lieu en faculté d'architecture à des séminaires du laboratoire LoUIsE Laboratoire Urbanisme Infrastructure Ecologie : Decolonial Thinking: Untangling Perspectives from the South / Alvaro Mercado et Daniela Cofré // 10/03 2020.
- La faculté d'architecture de l'ULB a produit différentes cartes et inventaires documentant l'architecture coloniale et post coloniale comme patrimoine, en RDCongo en collaboration avec le Musée National de Lubumbashi et WBI (Y. Robert)
- En avril 2018, ULB-Coopération en partenariat avec d'autres ONG, a organisé une série de conférences aboutissant à un colloque sur les images utilisés par les ONG, l'une des questions posées était la continuité avec la propagande coloniale. Programme complet du colloque: <https://celinecec.files.wordpress.com/2018/04/programme-decc81finitif-du-colloque.pdf>
- ULB-Coopération, l'ONG de l'Université, intègre dans ses préparations au départ à destination des futurs stagiaires partant dans un pays dits du Sud un module sur la question de la décolonisation ainsi que dans les préparations au départ donné à l'ARES-CCD avec le consortium UNI4COOP.
- En partenariat avec l'ARES-CCD, le consortium UNI4COOP (les 4 ONG universitaires francophones) a accueilli les boursiers de l'ARES-CCD autour de la thématiques de décoloniser les savoirs. Plus d'info : <https://www.ares-ac.be/en/actualites/665-la-globalisation-des-savoirs-enjeu-d-une-cooperation-academique-equilibree>

3.1.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 03/2021 : Cycle de conférences *Déboulonner les statues coloniales et après. Nouveaux regards sur le patrimoine culturel issu de la colonisation* organisé à l'Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-arts de Belgique par Bérengère Piret.
- 12/03/2021 : *Penser les décolonisations – décolonialiser la pensée*, Journée d'étude interdisciplinaire organisée par l'Ecole des sciences philosophiques et religieuses, avec la collaboration du Centre de recherche en science politique (CReSPo) et du Centre de recherches en histoire du droit, des institutions et de la société (CRHIDI) (coord. Isabelle OST).
- 10/10/2020 : *Interventions décoloniales dans l'espace académique belge*, séminaire organisé par l'Observatoire du sida et des sexualités (OSS), le Centre de recherches et d'interventions sociologiques (CESIR), le Réseau Interdisciplinarité et Société (RIS) et l'Universiteit Maastricht (org. Sarah Demart et Sophie Withaecx).
- 2018-2019 : *Formation à un militantisme décolonial. Racisme, intersectionnalité et convergence des luttes*, organisée par l'asbl Bamko avec le soutien du CESIR et de l'OSS (coord. Mireille-Tsheusi Robert, Sarah Demart et Charlotte Pezeril).

3.1.5 UGent

- Ghent Africa Platform (GAP; <https://www.africaplatform.ugent.be/>) is een netwerk van de UGent dat alle initiatieven die samenhangen met Afrika coördineert. De niet-academische activiteiten vallen allen onder de noemer 'informereren over Afrika' en 'streven naar een kritisch-positieve beeldvorming over Afrika'. Zij bestaan onder meer uit lezingen en debatten, de jaarlijkse Mandela Lezing en het jaarlijkse Afrika Filmfestival. Voor de UGent coördineert GAP ook de trilaterale samenwerking tussen University of the Western Cape, the University of Missouri en UGent en organiseert het in kader daarvan in oktober 2020 een webinar series

over Race & Racism. Daarbij heeft dit jaar UGent specifiek aandacht voor 'Discussing colonialism & decolonization in a Belgian context'. Meer info: <https://www.africaplatform.ugent.be/event/tri-continental-partnership-series-race-and-racism>.

- TAPAS (Thinking About the Past, vakgroep geschiedenis) organiseerde reeksen rond eerst 'dekolonisatie' en vervolgens 'restitutie'. TAPAS is geen netwerk dat zich uitsluitend met deze thema's bezighoudt, maar probeert eerder een soort 'lens' aan te bieden om op een andere manier te kijken naar 'relaties tot het verleden' en hoe deze debatten kunnen bemoeilijken. Meer info: <https://www.tapas.ugent.be/activities/activities-archive-2011-2020/>
- ISHA (International Student of History Association) Workshop over "Power Structures, Colonialism & Imperialism throughout history". Berber Bevernage en Eline Mestdagh geven er het seminarie "Remembering and Recognizing the colonial past". Het gaat vooral over de debatten rond de filosofische basis waarop claims voor historisch onrecht kunnen verdedigd worden (hebben we zoiets als "historical obligations"? Zijn dat echt verplichtingen tegenover mensen uit het verleden? Of hebben we die verplichtingen omdat de gevolgen van het onrecht er nog zijn? Wat is de relatie tussen "herstel" van historisch onrecht en sociale rechtvaardigheid in het heden?). Meer info: <https://ishainternational.wordpress.com/upcoming-events/>.
- Stef Craps uit de letterkunde leidt het CMSI - Cultural Memory Studies Initiative dat vaak leesgroepen organiseert. Sommigen daarvan houden verband met (de)kolonisatie, bvb. met herinnering aan [de genocide in Rwanda](#). Meer info: <https://www.cmsi.ugent.be/>.
- Julie Carlier (Ghent Centre for Global Studies) en Eline Mestdagh (TAPAS) organiseren samen met Marlène Izère (BAMKO vzw) in het eerste semester van 2020-2021 de "Decolonial and Antiracism Workshop". Meer info: <https://www.globalstudies.ugent.be/decolonial-antiracism-workshop-bamko/>. Gillian Mathys gaf een lezing in zowel de editie georganiseerd door de Universiteit Gent als door de Universiteit Antwerpen.
- Global Studies organiseert een seminarie, rondetafel en Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling (sdg-)lezing over post-development, wat de facto neerkomt op een dekoloniale kritiek op ontwikkelingssamenwerking. Zie: <https://www.globalstudies.ugent.be/the-making-and-unmaking-of-development-sdgs-and-beyond/2/> en <https://www.globalstudies.ugent.be/seminar/>.
- Karen Buscher en collega's bij de vakgroep Conflict- en Ontwikkelingsstudies zijn betrokken bij universitaire ontwikkelingssamenwerking die proberen dekolonisering op de agenda te plaatsen.
- Het [Governance in Conflict Network](#) organiseert een aantal initiatieven rond *decolonize academia* met internationale sprekers, zoals [\(Silent\) Voices From the Field](#).
- Tessa Boeykens, probeerde na te denken over relaties in veldwerk en zgn. "collaborative research" via video. Zij organiseerde met collega's het [Participatory Video Festival](#) in 2017.
- UGent Human Rights Research Network (HRRN) organiseerde tijdens de Mensenrechtenweek (7-11 december 2020) een reeks events onder de titel "Colonial Legacies and Processes of Decolonization", met o.a. een interview met Rachida Lamrabet over haar boek 'Vertel het Iemand' door Noluenn Cassaert, Jente Azou en Silke Currinckx, studenten van het vak Postkoloniale geheugenstudies gedoceerd door Prof. Stef Craps en Prof. Pieter Vermeulen in de interuniversitaire ManaMa Literatuurwetenschap, een gesprek tussen Prof. Bart Deygers en decolonization expert Stella Nyanchama Okemwa (Director ENPAD - Hand

in Hand tegen Racisme) over dekolonisatie en mensenrechten, de lancering van het themanummer 'Dekolonisering en Mensenrechten' van het Tijdschrift voor Mensenrechten, een rondetafel over dekolonisering in de UGent met dekolonisering expert Nyanchama Okemwa en Imane Salmi (Umoja), Ilse Devos, Badra Djait (diversiteitscoördinator UGent), en Human Rights @ De Krook : Speciale Editie Mensenrechtenweek.

- Prof. Eva Brems interviewde David Van Reybrouck over zijn laatste boek 'Revolusi: Indonesië en het ontstaan van de moderne wereld'.
- Het nieuwe Gents UniversiteitsMuseum (GUM) wil werk maken van dekolonisatie en graaft in de geschiedenis van de UGent om een aantal linken tussen de universiteit en het koloniale project zichtbaar te maken (Contact: Hugo De Block en Pauline Van der Zee; zie onder meer <https://www.ugentmemorie.be/artikel/koloniaal-onderwijs-aan-de-universiteit-gent> en <https://www.ugentmemorie.be/dossiers/van-kolonialisme-naar-ontwikkelingssamenwerking>

3.1.6 UHasselt

- In februari 2020 werd de film " The Uprising " vertoond. "The Uprising" van Pravini Baboeram is een muzikale documentaire die het verhaal van hedendaags verzet tegen racisme in Europa vertelt. Er wordt ingezoomd op gezamenlijke uitdagingen van gemeenschappen van kleur. De filmvertoning werd ingeleid door prof. dr. Koen Van Laer en Pravini Baboeram zelf.
- De Universiteit Hasselt organiseerde samen met de Stad Hasselt en andere partners de debatavonden rond de Bacongo Limburg expo. Bacongo Limburg brengt een stukje actuele geschiedenis tot leven met getuigenissen en dagboeken, foto's en films. Welke impact heeft dat gedeelte verleden vandaag nog? Welke rol hebben Limburgers gespeeld in Congo? En Congolezen in Limburg?
 - Er werden drie sofagesprekken georganiseerd :
 - Sofagesprek: 'Kolonisatie, een litteken op de identiteit?': een gesprek over identiteitsvorming, lang zwijgen en het publieke debat op het scherpst van de snee.
 - Sofagesprek: 'Kolonisatie, een litteken op de identiteit?': een gesprek over identiteitsvorming, lang zwijgen en het publieke debat op het scherpst van de snee.
 - Sofagesprek: 'Dacht u echt dat de kolonisatie over is?': een gesprek over grondstoffen, machtshebbers en neokolonialisme. Over hoe Afrika wordt leeggeplunderd en wij consumeren. Met Raf Custers, Marie Bamutese, Prof. Koen Bogaert, Baudouin Mena Sebu.
 - Omwille van COVID werden de debatavonden in samenwerking met Avanza (voormalige Vormingplus Limburg) een jaar opgeschoven. De debatavonden zullen in het najaar van 2021 plaatsvinden. Dekolonisering zal hier een centraal thema vormen.
- Faculteit Architectuur en Kunsten :
 - Elective seminar Contentious Heritage - Adaptive Reuse in Theory and Practice
 - UC Berkeley (US) Environmental Design - Architecture (contact Andrew Shanken)
 - P.P. Rubens Chair 2022 Spring semester - Nikolaas Vande Keere

- Het seminarie haakt aan op het internationale publieke debat rond de verwijdering van omstreden beelden en monumenten, met de Confederate Monuments in de American South als voorbeeld. Het bestaat uit drie delen:
 - Adaptive Reuse: historische achtergrond en theoretisch kader + praktijkvoorbeelden
 - Contentious Heritage: definitie en theoretisch kader + voorbeelden research-by-design
 - Visual essay: schrijfofdracht voor studenten vertrekkende van cases uit hun eigen omgeving
- Boek Rethink & Replace. KAAP Kunstencentrum Oostende (contact Rolf Quaghebeur, Stine Sampers). Het boek vertrekt van een reflectie op het Leopold II - monument van de Drie Gapers en de locatie van het kunstencentrum in de koninklijke gaanderijen in Oostende. De ruimere focus betreft de representatie van het collectieve koloniale verleden in de publieke ruimte. De publicatie verzamelt diverse bijdragen van kunstenaars en denkers die werken rond het thema.
- Bijdrage met publicatie (in afwachting): Het onverwerkte maar versteende geheugen - Omstreden koloniaal erfgoed in België en Centraal-Africa (+ vertaling in Engels en Frans). Auteur: Nikolaas Vande Keere. In het kader van het Festival van Architectuur is ook een debat gepland rond het thema in oktober 2021.

3.1.7 KU Leuven

- Er worden regelmatig events rond dit thema georganiseerd. Metaforum (een interdisciplinaire denktank die in 2008 werd opgericht om de rijkdom aan expertise van de KU Leuven rond maatschappelijke thema's ter beschikking te stellen van beleidsmakers en het publiek) hield op 24 september 2020 een middaggesprek (Postkoloniaal België: een stand van zaken, met Prof. Idesbald Goddeeris en Prof. Anke Gilleir). De openingslezing van de jaarlijkse lezingenreeks Lessen voor de eenentwintigste eeuw werd op 9 november 2020 gegeven door Dr. Bambi Ceuppens (AfricaMuseum) over "*Black lives matter*, ook in België".
- [UNDIVIDED](#) is een bottom-up initiatief dat de universiteit meer inclusief wil maken door studenten en personeel samen te brengen. Het fungeert onafhankelijk van het officiële KU Leuven beleid, maar is een belangrijk adviserend orgaan en krijgt steun (onder meer via jobstudenten) van de dienst Diversiteitsbeleid. Sinds zijn lancering in 2017 organiseerde het al verscheidene events rond kolonialisme en dekolonisatie, zoals:
 - Ontdek de wereld, verbreed de leerstof: UNDIVIDED opiniestuk in Veto (2018)
 - L'Homme qui répare les femmes: Documentary screening on Dr. Mukwege (2018)
 - History of Home Vesalius and the state of decolonization in Belgium: a workshop (2018)
 - On the Blackness of Pete: Film screening and Speakers' Corner (2018)
 - UNDIVIDED speaks at Lecture Day on decolonization (2019)
 - Decolonization of academia: a lecture and Q&A by Prof. Sylvia Tamale
 - A Conversation About Being Black in academia (2020)
 - Het manifest #DecolonizeKULEuven (zie 4.1.5).

- [Shout it Out!](#) (een call voor kleine sensibiliseringsevents die open staat voor iedereen van de universitaire gemeenschap en onder het Global Minds programma valt) ondersteunt regelmatig events rond Congo, zoals:
 - In 2018 de film *Maman colonelle*, een documentaire over seksueel geweld in de DRC, vertoond in het kader van het vak SoB88A Genderstudies van Prof. Veerle Draulans.
 - In 2019 de film *Congo Lucha* (met sprekers van die beweging in de Kinopolis)
 - In 2019 ook de film *L'homme qui répare les femmes* over Dr. Mukwege.
- Het Center for Liberation Theologies organiseert regelmatig lezingen voor onderzoekers en studenten, waarin af en toe ook aandacht wordt besteed aan het specifiek Belgische koloniale verleden. Gegeven de internationale oriëntatie van de faculteit Theologie en Religiewetenschappen en de zeer internationale samenstelling van de studentengroep (meer dan 70 nationaliteiten in 2019-2020) is de aandacht voor de postkoloniale ontwikkelingen in de theologie vanzelf veel breder dan de voormalige Belgische kolonies.
- De faculteit Theologie en Religiewetenschappen organiseert ook elk jaar een Omnes Gentes internationaal colloquium in samenwerking met de UCLouvain, het Centre International Lumen Vitae en Missio, met als doel de dialoog tussen onderzoekers uit het Noorden en het Zuiden te versterken. In de context van dit consortium heeft Prof. J. Gruber een reflectieavond over en een bezoek aan het vernieuwde AfricaMuseum georganiseerd in aanwezigheid van verschillende Afrikaanse onderzoekers.
- LUMOS (Leuvense Universitaire Medische Ontwikkelingssamenwerking en Solidariteit, cf. infra) organiseert in het Leuvense onder meer een filmfestival, debatavonden, kerstmarkt etc. Ze komt elk jaar op de faculteit Geneeskunde spreken op de Go Global Week, waar studenten gesensibiliseerd worden voor internationale ervaringen. Personeel en studenten worden uitgenodigd of zetten zich in als vrijwilliger.

3.1.8 UCLouvain

- Plusieurs colloques et/ou séminaires accessibles au public et mobilisant des intervenants extérieurs ont été organisés récemment. Quelques exemples abordant le passé colonial belge et/ou les héritages coloniaux, les postcolonial ou decolonial studies :
 - Le colloque organisé à l'occasion de la remise du DHC de l'Institut IACCHOS à Achille Mbembe, intitulé *Achille Mbembe : les sciences sociales face aux défis du monde à venir*. Deux ouvrages en sont issus, publiés en 2021 : *Une trajectoire décoloniale. Des development studies aux post-colonial studies*, coordonné par Thierry Amougou et Jérémie Piolat. 10 contributions proposent un regard critique sur les approches classiques du développement et alimentent le débat sur la décolonisation des savoirs ; *Achille Mbembe. Le devenir nègre du monde*, coordonné par Aymar Nyenyezi Bisoka et Matthieu de Nanteuil. 11 contributions travaillent de près la pensée d'Achille Mbembe sous ses différents aspects, en en soulignant l'originalité et la profondeur, mais aussi les limites... Ces deux ouvrages sont le fruit d'une mobilisation de plus de 20 chercheurs et chercheuses de l'institut IACCHOS, venant de plusieurs centres de recherche (CISMOC, CIRTES, CriDIS, DVLP, LAAP, LaRHIS).
 - L'atelier de l'historien (CP Histoire, Faculté FIAL): L'histoire de l'Outre-mer et ses relations avec l'Europe à l'ère des études décoloniales. Une antinomie ? Réflexions croisées à l'échelle d'un séminaire (février 2019 : à l'initiative de C. Sappia et A.S. Gijs).

- L'*International Workshop on Reparation*, co-organisé par V. Rosoux et D. Delacroix (UCLouvain), et Eline Mestdagh (Ghent University) au MRAC le 9 juillet 2019.
- Dans le cadre du cycle de séminaires organisé par le Centre d'études en développement (coord : An Ansoms), un séminaire animé par le Prof. David Mwambari (King's College) fut consacré le 11 février 2021 à la thématique *Decolonizing knowledge production on Africa in Belgium Universities : Wishful thinking or transformation potential*.
- Dans le domaine des liens entre décolonisation/passé colonial et expressions artistiques:
 - Le colloque international *Le passé colonial belge au prisme des productions littéraires et artistiques contemporaines (2000-2015) (2017)*. Collaboration entre Véronique Bragard (UCLouvain) et Sabrina Parent (ULB) : publication : Bragard, V. & Parent, S. (dir) *Le Passé colonial belge dans la littérature, les arts et la culture de l'extrême contemporain. Revue Belge de Philologie et d'Histoire* (2020).
 - Le séminaire *Stéréotypes : enjeux et déclinaisons* (mars 2019): Sarah Sepulchre (IL&C) et Véronique Bragard (INCAL) échangent autour de ces enjeux avec Monique Mbeka Phoba, cinéaste.
- Chaque mois, l'organisation ECA – CREAC, dont An Ansoms (UCLouvain) est co-directrice, organise des « tables rondes » ouvertes au grand public. L'organisation promeut l'accès et la dissémination de la connaissance sur l'Afrique centrale. Elle favorise le dialogue et l'échange d'information entre le monde académique, les décideurs politiques, les acteurs de la société civile et le secteur privé, au niveau belge, européen et international. CREAC s'insère dans une tradition de partenariat entre la Belgique et l'Afrique centrale, en explorant de façon critique les dynamiques contemporaines, et en se lançant dans des débats sur les opportunités et les défis d'une collaboration future. Chaque année CREAC - l'UCLouvain - l'Université d'Anvers et le MRAC publient « *Conjonctures de l'Afrique centrale* ». La publication offre une analyse approfondie des tendances actuelles de la vie politique, économique et sociale au Burundi, en RDC, au Rwanda et en Ouganda. Plusieurs chercheurs de l'UCLouvain prennent part à son comité d'édition.
- Certaines publications ou projets de recherche collectifs ont donné et continuent à donner lieu à des journées d'études ou des colloques mobilisant des chercheurs de l'UCLouvain et des intervenants extérieurs. Par exemple :
 - L'ouvrage *Governing the Colonial State: the Belgian Rule in Africa (1885-1962)*, édité par X. Rousseaux, A. François, F. Muller et N. Tousignant dont la publication, accompagnée d'une journée d'études, est envisagée pour 2021.
 - Le projet interdisciplinaire *ARC Re-Member* (2020-2025), piloté par V. Rosoux, O. Luminet, L. Van Ypersele et A-S Gijs (sciences politiques, psychologie et histoire), vise à analyser les mécanismes de transmission de souvenirs officiels et familiaux liés à deux épisodes controversés du passé national belge : la collaboration et aussi, précisément, la *colonisation*. 3 thèses de doctorat et un postdoctorat seront financés via ce projet. Une première journée d'études rassemblant experts belges et étrangers, ouverte au public, est envisagée en mars 2021. Depuis septembre 2020, chaque mois, un séminaire rassemble tous les chercheurs intéressés autour d'une thématique ou d'une question méthodologique liée au projet. L'exposé est assuré par un ou deux chercheurs/professeurs, généralement extérieurs à l'UCLouvain. Plus d'informations sur : <https://uclouvain.be/fr/instituts-recherche/ispole/cecri/arc-re-member.html>.

- Les articles d'A.-S. Gijss interrogeant e.a. le poids et l'influence de la colonisation sur les relations entre l'Union européenne, les États européens et les États africains⁴, ont fait l'objet de présentations lors de séminaires internes à l'UCLouvain, de colloques internationaux (ex : Commission européenne, octobre 2019) et de séminaires externes (e.a. séminaire de formation à destination des fonctionnaires de la Commission européenne, au Berlaymont en février 2020).
- Les professeurs de l'UCLouvain interviennent par ailleurs eux-mêmes dans des colloques liés à ces questions à l'étranger. Mentionnons par exemple la participation de V. Dujardin au colloque organisé par l'académie des sciences d'Outre-Mer de Paris, les 19-20 octobre 2018 sur le thème des relations avec l'Afrique, traitant pour sa part de la politique du roi Baudouin au Congo.
- Par ailleurs, le domaine du droit et de la justice coloniale a été abordé dans une série de projets de recherche interuniversitaires financés par BELSPO ou le FNRS entre 2011 et 2020, en collaboration interuniversitaire.
 - Au sein du Pôle d'attraction interuniversitaire (BELSPO) *Justice & Populations : the Belgian experience in international perspective (1795-2015)*, coordonné par X. Rousseaux, un volet sur le droit et les justices coloniales été mené à l'UCLouvain-Saint-Louis Bruxelles, sous la responsabilité de N. Tousignant.
 - D'autre part des recherches sur la magistrature coloniale et son rôle dans la gouvernance coloniale grâce au soutien du FNRS (FRFC et PDR) impliquant X. Rousseaux, A. François, N. Tousignant et A. Tixhon (UNamur) : Projet FRFC *Belgafrima* et PDR *Belgafrican Magistrates social Networks (1885-1962)* (www.digithemis.be).
 - Après avoir donné lieu à deux colloques internationaux et trois publications collectives, un volume de synthèse de ces travaux est en préparation.
- Plusieurs assistants de recherche et/ou doctorants congolais impliqués dans des projets de collaboration inter-universitaire Nord-Sud ont écrit des textes, réunis sur un blog et dans un livre en français et en anglais, évoquant les déséquilibres de pouvoir dans la production des connaissances. Ils brisent l'omerta sur leurs conditions de travail, les rapports de pouvoir, les difficultés financières, les traumatismes psychologiques et leurs vulnérabilités, en remettant en question la vision de la recherche dans les universités occidentales qui reste selon eux – trop souvent - tributaire d'une mentalité coloniale. Voir notamment à ce sujet : Nyenyezi, A., Ansoms A., Vlassenroot K., Mudinga E., Muzalia G. (eds.) 2019. Bukavu Series: Vers une décolonisation de la recherche', Louvain-la-Neuve, PUL, et le blog <https://bukavuseries.com/>.

3.1.9 UMonS

- Plusieurs activités de type socio-culturelles vont être prochainement organisées sur ce sujet.

⁴ « Égalité, intégration, multilatéralisme. La Stratégie Union européenne-Union africaine en question ». In: *Civitas Europa*, no. 43 (2019), p. 91-111 ; « Des défis structurels aux ambitions nouvelles. Le partenariat UE-Afrique du Sud comme archétype des relations UE-pays émergents? ». In: *Politique européenne*, no. 62 (2018), p. 80-119 ; « Development cooperation policy ». In: Dujardin V., Bussière, É.; Ludlow P. e.a., *The European Commission (1986-2000). History and memories of an institution*, Publications Office of the European Union: Luxembourg, 2019, p. 561-578.

- Une visite guidée le 15/10/2020 : *Sur les traces du colonialisme* d'une durée de 2 heures dans le centre-ville de Mons à la découverte et à la recontextualisation de différentes oeuvres liées au passé colonial et installées dans l'espace public.
- Une conférence le 20/10/2020 : *Un lourd héritage ? La mémoire coloniale dans le patrimoine des institutions scientifiques et universitaires de Belgique* + table ronde avec Guido Gryseels, directeur de l'Africa Museum de Tervuren, Martin Vander Elst (anthropologue, FNRS – UCLouvain), Véronique Clette-Gakuba (sociologue ULB, Collectif Présences noires), Marie-Fidèle Dusingize (étudiante, UMONS), Marc Labie (Premier Vice-Recteur, UMONS)
- Un cine-débat le 22/10/2020 : *Caoutchouc Rouge – Rouge Coltan*, ciné-débat autour du film d'animation de Jean-Pierre Griez, avec Ludo De Witte (sociologue), Aymar Nyenyezi Bisoka (Anthropologue, UMONS), Aimé Mukendi (Ecran éveil)

3.2 Doctorats honorifiques / Eredoctoraten

3.2.1 UAntwerpen

- De UAntwerpen kende in in 2019 een eredoctoraat toe aan Dr. Denis Mukwege voor zijn uitgesproken engagement zowel op medisch, psychologisch als sociaal vlak rond sexueel geweld in Oost-Congo. In het kader van de Universitaire Ontwikkelingssamenwerking werd op 15 mei 2019 een eredoctoraat uitgereikt aan Prof van Muyembe voor zijn strijd tegen Ebola in Congo.

3.2.2 ULB

- L'Université libre de Bruxelles a décerné plusieurs doctorats honoris causa à des personnes qui se sont illustrées par leur action en contexte post-colonial et/ou en faveur de la décolonisation, telles que l'ancienne Garde des Sceaux de la République française Christiane Taubira, la journaliste et militante des Droits humains tunisienne Sihem Bensedrine, le défenseur des Droits de l'Homme burundais Pierre Claver Mbonimpa (ces deux derniers lors du Difference Days organisé conjointement avec la VUB), la militante féministe indienne Ela Bhatt, ou encore la militante du mouvement noir américain Angela Davis.

3.2.3 KU Leuven

- De KU Leuven heeft al verscheidene eredoctoraten gegeven die in deze context relevant kunnen zijn, zoals aan de eerste Congolese kardinaal Joseph Malula (1979), de toenmalige aartsbisschop van Kisangani en voorzitter van de Nationale Conferentie (die de overgang naar de democratie onder Mobutu moest voorbereiden) Laurent Monsengwo Pasinya (1993), de Kameroenese socioloog en (bevrijdings)theoloog Jean-Marc Ela (1999, promotor René Devisch), en de Congolese denker Valentin Mudimbe (2006, promotor Filip De Boeck).

3.2.4 UCLouvain

- En 2014, le titre de DHC a été attribué au Professeur Denis Mukwege, gynécologue à l'hôpital de Panzi, Bukavu (RDC) ; en 2012, le titre fut remis à Solange Lusiku Nsimire, journaliste congolaise, éditrice responsable du journal « Le Souverain ».
- Le 24 octobre 2017, l'Institut d'Analyse du Changement dans l'Histoire et les Sociétés contemporaines (IACCHOS) – confédération de 10 centres de recherches en sciences sociales de l'UCLouvain – a remis son Premier Doctorat *Honoris Causa* au Professeur Achille Mbembe. Cet événement a été précédé d'un colloque interdisciplinaire « A. Mbembe : les sciences sociales face aux défis du monde à venir », qui a donné lieu à deux publications (voir la section « séminaires et colloques » plus haut).

3.3 Expositions / Tentoonstellingen

3.3.1 UAntwerpen

- De universiteit is nauw betrokken bij de tentoonstelling 'Congoville', in de voormalige Koloniale Hogeschool, thans rectoraat van de universiteit, en in het aanpalende Museum Middelheim: een artistieke reflectie over de fysieke en mentale sporen van het koloniale verleden in België (zie <https://www.middelheimmuseum.be/nl/congoville>). Tijdens de tentoonstelling zal gebouw A van campus Middelheim gedeeltelijk voor het publiek worden opengesteld. Rector Herman Van Goethem schreef het voorwoord bij de catalogus; Bas De Roo schreef het hoofdstuk 'Een elite voor Belgisch-Afrika? De Koloniale Hogeschool van Antwerpen (1920-2020)'. De tentoonstelling was gepland voor 2020, maar door de coronacrisis is de opening uitgesteld tot 29 mei 2021.
- USOS organiseert in mei 2021 een thema-week over Congo met een fietstocht o.l.v. Bas De Roo langs historische plaatsen in Antwerpen. Online lezingen en een avond over ondernemen in Congo worden opgenomen in het programma.
- In het kader van Black History Month organiseert UAntwerpen jaarlijks een poëzietentoonstelling dmv teksten op de ramen van de bibliotheek met daarbij een presentatie boeken van zwarte schrijvers (uit Afrika), zowel fictie als non-fictie.

3.3.2 ULB

- En 2016, l'Université a accueilli l'exposition "Notre Congo, Onze Kongo - la propagande belge dévoilée", une exposition conçue par l'ONG CEC organisée par ULB Culture et ULB-Coopération. Au travers de documents iconographiques et audio-visuels, c'est un reflet de la période coloniale belgo-congolaise qui est présenté. Cette propagande a infusé les esprits de générations entières belges et congolaises et, au travers de diaporamas, archives filmées, sonores et de témoignages, ainsi que d'objets et œuvres, Notre Congo explique comment ces canaux d'autrefois ont pu justifier l'entreprise coloniale, qui a suscité dans l'inconscient collectif autant d'étonnement que d'indignation, ainsi qu'une perception simplifiée et faussée du Congo. En parallèle de la présence de l'exposition au sein de l'Université, de nombreuses activités ont été organisées par ULB-Coopération en partenariat avec des professeur-e-s et des associations étudiantes, telles que des conférences-débats sur la question du métissage, la création artistique en contexte postcolonial, des décryptages de film coloniaux de l'époque

issus du projet Projet PIC-CUD 2008-2011 "Valorisation de la mémoire filmée de la période coloniale: renforcement des capacités pédagogiques en sciences humaines ; mise en place d'un réseau interuniversitaire sur la mémoire de l'Afrique centrale". Des ballades décoloniales ont également été organisées avec le Collectif Mémoire coloniale et lutte contre les discriminations.

- En novembre 2018, ULB-Coopération a organisé la venue de la pièce Colon(ial)oscopie qui a été suivie d'un débat organisé par les étudiant-e-s en didactique de l'Histoire et des membre du cercle Binabi. A travers deux personnages burlesques, cette pièce nous interroge sur notre passé colonial et son impact sur le temps présent.

3.3.3 VUB

- Benoît Henriët is lid van het wetenschappelijk comité van de tentoonstelling over de koloniale geschiedenis van het Groothertogdom Luxemburg, georganiseerd door de Musée National du Luxembourg (2021-2022).
- Benoît Henriët nam in 2021 deel aan de ontwikkeling van een vorming voor jeugdwerkers over het koloniale geheugen.

3.3.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 2016-2017: Enika Ngongo, chercheuse à l'USL-B, a pris part à la réalisation de l'exposition *Les Congolais dans la Grande Guerre : inconnus à cette adresse ?* composée, sous la direction de Patricia Van Schuylenbergh, également par Griet Brosens, Anne Cornet et Anne Welschen.

3.3.5 UHasselt

- 'Contentious heritage / Omstreden erfgoed' binnen de International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Onderzoeksgroep Trace - Heritage and Adaptive Reuse (Prof. ir.arch. Nikolaas Vande Keere). "Design studio" International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Master Interieurarchitectuur Herbestemming (Onderwijsteam: Nikolaas Vande Keere, Philippe Swartenbroux, Linde Van Den Bosch, Nadin Augustiniok)
 - 2019-2020 Contentious National Heritage - Art & History Museum Brussels
 - 2020-2021 Contentious National Heritage - Museums of the Far East Brussels
 - Publicatie (in voorbereiding): Subtle acts of resistance - Contentious national heritage and adaptive reuse (auteur: Nikolaas Vande Keere)

3.3.6 KU Leuven

- *Mayombe. Meesters van de magie'*, 2010 en 2011: een tentoonstelling in Museum M (Leuven) en Musée L (Musée universitaire de Louvain), met bijbehorende catalogus, over een deel van de Afrikaanse collecties van de Leuvense universiteit(en) (*Mayombe. Meesters van de magie*, 2010 en 2011).

3.3.7 UCLouvain

- De nombreux objets issus des collections africaines du Musée L sont accessibles dans l'espace permanent. L'équipe du Service aux publics s'attèle à fournir une communication objective et sensible, nourrie par le devoir de mémoire et par la valorisation de la qualité de ces objets culturels et culturels.

3.4 Guides des archives / Archiefgidsen

3.4.1 ULB

- Le Groupe de réflexion sur le passé colonial de l'ULB a notamment mené :
 - À la réalisation d'une recherche en archivistique : dépouillement systématique des procès-verbaux du Conseil d'Administration de l'ULB de 1885 à 2014 et des procès-verbaux du Conseil Académique de 2014 à 2019 ; dépouillement systématique de la Revue de l'Université. Cette recherche, réalisée par Adrien Antoniol (Département des bibliothèques et de l'information scientifique), visait à inventorier les références au colonialisme dans les documents officiels de l'université, afin d'ouvrir la voie à des recherches plus approfondies des liens historiques entre l'ULB et les colonies et protectorats.
 - A la réalisation d'un Guide des archives coloniales de l'Université Libre de Bruxelles. Ce guide, réalisé sous la direction de Renaud Bardez (Département des bibliothèques et de l'information scientifique), présente un ensemble de fonds, liasses, dossiers et documents qui traitent de l'investissement de l'ULB dans les diverses entreprises coloniales de la Belgique.

3.4.2 Université Saint-Louis – Bruxelles

- En tant que chef de travaux aux Archives de l'État dans le cadre d'un programme FED-tWin, Bérengère Piret, chargée de cours à l'USL-B, a participé notamment au recensement des archives coloniales déposées dans les universités belges dans la réalisation du guide P.-A. Tallier, M. Van Eckenrode, P. Van Schuylenbergh et S. Bompuku Eyenga-Cornelis (éd.), *Vers un patrimoine mieux partagé ! Guide des sources de l'histoire coloniale (Belgique, Congo et Rwanda et Burundi), 19e-20e siècle*. Recherches et notices réalisées par Lien CeÛppens, Laure d'Ursel, Sigrid Dehaeck, Stéphanie Hocq, Patricia Van Schuylenbergh, Tom Morren, Luis Angel Bernardo y Garcia, Bérengère Piret et al., Bruxelles, Archives générales du Royaume, 1600 p., sous presse.

3.4.3 UCLouvain

- Dans le cadre des recherches sur le droit et la justice coloniales, plusieurs juristes africains ont souligné l'intérêt d'une numérisation scientifique et concertée du patrimoine documentaire lié à l'expérience coloniale, présent à l'UCLouvain. En collaboration l'Université Saint-Louis, le Centre d'histoire du droit et de la justice a digitalisé les [revues de droit colonial](#). En vue de faciliter l'accès des chercheurs africains aux ressources conservées en Europe, Xavier Rousseaux entame actuellement une réflexion avec les Bibliothèques et Archives de

l'Université sur une initiative concertée en matière de numérisation des fonds coloniaux dispersés dans l'Université.

- Le Service des archives de l'UCLouvain (personnes de contact: Aurore François, Nicolas Delpierre) a fourni à M. Van Eckenrode les informations concernant les archives coloniales et/ou relatives au Congo en sa possession, afin d'alimenter le guide présenté ci-dessus (section U. Saint-Louis).

4 Initiatives externes / Externe initiatieven

4.1 Initiatives des étudiants (associations) / Initiatieven van studenten(verenigingen)

4.1.1 UAntwerpen

- De studentenverenigingen AYO, Mahara en USOS organiseren op 1 april 2021 in samenwerking met de Arenbergschouwburg een publieke livestream waarbij studenten van UAntwerpen het woord nemen over dekolonisering.

4.1.2 ULB

- Le cercle étudiant BINABI (Biso Na Bino, « Tous ensemble ») organise des activités liées aux cultures africaines, à la situation des diasporas, au racisme, et au colonialisme, et édite un magazine online, [BINAKUKO](#).
- Le Collectif Mémoire coloniale et lutte contre les discriminations, externe à l'ULB, organise notamment des « visites décoloniales ». L'un des parcours concerne l'ULB : [Parcours de l'université libre de Bruxelles : visite guidée autour de l'université libre de Bruxelles située avenue Franklin D. Roosevelt 50, 1050 Ixelles](#). Cette visite aborde la question des institutions scientifiques qui ont participé à la production de savoir nécessaire au renforcement du colonialisme belge au Congo, au Rwanda et au Burundi. L'Université libre de Bruxelles a notamment participé à la formation d'administrateurs coloniaux et possède encore dans son laboratoire d'anthropologie et de génétique des restes humains (tels que des crânes) issus du Congo ». Ce collectif a également édité un podcast, en collaboration avec ULB Coopération, sur la visite guidée décoloniale audio du campus du Solbosch, à l'ULB.

4.1.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 1991- : le cercle étudiant Kilimandjaro promeut les valeurs panafricaines. Il organise notamment des conférences-débats en lien avec la colonisation, la décolonisation et le néocolonialisme ainsi que des expositions à propos de l'histoire de l'Afrique.

4.1.4 UGent

- In 2019 richtten studenten van Afrikaanse origine aan de UGent de studentenvereniging Umoja op. Sindsdien organiseren ze regelmatig events rond racisme en dekolonisering, en

zijn ze betrokken bij verschillende dekoloniseringsinitiatieven van de stad Gent. Voor meer details zie hun [Facebook-pagina](#).

- Studentenverenigingen Umoja Gent, Engage, Flux en de Gentse Studentenraad stelden in november 2020 de open brief 'Dekoloniseer UGent' op, waarin ze de UGent wijzen op haar rol als instituut en haar de hand reiken naar hoe zij als universiteit ons hoger onderwijs kunnen dekoloniseren. De brief werd ook door personeelsleden en organisaties aan UGent ondertekend en op 7 december op social media gedeeld en doorgestuurd naar de beleidsmakers aan de UGent.

4.1.5 KU Leuven

- De studenten van Afrikaanse origine aan de KU Leuven zijn verenigd in Karibu ('African Circle Leuven') en organiseert regelmatig events rond het thema. Voor meer details, zie de Facebook-pagina.
- Ook andere studentenverenigingen organiseren regelmatig events waaraan de KU Leuven een forum biedt, zoals:
 - "Van Leopold II tot Zwarte Piet: één verhaal?" Debatavond met Prof. Karel Arnaut, Peter Verlinden, Dr. Bambi Ceuppens, Seckou Ouologuem, Rogier Lindemans en Prof. Idesbald Goddeeris (16 nov 2015, georganiseerd door Noord-Zuid Studenten VZW)
 - Debatavond over koloniale geschiedenis met André de Maere, voormalig gewestbeheerder in Belgisch-Congo, en Prof. I. Goddeeris (25 feb 2019, georganiseerd door het KVHV)
- Na een petitie die twee studenten opstartten en uiteindelijk door meer dan vijfhonderd mensen was ondertekend, besloot de KU Leuven op 10 juni om een borstbeeld van Leopold II uit de centrale leeszaal van de universiteitsbibliotheek te verwijderen.
- Op 30 maart 2021 heeft UNDIVIDED (zie 3.1.6) het manifest #DecolonizeKULEuven uitgevaardigd. Zie meer details op <https://undividedforkuleuven.com/2021/03/29/decolonizekuleuven-manifesto/> en het manifest zelf op <https://undividedforkuleuven.files.wordpress.com/2021/03/decolonizekuleuven-manifesto-pdf.pdf>.

4.1.6 UMons

- Un groupe d'étudiants africains avait lancé au mois de juin une pétition pour l'enlèvement du buste du roi Léopold II qui était situé dans un local de l'UMONS non accessible au public. C'est suite à cette pétition que les activités décrites ci-dessus ont notamment été organisées. La statue en question a été transférée dans les archives et collections du musée MUMONS recontextualisation historique ultérieure.

4.2 Participation de professeurs à des initiatives externes (depuis 2018) / Participatie van professoren aan externe initiatieven (sinds 2018)

4.2.1 UAntwerpen

- *100XCongo. Een eeuw Congolese kunst in Antwerpen.* Tentoonstelling in het MAS van 3 oktober 2020 tot 28 maart 2021. Mee voorbereid door Matthias De Groof, bijdrage in de catalogus door Marnix Beyen. De Groof creëerde in het kader van deze tentoonstelling ook de film *Under the White Mask*, die werd geselecteerd voor het Internationaal Filmfestival in Berlijn.
- Historische duiding bij het Van Kerckhoven-monument in Mechelen door Marnix Beyen, op vraag van het Mechelse Stadsbestuur (2019)
- Scientific partnership with project: "Genealogy of Amnesia. Rethinking the Past for a new Future of Conviviality, Austrian Science Fund FWF, project number AR439 (2018-2020) (Matthias De Groof)
- Making of the (research)film: *Palimpsest of the Africa Museum*, CobraFilms, Atelier Graphoui, Belgium, 2019, 69' (Vlaams Audiovisueel Fonds) (Matthias De Groof)
- Organisation of conference as member of the scientific committee: *The Becoming of Congo: Epistemologies, Practices, and Imaginaries.* V International CONGO RESEARCH NETWORK Congress, University of Milan, 15-16 September 2021 (Matthias De Groof)
- Organisation of conference as member of the scientific committee : *Vivre la mobilité, imaginer la réussite. Rencontres congolaises II*, Pianofabriek - Bruxelles - Projet PRIN-MIUR, November 27-29, 2019 (Matthias De Groof).
- Binnen de YUFE academy werden volgende lezingen georganiseerd:
 - Identities & Memory politics in Europe - the links between the European project and colonialism (door Prof. Heleen Touquet & Prof. Katrien Schaubroeck)
 - Colonialism and Europe: the heritage of Enlightenment (door Prof. Heleen Touquet & Prof. Katrien Schaubroeck)

4.2.2 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 2019 : Travail d'édition d'Enika Ngongo pour le projet de collecte de témoignages de l'asbl *Âges et Transmissions Congo belge. Mémoires en noir et blanc 1945-1960*, Bruxelles, Weyrich, 2019.
- Depuis octobre 2020, Marie-Sophie de Clippelle a intégré le Groupe de travail sur la présence des symboles coloniaux dans l'espace public érigé à l'initiative du Secrétaire d'État bruxellois Pascal Smet chargé notamment de l'Urbanisme et du Patrimoine.
- En 2020, Romain Landmeters a participé au Comité en charge du changement de nom du tunnel Léopold II (Bruxelles) mis en place par la ministre Elke Van den Brandt chargée de la Mobilité, des Travaux publics et de la Sécurité routière.
- En 2019 et 2020, Romain Landmeters et Bérengère Piret ont participé au Groupe de travail à propos de la décolonisation de l'Espace public bruxellois mis en place par l'échevin d'Etterbeek Karim Sheikh Hassan chargé de la Cohésion sociale et de la Solidarité internationale, de la Démocratie participative et du Budget participatif, de l'Espace public et du Tourisme.

4.2.3 UGent

- Global Studies zet een [samenwerking](#) op met de Hasseltse galerij Z33 en de kunstenaars van het project On-Trade-Off (Belgisch-Congolese samenwerking), die door corona even stil ligt.
- Global Studies heeft in samenwerking met Mo*Magazine een blogreeks waar dekoloniale perspectieven aan bod komen: <https://www.globalstudies.ugent.be/the-unbearable-whiteness-of-international-development/2/>
- Michael Meeuwis (Afrikanistiek) is bij verschillende externe initiatieven betrokken:
 - Samenwerking met Hand in Hand vzw afdeling Oostende: "Dekoloniseer uw stad en bibliotheek", meer bepaald voor de stad Oostende en haar bibliotheek. Dekoloniseren van stadsbeeld, oprichtingen Lumumbaplein, en boekenaanbod in de stadsbib.
 - Adviserend wetenschappelijk expert voor het jaarlijkse event "Congo aan Zee" (in Oostende, Grote Post), dat als oogmerk dekolonisatie en het horen van de Congolese stem
 - Nauwe samenwerking met MuZee (Oostende) ivm dekolonisatie van kunstvoorstelling en -tentoonstellingsvormen
 - Samenwerking met Fedasil (Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers): opleiden van hulptolken in Centra voor Asielopvang (van Fedasil en het Rode Kruis), met Prof. Kerremans (VUB) en Prof. Toon Cox. Augustus 2018 - heden ; Vertalen van Huishoudelijk Reglementen van asielopvangcentra naar het Lingala. 2018 - heden ; Gesystematiseerd taalbeleid (Expertennetwerk Taalbeleid "Basil") voor de instroom. 2018 - heden
 - Wetenschappelijke ondersteuning van de vzw "Mabiki" op het vlak van het Lingala. "Mabiki" is een non-profit organisatie met als oogmerk "de integratie van personen van Afrikaanse origine in België; de promotie van literaturen in Afrikaanse talen (voornamelijk Lingala); de verbetering van het onderwijsmateriaal in Afrikaanse talen in Congo (voornamelijk Lingala)". De ondersteuning bestaat uit advies inzake het schrijven van het Lingala en de basis- en gevorderde geletterdheid ervan. Januari 2017 - heden. contact: Bievenu Sene Mongaba, directeur. Mabiki.net
 - Wetenschappelijk expert voor de MAS tentoonstelling 100x Congo.
- Johan Lagae (Architectuur) is bij verschillende externe initiatieven betrokken:
 - Johan Lagae, "À chacun sa maison. Housing in the Belgian Congo 1945-1960", display curated at the invitation of CIVA/AAM, Brussels, in order to accompany the presentation of an original prototype of Jean Prouvé's Maison Tropicale in KANAL / Centre Pompidou, Brussels, 5 May 2018 – 8 June 2019.
 - Exhibition & international conference/workshop on 'The railway and the colony', for Europalia 2021 (in voorbereiding – i.s.m. drs. Robby Fivez) – deel van het project zal binnen de UGent muren worden gepland.
 - Aanleveren van een concept voor 1 vitrine in de 'Ressources'-zaal van de nieuwe opstelling in het KMMA, Tervuren rond cement(productie) in koloniaal/postkoloniaal Congo (in voorbereiding, i.s.m. Robby Fivez)
 - Johan Lagae & Sofie Boonen werkten mee aan Sammy Baloji. *A blueprint for toads and snakes, with contribution to the exhibition catalogue*, Framer Framed, Amsterdam, 2018

- Sarah Delputte en Jan Orbie leverden een bijdrage aan <https://www.convivialthinking.org/index.php/2019/04/26/challenges-to-eu-development-policy-paradigm-lost-or-stretched/>
- Julie Carlier, Ama Kissi, Eline Mestdagh, Sibö Kanobana en studenten van Umoja onder wie. Imane Salmi, Arno Van Overberghe en Lauria Gatoni namen in 2019 en 2020 actief deel aan "Dekoloniseer mijn stad", een burgerparticipatietraject dat door de stad Gent werd georganiseerd. Samen met 75 andere Gentse burgers, onder wie vertegenwoordigers van middenveldorganisaties en zelforganisaties van burgers van Afrikaanse origine (o.a. ook UGent studentenvereniging Umoja), naast ook geïnteresseerden, namen ze deel aan verschillende brainstormsessies en rondetafelgesprekken die resulteerden in een aanbevelingsrapport dat voorgesteld werd aan het Gentse schepencollege op 12 november 2020. Het rapport richt zich op volgende zes beleidsdomeinen: racisme, onderwijs, educatie, vertegenwoordiging, publieke ruimte en internationaal beleid.
- Gillian Mathys is lid als 'expert' van de Speciale Parlementaire Congocommissie met betrekking tot het koloniale verleden en werkt actief mee aan het schrijven van het eerste preliminaire rapport
- Leden van het Departement Geschiedenis spreken zich regelmatig uit in de pers over debatten die het koloniale verleden betreffen. Zo was Gillian Mathys een van de initiatiefnemers van een open brief die stelde dat politici zich niet achter historici moesten verstoppen om excuses aan te bieden voor het koloniaal verleden, en die ondertekend werd door meer dan 40 historici. Zie: <https://www.demorgen.be/meningen/gebruik-historici-niet-als-excuus-in-de-discussie-over-excuses-aan-congo~ba839572/>. De brief verscheen ook in Le Soir en in een Congolese outlet. Andere voorbeelden van (recente) deelnames aan het debat zijn: https://www.standaard.be/cnt/dmf20200823_97714965 (met Eva Willems, Bruno Dewever, Eline Mestdagh en Berber Bevernage) en https://www.standaard.be/cnt/dmf20200716_96288761 (Gillian Mathys en Eline Mestdagh). Wat het internationale publieke debat betreft kan <https://theconversation.com/why-history-matters-in-understanding-conflict-in-the-eastern-democratic-republic-of-congo-148546> vermeld worden.

4.2.4 KU Leuven

- Idesbald Goddeeris verleende advies voor *Omgaan met koloniale verwijzingen in de publieke ruimte. Handreiking voor lokale besturen (oktober 2020)*, opgesteld door het Agentschap Integratie en Inburgering in samenwerking met het Agentschap Binnenlands Bestuur en de Vereniging van Vlaamse steden en gemeenten vzw (VVSG), in opdracht van de Vlaamse Regering, en in het bijzonder van Viceminister-president en Minister van binnenlands bestuur, inburgering en gelijke kansen, Bart Somers).
- Heel wat professoren – onder meer Nadia Fadil, Idesbald Goddeeris en Karel Van Nieuwenhuysse – geven regelmatig op in de media toelichting over kolonialisme en dekolonisatie: van lezersbrieven en interviews in de geschreven pers tot podcasts en optredens voor het jeugdjournaal Karrewiet.

4.2.5 UCLouvain

- Plusieurs académiques de l'UCLouvain (V. Bragard, V. Rosoux, T. de Wilde, L. Van Ypersele, V. Dujardin, A.-S. Gijs, etc.) s'expriment dans la presse écrite et/ou audiovisuelle sur le passé colonial belge ou sur les questions postcoloniales et décoloniales (voir leurs contributions récentes dans *La Libre Belgique*, *Le Soir*, *Le Soir Magazine*, *JT RTBF*, etc.).
- Des professeurs/chercheurs de l'UCLouvain collaborent avec plusieurs organes extérieurs : le Afrika Film festival, Louvain Cooperation, Mémoires du Congo, Congo-Arab Heritage in Historical Narratives (CAHN), etc.

5 Enseignement universitaire / Universitair onderwijs

5.1 Programmes / Programma's

5.1.1 UAntwerpen

- Het Instituut voor ontwikkelingsbeleid (IOB) organiseert opleidingsprogramma's zowel voor Europese studenten als voor studenten uit het Zuiden:
- Masteropleidingen
 - Master in Development Evaluation and Management
 - Master Governance and Development
 - Master of Globalisation and Development
- Kortlopende opleidingen
 - Strengthening National Monitoring and Evaluation Capacities (trainingprogramma)
 - Sustainable Development and Global Justice (postgraduaat)
- Een multidisciplinair doctoraatsprogramma ism de Antwerpse doctoraatschool
- Binnen de Erasmus + Key Action 2 waarbij UAntwerpen (DIS) de (co)coordinator is werd het IMPALA en IKUDU programma uitgevoerd als netwerk van Europese en Zuid-Afrikaanse universiteiten waarbij één van de topics de decolonisering van het curriculum is.

5.1.2 ULB

- Programme d'études complet: Master de spécialisation en langues et civilisations africaines, Faculté de Philosophie et sciences sociales: "Le Master de spécialisation en langues et civilisations africaines donne aux étudiants des connaissances fondamentales et pratiques en communication, archéologie, histoire de l'art, histoire et anthropologie africaines. Il les initie à la manipulation de documents permettant d'aborder les cultures africaines dans leurs dimensions historiques et contemporaines". Ce master est unique dans le paysage universitaire de la Fédération Wallonie-Bruxelles. L'un de ses mérites est d'offrir une perspective qui ne réduit pas l'histoire du continent africain à la seule période coloniale ou à la traite esclavagiste.

5.1.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

- L'Université Saint-Louis – Bruxelles ne dispose à ce jour d'aucun programme spécifique de cours concernant le passé colonial et/ou les *postcolonial studies*.

5.1.4 UGent

- De opleiding bachelor en master in de Afrikaanse talen en culturen van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte probeert als geheel 'dekoloniserend' te werken. Deze opleiding is er op gericht studenten kritisch te laten reflecteren op de beeldvorming rond Afrika en in plaats van 'over Afrikanen' te schrijven, samen te werken met Afrikanen en de diversiteit en rijkdom van het continent op vlak van talen, culturen, literaturen, en geschiedenis te belichten. Dat uitgangspunt staat centraal in alle werkzaamheden van Inge Brinkman. En het is een uitgangspunt dat nog te weinig aanwezig is in het dekoloniseringsdebat in België, waar het gemakkelijk hervalt in een 'wij'/ 'zij'-discours, met enkel een poging tot een historische inversie van de 'goeien' en de 'slechten'.
- In de master Conflict and Development van de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen komen ook dekoloniale perspectieven aan bod in de vakken van o.a. Koenraad Bogaert (Postcolonial Studies Koo1271), Sigrid Vertommen (Gender and Globalisation Koo1229) en Koen Vlassenroot (Conflict and Society in Central and Eastern Africa Koo1337).

5.1.5 UHasselt

- 'Contentious heritage / Omstreden erfgoed': zie 3.3.5
- "Research Seminar Genius Loci" (International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Diverse studenten van 1ste en 2de Master Architectuur & Master Interieurarchitectuur)
 - 2019-2020 Contentious National Heritage - The Architectural Heritage of Leopold II (Onderwijsteam: Koenraad Van Cleempoel, Nikolaas Vande Keere)
 - 2020-2021 Mnemographia - Representing Muted Memories (Onderwijsteam: Koenraad Van Cleempoel, Linde Van Den Bosch)
- "Research Seminar Tactics" (International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse)
 - 2019-2020 Drawing with models - Art & History Museum Brussels (Onderwijsteam: Saidja Heynickx, Stefanie Weckx)

5.1.6 KU Leuven

- Voor geschiedenis: cf. infra (faculteit Letteren).
- Voor antropologie: cf. infra (faculteit Sociale Wetenschappen).
- De voortgezette Masteropleiding Máster en Estudios Ibéricos e Iberoamericanos, dat een interdisciplinair perspectief biedt op de Spaanstalige wereld, met bijzondere aandacht voor de wisselwerking tussen Europa en niet-Europa. Het programma maakt expliciet werk van de dekolonisatie van het curriculum, onder meer door jaarlijks, via samenwerkingsakkoorden, een gastdocent uit Latijns-Amerika aan te trekken.
- De opleiding Culturele Studies heeft geen vak dat specifiek rond dekolonisatie werkt, maar organiseert wel sinds drie jaar policy projecten rond DeColonize. Dat zijn groepswerken waarbij studenten werken rond het koloniale verleden van Leuven of Brussel

en een event opzetten. Wij doen in het kader van Cultural Policy en in samenwerking met De Buren in Brussel.

5.2 *Cours / Vakken*

5.2.1 **UAntwerpen**

- Studenten taal- en letterkunde kunnen opleidingsonderdelen volgen die gewijd zijn aan post- en dekoloniale benaderingen, vooral op masterniveau en in de keuzeruimte (bv. Kathleen Gysels, "Littérature française hors France (Moyen Orient, Afrique, Antilles, 2017FLWTFLF), of aan andere universiteiten (bv. Postcolonial literature in English, 9001VUBPCL).
- De masteropleidingen die worden aangeboden vanuit het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid (IOB) vertrekken instrinsiek van uit een post- en dekoloniale logica, die er recent ook explicieter werd gearticuleerd.
- De faculteitsbrede korfvakken die vanuit het IOB ingericht worden, met name *Debating Development* en *Global Justice*, besteden aandacht aan het begrip dekolonisering en laten dekoloniale perspectieven aan bod.
- In de opleiding geschiedenis is de aandacht voor (pre-koloniale, koloniale en postkoloniale) buiten-Europese geschiedenis de voorbije jaren gestaag gestegen. De invoering in 2008 van het opleidingsonderdeel Wereldgeschiedenis als plichtvak in Ba1 of Ba2 (1014FLWGES) was daar een eerste stap in, en ook het eredoctoraat dat in 2011 werd toegekend aan Dipesh Chakrabarty toonde de wil van de opleiding om meer plaats in te ruimen voor postkoloniale benaderingen van het verleden. In 2014 volgde dan een grote curriculumwijziging, waarbij de geschiedenis van de Islamwereld een centrale plaats kreeg in de opleiding, met een plichtvak in Ba1 of Ba2 (History of the Islamic World, 1066FLWGES), de verplichte opname van één meer gespecialiseerd vak over deze thematiek in Ba3 (The Premodern Islamic World 600-1600, 1049FLWGES, en/of The Modern Islamic World 1600-Today, 1061FLWGES) en keuzevakken op masterniveau (The Silk Road in the Middle Ages: Trade and Cultural Encounters, 2047FLWGES, docenten: Malikka Dekkiche en Peter Stabel; The Middle East and Europe since WWI: War and Occupations, 2066FLWGES). In verschillende van deze vakken staat de impact van de kolonisatie op grote delen van de islamwereld centraal, of wordt de aandacht nadrukkelijk gevestigd op prekoloniale buiten-Europese samenlevingen.
- Specifieke aandacht voor geschiedenis van de Belgische kolonisatie in Centraal-Afrika situeert zich in volgende opleidingsonderdelen:
 - In de opleidingen Rechten en Geschiedenis:
 - In het opleidingsonderdeel Politieke en Institutionele Geschiedenis van België en de Nederlanden (1000RECPIG) en Politieke Geschiedenis van België van België (1082FLWGES) analyseert Herman Van Goethem de genese en werking van de Congo-Vrijstaat en van Belgisch Congo.
 - In de opleiding geschiedenis
 - 1081FLWGES: "Geschiedenis van Kolonisatie en Dekolonisatie. Centraal-Afrika en België", sinds 2019-2020 plichtvak in Bachelor 3 van de opleiding geschiedenis. Gedoceerd door Maarten Van Ginderachter en Marnix Beyen

- (met gastcolleges van Bambi Ceuppens, Chiara Candaele en Ronny Mosuse in 2019-2020, en van Nadia Nsayi en Jean Omasombo in 2020-2021z).
- Het koloniale verleden van België komt ook in verschillende andere cursussen van de opleiding geschiedenis aan bod, o.m. Geschiedenis van Nieuwste Tijd (1012FLWGES, met excursie naar het AfricaMuseum, gedoceerd door Hilde Greefs), Historische Oefeningen 1 (1053FLWGES: Dhanis-monument in Antwerpen als vertrekpunt, gedoceerd door Marnix Beyen) en het mastervak Cultureel Erfgoed: Identiteit en Diversiteit (2063FLWGES: Henk de Smaele en Bas De Roo).
 - Geregeld worden ook masterscripties geschreven over het Belgische koloniale verleden
- In de opleiding communicatiewetenschappen: Belgische koloniale cinema en beeldcultuur kwamen en komen uitvoerig aan bod in het onderwijs van Matthias De Groof, zowel aan de UAntwerpen als aan de VUB
 - Documentaire Beeldtheorie (Introduction to Documentary Theory), Bachelor Faculteit Letteren en Wijsbegeerte (Faculty of Languages & Humanities), VUB, 2020 (vervangopdracht).
 - World Cinema, Master Film Studies and Visual Culture, UAntwerp, 2015-16 (toen De Groof dat gaf - vervangopdracht).
 - Curating & Exhibiting, Master Film Studies and Visual Culture, UAntwerp, 2017-18 (dat vak bestaat niet meer).
 - Restitutie van Congolees erfgoed kwam aan bod in vak Kunstfilosofie, BA Architectuur, UAntwerp, toen Matthias De Groof dat gaf in 2014 en 2015. Ook gaf De Groof een PHD seminarie rond Art and Colonial Archives, aan de Vrije Universiteit Brussel, 15 maart 15 2018.
 - In de opleiding Toegepaste Taalkunde laat Christianne Stallaert (Spaans) de studenten kennismaken met niet-westerse vormen van kennis. Via online communicatie komen studenten in contact met inheemse gemeenschappen uit Latijns-Amerika.

5.2.2 VUB

- Faculteit Letteren & Wijsbegeerte
 - 1023243ANR Maatschappijgeschiedenis II, van vroegmodern Europa tot de postmoderne wereld (BA): module over Vrijstaat Congo als voorbeeld van 19de-eeuwse Imperialisme
 - 1023241ANR :Werkcollege Belgen in de Wereld (BA): werk over koloniale archieven (AJ 2020-2021: archieven van het "Fonds hygiène", in verband met het koloniale gezondheidsbeleid).
 - 1023245BNR: History of Modern Africa (BA): komt aan bod als een voorbeeld in verschillende modules (bijvoorbeeld: Power in Modern Africa, A gender(ed) history of Africa, "Saving Africa": from abolitionism to humanitarianism).
 - 4000845FNR Geschiedenis en postkoloniale kritiek (MA): keuzevak masterniveau, overzicht van het postkoloniaal denken en zijn invloed op geschiedschrijving

- 4020151FNR Postcolonial literature in English (MA): This course examines postcolonial themes and techniques in a selection of works by postcolonial authors from different continents and eras. It also offers insight into postcolonial literary criticism.
- Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen:
 - 1020437AER European History (BA): Guest lecture: The Scramble for Africa: Indigenous Experiences from European Imperialism in Central Africa
 - 4016225FNR Media, Culture & Globalisation theories (MA): inleiding tot het postkoloniaal kritiek voor communicatiestudenten

5.2.3 ULB

- HISTB4005 Histoire des colonisations (24h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeures Valérie Piette et Sylvie Peperstraete): depuis sa création à la fin des années 2000, ce cours est obligatoire pour les étudiant.e.s du Master en Histoire contemporaine. Il s'adresse également à des étudiants issus de nombreux autres programmes (MA Anthropologie, MA Histoire de l'art et archéologie, MA Communication multilingue, MA Etudes Européennes, MA Langues et Lettres Modernes, MA Langues et Civilisations Africaines).
- HAARB350 Histoire de l'Afrique (36h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeur.e.s Olivier Gosselain et Amandine Lauro): re-créé au milieu des années 2000, ce cours s'adresse actuellement à des étudiant.e.s de BA3 Histoire, BA3 Histoire de l'art et archéologie, MA Anthropologie, MA Langues et civilisations africaines.
- HISTO402 L'Europe et le monde: approches historiques (24h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeure Jihane Sfeir): MA Etudes européennes, MA Histoire de l'art et archéologie, MA Communication multilingue, MA Langues et lettres modernes, MA Langues et civilisations africaines.
- GENRD502 Genre et sexualité en situation (post)coloniale (24h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeure Amandine Lauro): MA Études de genre, MA Histoire.
- HISTB325: Séminaire : pratique de la recherche : Époque contemporaine (48h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeure Valérie Piette, assistée de C. Jacques puis A. Lauro): BA3 Histoire. Ce séminaire de formation par la recherche se base sur un thème particulier variant chaque année. En 2004-2005, 2008-2009, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013 et 2019-2020, le cours a porté sur l'histoire de la colonisation belge en Afrique centrale.
- Le Groupe de réflexion sur le passé colonial de l'ULB a mené à l'organisation d'un séminaire de recherche à destination des étudiants de BA3 en Histoire Contemporaine sur l'histoire coloniale de l'université durant l'année académique 2019-2020, sous la direction des Professeures Valérie Piette et Amandine Lauro.
- HAARD400: Approches croisées des cultures matérielles africaines (24h), Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeur Olivier Gosselain) : MA1 Histoire de l'Art et Archéologie, MA Langues et civilisations africaines. Dans la partie "Histoires d'objets, objets d'histoire", le cours traite spécifiquement des phénomènes de continuité et discontinuité entre les périodes précoloniales, coloniales et post-coloniales.
- Cours généraux d'histoire où l'histoire coloniale est abordée:

- HISTC1001/HISTD201 Histoire de la Belgique contemporaine, Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeur Serge Jaumain): BA1 Droit, BA1 Histoire, BA2 Infocom, Langues et lettres modernes, Sciences Po, Sciences humaines, Sociologie et anthropologie, Histoire de l'art, Philosophie, MA Journalisme;
- HISTS101 Histoire économique : sociétés, industrie, organisations, Faculté de Philosophie et sciences sociales/Solvay Brussels School of Economics and Management (professeur Kenneth Bertrams): BA1 Sciences éco & Ingénieur de gestion, BA1 Sciences Po, Histoire et Sociologie/anthropologie, BA2 Sciences Humaines;
- TRANB110 Histoire générale des sociétés occidentales, Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeur.e.s Michèle Galand, Cécile Vanderpelen, et al.): BA1 Histoire de l'art et archéologie, Philosophie, Romanes, Langues et lettres modernes, Langues et lettres anciennes; HISTB115 Histoire de l'Époque contemporaine, Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeur Pieter Lagrou): BA1 Sciences Po, Sciences humaines, Histoire, BA2 Géographie, Sociologie et anthropologie, BA3 Philosophie, Histoire de l'art et archéologie, Infocom, Romanes, Langues et lettres modernes, Langues et lettres anciennes;
- HISTD2704 Histoire contemporaine, Faculté de Philosophie et sciences sociales (professeure Ornella Rovetta): BA1 Sciences humaines et sociales - campus de Charleroi;
- COMMB645 Elements of social, political and cultural history of Belgium, Faculté de Lettres, traduction et communication: special program for visiting students from the US at the ULB.
- NB: dans le cadre de nos collaborations avec la VUB, les étudiants du BA et MA en Histoire ont accès aux cours HISTY301 Inleiding tot de wereldgeschiedenis et HISTY501 Globalisering in historisch perspectief (professeur VUB B. Henriët).
- Cours d'anthropologie et de sociologie traitant de la question coloniale (Faculté de Philosophie et sciences sociales):
 - SOCA-D487 Anthropologie des sociétés de l'Afrique subsaharienne (professeur J. Noret);
 - SOCA-D408 Ethnicité et nationalisme (professeur P. Petit);
 - SOCA-D468 Anthropology of Globalization (professeur S. Newell);
 - SOCA-DXXX Racismes et antiracismes (professeur A. Hajjat, 2021-2022).
- Cours en littérature:
 - GERM-B441 Séminaire de littérature néerlandaise (post)coloniale (professeure S. Loriaux);
 - GERM-B110 Histoire littéraire et culturelle des pays anglophones (professeure F. Bellarsi);
 - GERM-B210 Analyse de textes littéraires anglais II (professeure M. Maufort et F. Bellarsi).
- Cours en Faculté des Sciences psychologiques et de l'éducation :
 - PSYC E 5042 : Relations intergroupes et interculturelles (A. Azzi et L. Licata), Faculté des Sciences Psychologiques et de l'éducation, Master en Psychologie sociale et interculturelle. Ce cours aborde les liens entre psychologie et

colonialisme/postcolonialisme, ainsi que les liens entre mémoires collectives de la colonisation et relations intergroupes.

- En faculté d'architecture :
 - HAAR 4000 Théorie contemporaine de l'architecture (Judith le Maire et Iwan Strauven) en Master 1 propose chaque année les apports d'un chercheur sur les postcolonial studies dans les matières de l'espace, de l'aménagement, de l'architecture. Ainsi, une séance de deux heures est consacrée au patrimoine bâti colonial en RDC, au patrimoine vaudou et au lien avec les maisons et lignages au Bénin, ou tout autre sujet présentant des auteurs contemporains contribuant aux théories mobilisées dans une pensée postcoloniale (les conférenciers invités sont des docteurs ou doctorants européens ou africains). Un séminaire de lecture de deux heures prolonge les travaux du cours. Le cours peut-être ouvert à des auditeurs libres.

5.2.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- Faculté de droit
 - DRO1221 : Histoire des institutions et du droit II (époque contemporaine), Pierre-Olivier de Broux et Frédéric Audren (niveau bachelier)
 - DRAN1217 : Legal History | Ornella Rovetta (niveau bachelier)
- Faculté de sciences politiques, sociales, politiques et de la communication
 - POLS1121 : Histoire du temps présent, Bérengère Piret (niveau bachelier)
 - SPOL1214 : Doctrines politiques, Florence Delmotte (niveau bachelier)
- Faculté de philosophie, lettres et sciences humaines
 - HIST1115 : Histoire de Belgique et des anciens Pays-Bas, Éric Bousmar (niveau bachelier)
 - HIST1228 : Séminaire d'histoire contemporaine, Bérengère Piret (niveau bachelier)
 - HIST1285 : Histoire approfondie de l'époque contemporaine, Pierre Olivier de Broux et Bérengère Piret (niveau bachelier)
 - HIST1313 : Séminaire : enjeux et débats. L'historiographie et le métier de l'historien, Éric Bousmar et Nathalie Tousignant (niveau bachelier)
- Master de spécialisation en études de genre
 - GENR2600 : Sciences sociales et genre : Lecture critique de textes, Charlotte Pezeril
- Master de spécialisation en droits de l'homme
 - DRHo2121 : Histoire et politique des droits de l'homme, Pierre-Olivier de Broux

5.2.5 UGent

- Aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
 - Koenraad Bogaert geeft volgende vakken aan de faculteit Politieke, Sociale en Communicatiewetenschappen:
 - K000984 Structuur en Conflict in het Globale Zuiden (BA2 Politieke Wetenschappen + keuzevak in andere richtingen)
 - K001203 History of Globalization (BA3 VUB-UGent bachelor in Social Sciences + Master Global Studies)
 - K001271 Post-colonial studies (Master Conflict & Development + Master Global Studies)

- Aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte
 - Berber Bevernage en Eline Mestdagh geven aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte in de afdeling Geschiedenis een seminarie voor het jaarvak "Historische Praktijk III: bachelorpaper" over restitutie. Met focus op welke motivatie mensen geven voor/tegen restitutie en wat dat ons leert over de sociale, culturele en politieke rol van discours over restitutie.
 - Gillian Mathys heeft in haar vak Thema's en regio's in de Afrikaanse geschiedenis (BA2/BA3) enerzijds aandacht voor prekoloniale geschiedenis als een manier als tegengewicht voor het (koloniale) idee dat de geschiedenis van Afrika begint bij de koloniale overheersing. Anderzijds gaat dit vak diep in op de manier waarop de introductie van bepaalde concepten en categorisaties tijdens de koloniale periode het Grote Merengebied grondig veranderden. Ze bespreekt daarbij de manier waarop deze koloniale erfenissen vandaag nog steeds voortleven in de regio, en de manier waarop we deze regio (en Afrika in het algemeen) zien. Ook in de andere geschiedenisvakken van de opleiding Afrikaanse talen en culturen is er aandacht voor koloniale geschiedenis (Inleiding tot de geschiedenis van Afrika, Bronnen en methodes voor de geschiedenis van Afrika. Sinds dit academiejaar kunnen studenten geschiedenis ook een minor Afrikaanse geschiedenis kiezen.
 - Binnen de opleiding Geschiedenis van de UGent komt kolonialisme in verschillende vakken aan bod:
 - Bachelor 1
 - Historische teksten, module Frans - lesgever René Vermeir. Contextualisering en lectuur van de toespraken van Boudewijn en Lumumba tijdens de plechtigheid te Kinshasa waarop de Congolese onafhankelijkheid werd geproclameerd (30 juni 1960). Hieraan werd een volledig college gewijd.
 - Geschiedenis van België - lesgever Bruno De Wever. Het Belgische kolonialisme wordt behandeld in één van de 12 colleges. In het leerboek G. Deneckere, B. De Wever, T. De Paepe, Een geschiedenis van België, Lannoo, 2019 (5de herziene druk) is 'Kolonisatie en dekolonisatie van Congo' één van de 11 hoofdstukken (pp. 219-242). In het academiejaar 2020-2021 is koloniaal erfgoed en collectieve herinnering een extra thema met extra teksten die verplichte literatuur zijn voor het examen.
 - Moderne en Hedendaagse Geschiedenis - lesgever Bruno De Wever. Belgisch kolonialisme wordt behandeld als één van de casussen in een college over het Europese imperialisme in de 19de en 20ste eeuw. In het leerboek R.R. Palmer (e.a.), A History of Europe in the Modern World (McGraw-Hill, 2014) maakt deze leerstof deel uit van de hoofdstukken 'Europe's World Supremacy, 1871-1914' en 'Decolonization and the Breakup of the European Empires'.
 - Geschiedenis van de middeleeuwen - lesgever Jeroen Deploige. Kolonisatie komt kritisch aan bod in het kader van de verovering van Engeland na 1066, Ostsiedlung en kruistochten (principe van kolonisatie; niet de Belgische koloniale geschiedenis).

- Historische kritiek (verplicht vak voor alle studenten 1 BA letteren en wijsbegeerte, keuzevak voor sociologen en politicologen en vanaf dit jaar ook verplicht voor 1BA criminologie) - lesgever Marc Boone. Gedurende een volle les wordt de zaak 'Lumumba' besproken als illustratie hoe een historisch gegeven doorheen de tijd (1960 tot nu) een heel andere invulling krijgt, onder meer door het gebruik van nieuwe bronnen (rol onderzoekscommissie enz.). Daarbij wordt gebruik gemaakt van onder meer beeldmateriaal (speech van Lumumba, interviews met hoofdrolspelers). Handboek: M. Boone, *Historici en hun métier. Een inleiding tot de historische kritiek*, Gent, 2015, Academia-press/lannoo. In hetzelfde vak komt ook het belang van orale geschiedenis aan de hand van het klassieke werk van Jan Vansina aan bod.
- Bachelor 2
 - Historische Praktijk II Wereldgeschiedenis en Wereldstudies - titularis Eric Vanhaute, verantwoordelijk lesgever Jan Vandersmissen, met medewerking van Gert Huskens. Dit opleidingsonderdeel focust op twee aspecten van wereldgeschiedenis en wereldstudies, namelijk ecologie en economie in koloniale en imperiale contexten. Het heeft tot doel door middel van een oefening over de relatie tussen "exploratie" en de productie van wetenschappelijke en technologische kennis studenten onderzoeksvaardigheden en -attitudes aan te leren. De bestudeerde bronnen hebben te maken met terrein- en milieuverkenning van de wereld buiten Europa van de zeventiende tot de twintigste eeuw, met specifieke aandacht voor Afrika (en Midden-Afrika in het bijzonder).
 - Heuristiek moderne en hedendaagse periode - lesgever Karel Velle. Tijdens het lesonderdeel "archiefvormers van de uitvoerende macht" komen de archieven met betrekking tot de koloniale periode aan bod: bewaarplaats, zoekinstrumenten, digitalisering-sprojecten, publicaties, enz. Rekening houdend met de groeiende interesse voor de brede problematiek rond het koloniaal verleden, zal aan dit aspect dit jaar en volgende jaren veel meer aandacht besteed worden".
 - Inleiding tot de Geschiedenis van Afrika - lesgever Vicky Van Bockhaven. Het Belgisch kolonialisme komt als voorbeeld aan bod in meerdere hoorcolleges en begeleide oefeningen (o.m. à propos economische exploitatie, politiek bestuur, raciale ideologie, verzetsbewegingen, dekolonisering). Idem wat de vereiste literatuur betreft (*A History of Modern Africa*, Richard Reid, 2009; "Anioto and nebeli: local power bases and the negotiation of customary chieftaincy in the Belgian Congo (ca. 1930-1950)", Van Bockhaven 2020).
 - Methodes, bronnen en historiografie van de Afrikaanse geschiedenis (2de Ba Afrikaanse Talen & Culturen) - lesgever Felicitas Becker verbonden aan de vakgroep Geschiedenis. Het Belgisch kolonialisme

komt sporadisch aan bod, als kader bij casussen m.b.t. bronnen en methodiek voor Afrikaanse geschiedenis.

▪ Bachelor 3

- Geschiedenis en Cultuur van de Nederlanden (plichtvak in BA2 Nederlands, optievak in BA3 Geschiedenis) lesgever Anne-Laure Van Bruaene. Het Belgisch kolonialisme komt aan bod in twee lessen. In de les over de negentiende-eeuwse koninkrijken België en Nederland wordt Congo-Vrijstaat besproken en wordt het koloniaal bestuur vergeleken met dat van Nederlands-Indië. In de les over de naoorlogse geschiedenis komt de dekolonisatie aan bod, ditmaal in vergelijking met Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen. Er wordt telkens ook gepoogd de band te leggen met de actualiteit.
- Narratologie en discoursanalyse - lesgever Jeroen Deploige/ Eén casus over de Kongolese kunstenaar en historicus Tshibumba Kanda-Matulu en diens narra-tivisering van de koloniale geschiedenis in woord en beeld.
- Beeld als Historische Bron - lesgever Davy Verbeke. Een volledige les wordt gewijd aan de fotografische verbeelding van Kongo Vrijstaat en Belgisch Congo. De nadruk ligt hierbij op de deconstructie van stereotype koloniale beeldvorming. Inhoudelijke ondersteuning biedt de reader met daarin de artikels: Cornet, Anne en Florence Gillet. "Introduction + Clichés d'un monde en noir et blanc." In Congo Belgique: entre propagande et réalité, 1955-1965, uitgegeven door Anne Cornet en Florence Gillet, 7-20. Brussel: la Renaissance du livre, 2010; Lagae, Johan. "Unsettling the 'colonizing camera': curatorial notes on the 'Congo belge en images' project." Photography & Culture 5, nr. 3 (2012): 327-342; Colard, Sandrine. "The Congo Photobook: 75 years of imagining the colonial bond." In Photobook belge: 1854-now, uitgegeven door Tamara Berghmans. Lichtervelde: Hannibal, 2019.

▪ Master

- Theoretische geschiedenis - lesgever Berber Bevernage. De relatie tussen historisch denken en kolonialisme/imperialisme komt aan bod maar dit is niet specifiek op de voormalige Belgische kolonies toegespitst. De docent heeft het ook over de zogenaamde Lumumba commissie, maar hier staan vooral het politieke gebruik van geschiedenis en noties van objectiviteit centraal.
- Onderzoeksseminarie Publieksgeschiedenis - Jeroen Deploige. Afhankelijk van specifieke thema's opgenomen door bepaalde studenten in het kader van hun individuele of groepstaken.
- In het mastervak Publieksgeschiedenis (titularis: Fien Danniau) leren studenten via een stage in een museum, archief of erfgoedinstelling wat publieksgeschiedenis (de rol van geschiedenis in de samenleving) in de praktijk betekent. Koloniale geschiedenis, antiracisme of dekolonisatie zijn geen vast onderdeel van dat vak, maar komen

binnen via de stageplaatsen in het Gents UniversiteitsMuseum dat in oktober 2020 werd geopend (zie <https://www.ipg.ugent.be/nl/content/etnografische-verzamelingen-ugent>). Naar aanleiding daarvan bespreken Julie Carlier (Ghent Centre for Global Studies) en Eline Mestdagh (TAPAS) met Fien Danniau een "methodologische richtlijn" met de nodige ethische en methodologische tools om ervoor te zorgen dat de studenten hun opdracht voornamelijk zien als een oefening in zelfreflectie en niet extractivistisch en essentialiserend te werk gaan, waarbij bijvoorbeeld vooral aandacht gaat naar het verzamelen van getuigenissen bij "de ingebeelde ander" (cf. de term "source community").

- Geboorte, huwelijk en dood: Levenslopen van de Oudheid tot vandaag - lesgevers Koen Verboven en Isabelle Devos): Gastcollege door dr. Jean-Paul Sanderson (Département de Démographie, UCL) 'La démographie coloniale congolaise : faits, idéologie et reconstruction historique'.
- Onderzoeksseminarie: Geschiedenis van Afrika - lesgever Felicitas Becker. In dit seminarie wordt één werkcollege expliciet gewijd aan de historiografie van het Belgisch kolonialisme. De verplichte literatuur hierbij is Guy Vanthemsche, "The historiography of Belgian Colonialism in the Congo" (2006), en Aldwin Roes, "Towards a History of Mass Violence in the Etat Indépendant du Congo, 1885-1908" (2010).
 - Michael Meeuwis doceert onder meer in Taal, Cultuur en Samenleving in Afrika (BA1) en Language, History, and Identity in Africa (Master) over de geschiedenis van de koloniale wetenschappen, dus hoe witte mensen (missionarissen maar ook anderen) in de kolonies kennis over Afrikanen en hun samenlevingsvormen, talen etc. produceerden, en wat de ideologische achtergronden en koloniaal-politieke implicaties waren van die wetenschapsproductie. Historische, sociologische, historische analyse van de koloniale wetenschappen dus, maar ook de implicaties ervan voor de Afrikanen zelf, via de manier waarop die wetenschap gebruikt werd (en nog steeds wordt) voor de etnolinguïstische categorisering van Afrikanen en de koloniale controle over hen.
- Aan de faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur
 - Johan Lagae doceert onder meer:
 - Eo82710A - Architectuurgeschiedenis 2: overzichtscursus in de bacheloropleiding ingenieur-architect rond de 20ste-eeuwse architectuurgeschiedenis, met een aandacht voor het openbreken van de westerse architectuurcanon en het incorporeren van andere geografieën. Korte excursus over 'anti-racist historiography'
 - Eo80011A - History and Theory of non-European Urbanism and Architecture (bacheloropleiding ingenieur-architect) met aandacht voor koloniale/postkoloniale architectuur en stedelijke landschappen, onder meer

ook in DR Congo: Kinshasa, Lubumbashi, Matadi,... gekoppeld aan thema's als segregatie, erfgoed, sanitation,...

- A005116A - History and Theory of African Urbanism and Architecture, keuzevak voor studenten van de International Master in African Studies, loopt grotendeels parallel met het opleidingsonderdeel E080011A
- A005112A - Literature, Media and the Arts in Central and Eastern Africa (International Master in African Studies), met lessen over de cultural politics in Zaïre/Congo onder Mobutu, over de hedendaagse fotografie van de Afrikaanse stad, en over de 'archival turn' in de hedendaagse kunstpraktijk, met aandacht voor kunstenaars die op het Belgische koloniale verleden werken
- Onderzoeksseminaries op masterniveau met regelmatig aandacht voor thema's uit de Belgische koloniale geschiedenis, bv.
 - 2018 2019: Urban development as a reflection of dynamics of mobility. The case of Bukavu (DR Congo) // Punir et surveiller in de kolonie. De architectuur van gevangenis in koloniaal Congo, 1885-1960
 - 2020 2021: A spatial and socio-cultural analysis of Quartier Renkin/Matonge, Kinshasa (DR Congo) // Koloniale monumenten in België: een album van straatbeelden en kritische ontwerpstrategieën

5.2.6 UHasselt

- CONTENTIOUS HERITAGE / OMSTREDEN ERFGOED binnen de International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Onderzoeksgroep Trace - Heritage and Adaptive Reuse (Prof. ir.arch. Nikolaas Vande Keere)
 - " Interdisciplinaire workshop " :
 - 2018-2019 Workshop Tanzania - Contentious Heritage. International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Studio Tanzania - 1ste Master Architectuur (Onderwijsteam: Nikolaas Vande Keere, Bie Plevoets, Linde Van Den Bosch, Peggy Winkels (UHasselt) + Yvonne Matinyi (Ardhi University Dar es Salaam))
 - 2019-2020 Workshop Tanzania - Neighbourhood & Identity. International Master Interior Architecture on Adaptive Reuse + Studio Tanzania - 1ste Master Architectuur (Onderwijsteam: Nikolaas Vande Keere, Bie Plevoets, Linde Van Den Bosch, Peggy Winkels, Ken De Cooman (UHasselt))
 - Publicatie (in afwachting): 'Lay down your heart' [bwaga moyo] - Heritage as a driver for urban regeneration in the East-African historic stone town of Bagamoyo (Auteurs: Nikolaas Vande Keere, Bie Plevoets, Peggy Winkels (UHasselt) + Livin Mosha (Ardhi University Dar es Salaam))
- "Master's Projects & Thesis". In de academiejaren tussen 2018 en nu hebben diverse studenten een masterproef (project + thesis) ontwikkeld rond sites die passen in het thema Contentious Heritage. (De resultaten hiervan komen aan bod in de diverse publicaties hier opgelijst.)

5.2.7 KU Leuven

- Aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte
 - WoY10A Continentale Wijsbegeerte (Stéphane Symons e.a.), een plichtvak in BA1, heeft een hoofdstuk over postkoloniaal denken (met o.m. Fanon, Said en Bhabha)
 - WoAKoA Filosofie en de Hedendaagse Maatschappij (en zijn Engelse pendant WoBD1A Philosophy and the Contemporary World) (Antoon Braeckman e.a.), een plichtvak in BA2, heeft een module over kolonialisme, met een bezoek aan het AfricaMuseum.
 - WoTo5A Fenomenologie / hedendaagse continentale wijsbegeerte: verdiepende cursus (en zijn Engelse pendant WoQo7A Phenomenology / Contemporary Continental Philosophy: Advanced Course) (Ernst Wolff), een keuzevak op MA-niveau, bevat dialoog met filosofen uit het Zuiden en ontwikkelingslanden.
 - De thematiek komt terug in verschillende cursussen over politieke filosofie, als casus.
 - Visiting Seminars worden vaak rond gelijkaardige thematiek ingevuld, bijvoorbeeld Afrikaanse Filosofie (2018-2019) en Racism (2019-2020, gedoceerd door Leonard Harris).
 - Elke BA-student moet een vak volgen over wereldfilosofie (bijvoorbeeld Chinese, Russische, Joodse, Arabische filosofie)
- Aan de faculteit Theologie en Religiewetenschappen
 - In Ao6BoB Contextual Theologies: Challenges and Methods (Judith Gruber, Research Master: Master of Advanced Studies in Theology and Religion) wordt aandacht geschonken aan het koloniale verleden van Europa en België in het bijzonder, en wordt de heropening van het AfricaMuseum besproken als casus van omgang met koloniaal verleden.
 - Gedurende vele jaren en tot 2019-2020 heeft Dries Vanysacker het Research-Mastercollege Ao7HgA History of Mission and Evangelization gedoceerd, waarin ook aandacht werd besteed aan de geschiedenis van de missionering in de Belgisch-koloniale context. Er wordt verder nagedacht hoe deze inhoud na de reorganisatie van de Research Master verder kan worden aangeboden aan de studenten.
- Aan de faculteit Letteren
 - FoLD4B Archivistiek: theorie en methodologie (Eddy Put en Godfried Kwanten), een vak in de interuniversitaire manama Archivistiek: Erfgoed- en Hedendaagse Documentbeheer, besteedt aandacht aan de archieven in het 'Zuiden', de omgang met koloniale archieven, de rol van de Internationale Archiefraad in de uitbouw van het archiefwezen in 'jonge' naties, de rol van archieven in versterking van de democratie enz.
 - FoZl7A History of European Colonization: 1750-2000 (Idesbald Goddeeris), een plichtvak in de BA Geschiedenis en een keuzevak in heel wat [andere opleidingen](#). In Kortrijk gedoceerd in het Nederlands: VoUJ5B Geschiedenis van de Europese kolonisatie: 1750-2000
 - FoLA9A Geschiedenis van interculturele contacten (Patrick Pasture en Johan Verberckmoes), een plichtvak in de BA Geschiedenis en een keuzevak in heel wat [andere opleidingen](#). Ook gedoceerd in Kortrijk (VoLA9A).
 - FoZF9A L-Interculturaliteit (Stefania Marzo e.a.), een plichtvak aan alle bacheloropleidingen van de faculteit Letteren, besteedt aandacht aan onder meer

multiregionale perspectieven en postkoloniale debatten (zie ook het handboek [*Interculturaliteit en de geesteswetenschappen*](#))

- Verschillende verdiepvakken in de MA Geschiedenis besteden aandacht aan postkoloniale en 'decentred' perspectieven, zoals FoXL6A History of Migration, Subalternity and Postcolonialisms (Idesbald Goddeeris en Magaly Rodríguez), FoUD3A Perspectives on Global History (Patrick Pasture) en FoUJ4A Organizing Europe: A history of Ideas and Practices (Patrick Pasture). Deze vakken worden ook aangeboden in andere programma's, zoals de MA History, MA European Studies en MA Sociology. NoA35C Transnational and Global Perspectives on Europe: Ideas, Theories and Methodologies (Kolja Raube), het kernvak in de MA European Studies, besteedt ook aandacht aan decentring en Eurafica. Daarnaast kan ook FoSX7A Science, Visual Culture and the Human Body since 1750 (Kaat Wils) vermeld worden, waar het onder meer gaat over de geschiedenis van koloniale fysieke antropologie, over ras en evolutiedenken etc.
- In FoLA7A Geschiedenis van de nieuwste tijd (Magaly Rodríguez) en FoLB2B Geschiedenis van de Nederlanden (Andreas Stynen) komt het koloniale verleden uiteraard ook aan bod. Voor SoA51B Politieke geschiedenis van België (Frederik Verleden): zie onder de faculteit Sociale Wetenschappen.
- In FoSW6A Publieksgeschiedenis (Tom Verschaffel en Kaat Wils), een plichtvak in BA3 Geschiedenis, komen zowel het monumenten- en straatnamendebat als de thematiek van koloniale en postkoloniale musea uitgebreid aan bod.
- In de Educatieve master Cultuurwetenschappen komt de problematiek uitvoerig aan bod:
 - In de plichtvakken FoYY6A/ FoYY7A/FoYY8A Vakdidactiek geschiedenis (Karel Van Nieuwenhuysse): omgang met koloniale verleden; betekenis geven aan dat verleden; omgaan met verschillende identiteiten, omgaan met controversiële en gevoelige geschiedenis etc.
 - In het plichtvak FoZA1A Masterproef - Onderwijsonderzoek cultuurwetenschappen (Karel Van Nieuwenhuysse e.a.) wordt in 2020-2021 een onderzoek verricht rond de koloniale Matadi-foto's van het KADOC, en hoe ermee om te gaan in geschiedenisonderwijs.
 - In het keuzevak FoVE1A Geschiedenis en Onderwijs (Karel Van Nieuwenhuysse) gaat één module in op geschiedenisonderwijs in Rwanda in historisch perspectief, van in de koloniale tijd tot op vandaag.
- FoUY1A Literature from a Transcultural and Transnational Perspective (Nadia Lie e.a.), een transversaal vak in de MA Westerse literatuur en een keuzevak in de MA Europese studies, bestudeert expliciet postkoloniale thema's in de literatuur. Vroeger heette het Postcolonial Literature, maar een paar jaar geleden is voor een ruimere titel gekozen.
- FoUZ1A Deutsche Literatur: Literatur und Identität seit der Aufklärung (Anke Gilleir; een plichtvak in de opleiding Duitse taal- en letterkunde) is helemaal gewijd aan de constructie van identiteit vanuit subaltern studies, intercultural theory en postkoloniaal denken (en behandelt daarin ook Duitse koloniale literatuur).

- In FoXSoA English Literature in a Global Context (Elke D’hoker) worden literaire teksten gelezen van (onder andere) postkoloniale auteurs (vanuit het vroegere British empire).
- HBT39D Nederlands: taal en cultuur (Elke Brems; een plichtvak in de opleiding Nederlands van de BA Toegepaste Taalkunde (Brussel)) bevat één of twee lessen over kolonisatie en dekolonisatie (zowel Vlaanderen als Nederland)
- FoTO9A Postkoloniale geheugenstudies (Pieter Vermeulen), een keuzevak in de MA Master Literatuurwetenschappen
- In de opleiding Kunstwetenschappen komt het onderwerp aan bod in een les, een lessencluster of in de methodologie van FoBB8A Geschiedenis van de beeldende kunsten vanaf 1860, FoJD6A Kunstkritiek, FoBD1A Tentoonstellingen: Hedendaagse perspectieven en FoXS2A Workshop Photography and Contemporary Art (allemaal gedoceerd door Hilde Van Gelder).
- Koloniale geschiedenis en dekolonisatie is ook een frequent thema in masterproeven.
- Aan de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen
 - In DoE13A Economische geschiedenis (Erik Buyst) wordt de koloniale handel (met inbegrip van de slavenhandel) vanaf de 16de eeuw behandeld en de effecten daarvan op de economische ontwikkeling van Europa. Verder is er aandacht voor de dekolonisatie en de daarop volgende ontwikkeling van een eigen economisch beleid in de landen van de Derde Wereld. De nadruk ligt op de grote koloniale imperia, Congo komt slechts zijdelings of ter illustratie ter sprake.
 - In DoE33A Economische geschiedenis na 1945 (Erik Buyst) komt Congo expliciet in beeld, onder meer het belang van de koloniale mijnbouw voor de ontwikkeling van de Belgische industrie, met inbegrip van het nucleaire. Ook het neokolonialisme, bv. door China, komt aan bod.
 - In HBH18A Economische Sociologie (Stefan Adriaenssens) komt kolonialisme kort aan bod als een vorm van politiek kapitalisme, waar door exploitatie en een bevoorrechte relatie met politieke machthebbers uitzonderlijke winstkansen ontstaan. Dit wordt kort toegepast op het 19de-eeuwse model van Congo Vrijstaat met haar concessiesysteem.
- Aan de faculteit Sociale Wetenschappen
 - Het thema staat centraal in de opleidingen Antropologie, onder meer in zowat alle vakken van de leden van het [Institute for Anthropological Research in Africa](#) (IARA), maar zeker ook in heel wat vakken van de leden van het [Interculturalism, Migration and Minorities Research Centre](#) (IMMRC). Zij blijven daarin verder ontwikkelen, en maken bijvoorbeeld de oefening om in de readings niet alleen meer niet-Westerse auteurs, maar ook niet Westers-geschoolde auteurs op te nemen.
 - Hun meest recente onderzoekslijn die specifiek rond Congo is opgezet, is die van Katrien Pype over Technologie & Cultuur in DR Congo, waarbij vijf onderzoekers betrokken zijn en er ook verschillende bezoekers voor enkele maanden naar Leuven komen (onder meer een Congolees en twee Kameroenezen in de eerste maanden van 2021). Zij is ook de centrale figuur in het internationale netwerk CongoResearchNetwork.
 - Daarnaast loopt ook een BOF onderzoeksproject rond DIY urbanism en makerspaces in 4 Afrikaanse grootsteden (Filip De Boeck, Ann Cassiman en

Steven Van Wolputte). IARA is tevens een partner in een Europese doctoraatsopleiding (Horizon 2020 research and innovation program Marie Skłodowska-Curie), waarin samen met de universiteiten van Aarhus, Edinburgh en Oslo 16 Europese en Afrikaanse doctorandi onderzoek verrichten rond het thema 'Anthropology of Human Security in Africa' (<https://anthusia.eu/>). Momenteel zijn er bij IARA twee postdocs werkzaam met Congolese onderzoeksprojecten (Thomas Hendriks, Peter Lambertz). Ook de postdoc Dr. Amalia Dragani (Mali/Niger) kan hier vermeld worden.

- De vele publicaties, films, tentoonstellingen en debatten over Congo van Filip De Boeck en diens Congolese collega's uit de academische en de kunstwereld zijn wellicht al te bekend. Dekolonisering (via kunst(kritiek)) is uiteraard een permanent aanwezig thema bij De Boeck. Hij doceerde al in 1995 een vak rond antropologie en postkoloniale theorie (cf. De Boeck, F. 1996, "Het discours van de postkolonialiteit: de problematiek van identiteit en representatie", in: J. Vlasselaers & J. Baetens (red.), *Handboek Culturele Studies. Concepten, Problemen, Methoden*. Leuven: Acco.) en publiceerde recent nog De Boeck, F. (2020). "The Last Post : le Congo et la théorie postcoloniale", in: Elikia M'Bokolo & Jacob Sabakinu Kivilu (red.), *L'indépendance du Congo et ses lendemains*. Tervuren: Musée Royal de l'Afrique central, 17-34. Het thema van postkolonialiteit en dekolonisatie, met centrale focus op Congo, komt ook uitgebreid aan bod in SoL62A Inleiding tot de Sociale en Culturele Antropologie, dat wordt aangeboden in heel wat bacheloropleidingen van humane wetenschappen.
- Een soortgelijk vak rond post/dekolonialiteit wordt gedoceerd door Nadia Fadil (IMMRC) binnen de opleiding criminologie: Co2A6B Inleiding in de antropologie en criminologische thema's. Zij doceert ook in andere vakken rond het thema, bv. in het mastervak SoEogA Race, Ethnicity and the Postcolonial Condition.
- Zeker de opleiding CADES (Advanced Master in Cultural Anthropology and Development Studies) is, mede dankzij de erg diverse studentengroep, in de dagelijkse discussies bezig met vormen van dekolonisering. CADES staat ook expliciet open voor andere vormen van kennis en andere wereldbeelden.
- CADES organiseert jaarlijks ook een Field School waarbij de Leuvense studenten, en studenten en collega's van onze 4 Afrikaanse partneruniversiteiten, 10 dagen veldwerkmethoden aanleren en samen veldwerk doen in een plaats die roteert. In 2019 werd de Field School in Brussel georganiseerd rond onderzoek over gentrification in Brussel, wat onverwacht veel media-aandacht kreeg en geframed werd als 'reverse anthropology' ("oei, zij komen ons bestuderen!").
- In de vernieuwde masteropleiding antropologie komt er een vak World Anthropologies waarin de studenten zullen kennismaken met antropologische inzichten die van buiten de traditionele (westerse) canon komen. Dit vak wordt ontwikkeld in een unieke internationale samenwerking binnen het kader van de International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES).

- In SoKo8A Politieke Geschiedenis (Frederik Verleden) van België komt het koloniale verleden uiteraard ook aan bod. So400A Vraagstukken uit de Belgische politiek sinds 1945 (Emmanuel Gerard) werd gedurende enkele jaren volledig gewijd aan 'de moord op Lumumba'.
- Aan de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen
 - In PoP23C History of Modern Educational Systems (Sarah Van Ruyskensvelde; keuzevak Master of European Studies) en PoU85A Onderwijs en pedagogiek vanuit historisch perspectief (Sarah Van Ruyskensvelde; plichtvak in de bachelor Onderwijskunde, KULAK) wordt een historische toelichting gegeven bij de koloniale en postkoloniale geschiedenis van Congo, en aandacht besteed aan de historische evolutie van de representatie van koloniale geschiedenis in geschiedenis-handboeken secundair onderwijs doorheen de 20ste eeuw, en aan de representatie van het koloniale verleden in museale contexten (aan de hand van een kritische bespreking van het "gedekoloniseerde" AfrikaMuseum in Tervuren)
 - PoP24B Philosophy of Education (Jan Masschelein) bespreekt uitgebreid Freire en Illich, die allebei een sterke kritiek formuleerden op de school als koloniale/koloniserende institutie.
 - PoLo6A Geschiedenis van opvoeding, onderwijs en vorming, deel 1 (Pieter Verstraete; bachelor Pedagogische Wetenschappen) besteedt aandacht aan de onderwijs-geschiedenis ten tijde van de kolonisatie, onder meer aan de hand van teksten van Marc Depaepe en Jan Briffaerts.
 - PoS42A Educatieve erfgoedstudies (Pieter Verstraete; Master Pedagogische Wetenschappen) werkt vooral rond het thema handicap, maar staat ook in verschillende colleges stil bij koloniaal erfgoed, hoe dat in onze hedendaagse maatschappij aan bod komt en welke pedagogische inzichten gebruikt kunnen worden om een vernieuwende kijk en omgang te ontwikkelen op dit erfgoed (cf. ook idee van shared heritage).
 - In PoL71A Interculturele pedagogiek (Orhan Agirdag; plichtvak in de bachelor Onderwijskunde, KULAK) wordt de impact van koloniale geschiedenis op het huidige curriculum zijdelings besproken. Ook PoV23A Onderwijs en Diversiteit (Orhan Agirdag; master Educatieve Studies) staat stil bij het hedendaagse (neo)koloniale denken in het onderwijs.
 - Het thema 'Decolonizing psychological science' komt als perspectief aan bod in PgXo6A Cross-culturele psychologie (m.i.v. psychologische aspecten van de multiculturele samenleving) (Karen Phalet; plichtvak BA3 Psychologie en keuzevak Pedagogische Wetenschappen)
 - In het keuzevak PoR68A Topics in Social and Cultural Psychology (Karen Phalet e.a.; master of Psychology: Theory and Research) komt het koloniaal verleden onder de noemer van 'collective memory'.
 - In het faculteitsbrede keuzevak PoR63A Psychology, Culture and Society (PoR63A Psychology, Culture and Society) is er een les over 'ras' als dimensie van diversiteit en ongelijkheid.
- Aan andere faculteiten
 - Het concept koloniale wetenschap wordt behandeld in GoL57A Geschiedenis van de Wetenschappen (Geert Vanpaemel) en GoU12B Historical and Social Aspects of

Physics (Kristiaan Temst), maar dat concentreert zich algemeen op conceptuele problemen en concreet op wetenschapontwikkeling in Indië en Argentinië.

- Ho2R7A Colonial & Postcolonial Urbanism (Bruno De Meulder), een keuzevak in de MA Human Settlements en MA Urbanism, Landscape and Planning.

5.2.8 UCLouvain

- Plusieurs unités d'enseignement abordent le passé colonial belge et/ou les études postcoloniales, et notamment :
 - LHIST 2610 Histoire de l'Afrique subsaharienne : cours de 22,5 heures, dispensé par Anne-Sophie Gijs dans le cadre du Master 120 en Histoire (Faculté FIAL) ; accessible comme cours à option également aux étudiants en anthropologie et en sciences de la population et du développement (Faculté ESPO)
 - LHIST 2723 et LHIST 2724 Contacts et échanges (Temps modernes et époque contemporaine) : deux cours de 22,5 heures, dispensés par Anne-Sophie Gijs dans le cadre du Master 120 en Histoire (Faculté FIAL)
 - LHIST 2560 : Séminaire d'Histoire : Europe et mondes extra-européens : cours de 22,5 heures, dispensé par Anne-Sophie Gijs dans le cadre du Master 120 en Histoire (Faculté FIAL)
 - LHIST1420 Introduction historique à l'anthropologie sociale et culturelle, cours de 22,5 heures, dispensé par Caroline Sappia dans le cadre du Bachelier en Histoire (Faculté FIAL)
 - LEURO 1301 : L'Europe dans le monde : enjeux actuels : cours de 30 heures, dispensé par Anne-Sophie Gijs dans le cadre de la mineure en études européennes (Faculté ESPO) ; accessible aux étudiants de baccalauréat en sciences économiques, humaines et sociales (droit, sciences politiques, économie, histoire, langues et littératures, etc.).
 - LHUMA 2390 Transitional Justice and Conflict Resolution : cours de 30 heures, dispensé par Valérie Rosoux dans le cadre du Master en action humanitaire internationale (NOHA) au sein duquel des intervenants issus de la diaspora sont invités. Le programme du cours en 2020-2021 s'articule entre autres sur la mise en place de la Commission parlementaire consacrée à la gestion du passé colonial.
 - LLMOD2802 Séminaire transversal en littérature : Pensées décoloniales et littérature, dispensé e. a. par V. Bragard.
 - LGERM2826 Comics and the Postcolonial (FIAL), dispensé par V. Bragard.
 - LSPRI2315 Politique étrangère de la Belgique : le cours donné par Tanguy de Wilde aborde l'action internationale de la Belgique depuis 1831 et a notamment pour chapitres l'EIC, le Congo belge, la décolonisation, la politique africaine de la Belgique contemporaine
 - LGERM2739 Dekolonisatie: literaturen en tekstuele kunsten (FIAL), dispensé par Stéphanie Vanasten.
 - LDRO1008 Histoire des institutions; partie de V. Dujardin.
- Chaque année, plusieurs mémoires de maîtrise en histoire sont promus par des professeurs de l'UCLouvain, abordant divers aspects du passé colonial belge ou s'inscrivant dans la perspective des études postcoloniales (Professeurs concernés dans la CP Histoire : V. Dujardin, A.-S. Gijs, X. Rousseaux, L. Van Ypersele, C. Sappia).

- Dans la formation des historiens de l'art, le cours LHART2220 " Iconologie et sociologie de l'art " traite de la question de la restitution des œuvres africaines d'un point de vue sociologique. C'est à travers un jeu de rôles, où les étudiant.es incarnent chacun.e un des " acteur.ice " (conservateur de musée, collectionneur, juriste, politique...) qui prennent part au débat autour de cette question, qu'il s'agit de bien comprendre les enjeux en termes de positionnement socio-professionnel dans le monde de l'art.
- Le projet de certificat interuniversitaire (UCLouvain/ULB) et interdisciplinaire (droit, de sciences politiques, philosophie, histoire) en justices transitionnelles concerne entre autres le volet colonial/décolonial. Le but du certificat est de donner accès à l'information sur des contextes traversés ou qui ont été traversés par une transition, des crimes de masses et/ou des atteintes aux droits fondamentaux en privilégiant les acteurs locaux. Il s'agit de créer une alternance entre des cours théoriques et des séminaires au cours desquels des contextes particuliers seront étudiés en mobilisant des professeurs et acteurs de terrain. Les membres de l'équipe ayant initié la demande de reconnaissance du certificat sont les suivants : Aude Merlin et Damien Scalia de l'U.L.B ; Valérie Rosoux et Sylvie Sarolea de l'UCLouvain, Pierre Vincke de R.C.N – Justice & Démocratie et Béatrice Chapaux, magistrate.

5.2.9 U Mons

- L'École des Sciences Humaines et Sociales de l'UMons vient d'engager un chargé de cours dont la charge d'enseignement comprendra entre autres un cours sur "l'Anthropologie décoloniale".

5.3 Initiatives visant à 'décoloniser' des domaines ou programmes d'études / Initiatieven om vakken of onderwijsprogramma's te dekoloniseren

5.3.1 UAntwerpen

- Zie 5.1.1.

5.3.2 KU Leuven

- Het thema is in 2019-2020 aan bod gekomen in de Onderwijsraad. De faculteiten werken dit nu verder uit, vaak binnen een facultair diversiteitsteam.
- De Metaforum-werkgroep Multiregionaliteit kan gezien worden als een onderdeel van een dekolonisering van het onderwijs/curriculum. "De meeste disciplines werken met bijna uitsluitend westerse bronnen, en inleidende vakken beschrijven het doorgaans domein als exclusief westers. Deze vage beperking is grotendeels impliciet en niet beargumenteerd. Onze werkgroep wil de situatie in de verschillende disciplines documenteren, nadenken over de mogelijke oorzaken en gevolgen, en voorstellen formuleren." Het eindverslag van deze werkgroep is in voorbereiding.

5.3.3 UCLouvain

- Deux initiatives sont en cours de réalisation au niveau de la Commission de Programme Histoire de la Faculté FIAL (professeurs pilotant ce projet de réforme : Silvia Mostaccio, Anne-Sophie Gijs et Caroline Sappia) :
 - d'une part, la création d'une mineure en 'Histoire, Décentrement et critique. Monde et sociétés' (30 ECTS) qui devrait être accessible à tous les étudiants inscrits en baccalauréat à l'UCLouvain. La mineure offrira d'une part, deux cours obligatoires pour acquérir les savoirs de base (cadres théoriques et outils d'analyse) et s'exercer concrètement au 'décentrement' en histoire et en sciences sociales (via les épistémologies issues de l'histoire connectée, des Postcolonial studies, des Subaltern studies, et des Decolonial studies). D'autre part, en complément, les étudiants auront la possibilité de choisir une série de cours leur permettant d'appliquer et d'approfondir l'usage de ces outils et méthodes aux thématiques qui les intéressent plus spécifiquement : soit dans le domaine des enjeux philosophiques et religieux, soit dans l'étude des mondes et sociétés extra-européens, ou dans le domaine des arts et des littératures.
 - d'autre part, la création d'une option en 'Histoire, Décentrement et critique. Monde et sociétés' (15 ECTS) accessible aux étudiants du master 120 en Histoire. Elle visera à approfondir l'étude et la pratique historique du décentrement critique au niveau heuristique et analytique, et donner aux étudiants l'occasion d'approfondir l'étude de l'histoire, des modes de pensée et des pratiques sociales et culturelles de sociétés extra-européennes.

L'objectif général de ces deux nouveaux programmes est d'offrir une approche transversale et interdisciplinaire afin de diversifier les manières de pratiquer le " décentrement " en sciences humaines et sociales, ainsi que des outils concrets pour décoder les sociétés contemporaines sous l'angle des relations de pouvoir, de manière critique et nuancée.

6 Implication dans l'enseignement primaire et secondaire / Betrokkenheid bij lager en secundair onderwijs

6.1 *Participation à des commissions / Participatie in commissies*

6.1.1 UAntwerpen

- Deelname Marnix Beyen aan de vergadering 'Belgisch-Congolees koloniale geschiedenis en eindtermen', KMMA, 14 maart 2016.
- Betrokkenheid Patrick Loobuyck en Willem Lemmens bij het formuleren van een advies over omgaan met koloniaal erfgoed in de publieke ruimte. Op vraag van de Vlaamse regering werd dit advies aan alle gemeentebesturen gestuurd en op 22 maart 2021 volgt een webinar.

6.1.2 ULB

- Depuis 2018, l'ULB participe à la réflexion sur la réforme des programmes et référentiels relatifs à l'enseignement du passé colonial à l'école secondaire menée par la Fédération Wallonie-Bruxelles : les professeures Valérie Piette et Amandine Lauro ont été sollicitées pour un avis d'expertise sur l'état des programmes à la demande de la cellule de Conseillers pédagogique en histoire de la Fédération Wallonie-Bruxelles (février-mars 2018); Amandine Lauro est par ailleurs membre du Groupe de Travail pour la rédaction du chapitre "Colonisation du Congo, du Rwanda et du Burundi" dans le futur référentiel d'histoire destiné au secondaire supérieur récemment mis en place par la ministre de l'enseignement obligatoire Caroline Désir (à p. d'oct. 2020).

6.1.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

- En 2018, la Ministre de Martine Schyns a chargé les membres du Centre de recherches en histoire du droit, des institutions et de la société attachés au terrain prioritaire intitulé "L'Europe contemporaine et ses (anciens) territoires outre-mers", sous la direction de la professeure Nathalie Tousignant, d'analyser les chapitres qui concernent l'histoire coloniale dans le Programme d'études. Histoire. 466/2015/240. Enseignement secondaire et ordinaire. Humanités professionnelles et techniques. 2e et 3e degrés, Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015.
- En octobre 2020, Romain Landmeters, Erika Ngongo et Bérengère Piret et Nathalie Tousignant ont été conviés par la Ministre de l'Éducation Caroline Désir à rejoindre un groupe de travail qui se penchera sur l'enseignement de la colonisation belge en Fédération Wallonie-Bruxelles.

6.1.4 KU Leuven

- Prof. Karel Van Nieuwenhuyse is als expert verbonden aan
 - de ontwikkelcommissie eindtermen historisch bewustzijn voor het secundair onderwijs. Die vermelden nu kolonialisme, imperialisme, dekolonisatie en neokolonialisme expliciet als historische sleutelbegrippen die behandeld moeten worden (zie <https://onderwijsdoelen.be/>)
 - de herziening aan de gewijzigde versie, waarin expliciet aandacht voor (neo)kolonialisme en dekolonisatie terug op de agenda wordt geplaatst, voor elke stroom in het secundair onderwijs (zie <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-eindtermen-2de-en-3de-graad-secundair-onderwijs>).
 - de ontwikkelcommissie eindtermen historisch bewustzijn voor het kleuter en lager onderwijs (voorziene start oktober 2020).

6.1.5 UCLouvain

- A.-S. Gijs a rejoint le groupe de travail initié par la Ministre de l'Éducation Caroline Désir visant à réformer le chapitre relatif à la " colonisation du Congo, du Rwanda et du Burundi " dans le référentiel d'histoire destiné au secondaire supérieur de la Fédération Wallonie Bruxelles (démarrage des travaux : octobre 2020).

- Véronique Bragard a participé à la Journée interdisciplinaire sur les enjeux de la décolonisation pour les rhétos (USLouis 28/01/2019).

6.2 Développement de manuels, de matériel d'apprentissage et de journées d'études à destination des enseignants / Ontwikkelingen van handboeken, lessenpakketten en studiedagen voor leraren

6.2.1 Algemeen

- Heel wat academici van verschillende Belgische universiteiten schreven bijdragen voor het door Idesbald Goddeeris (KU Leuven), Guy Vantemsche (VUB) en Amandine Lauro (ULB) geredigeerde *Koloniaal Congo. Een geschiedenis in vragen* (Polis, 2020) / *Le Congo colonial: une histoire en questions* (Renaissance du Livre) dat wellicht door veel lesgevers van secundaire scholen zal worden gebruikt met bijdragen van onder meer Johan Lagae en Michael Meeuwis naast tal van andere academici werkzaam aan andere universiteiten.
- Verschillende historici van de KU Leuven en de UAntwerpen werkten mee aan de handboekenreeks *Passages*, die uitgebreid aandacht besteedt aan koloniale geschiedenis (Greet Draye, Camille Creyghton en Sarah Verhaegen, onder begeleiding van Hans Cools en Kaat Wils; Uitgeverij Averbode).

6.2.2 VUB

- Gastlesaanbod voor middelbare scholen: "Moet België zijn excuses aan Congo aanbieden" (2 uren workshop gedoceerd door een lid van het vakgroep geschiedenis).

6.2.3 ULB

- Les académiques de l'ULB sont, au cours des dernières années, intervenus à plusieurs titres sur la question de la place de l'histoire coloniale dans l'enseignement secondaire: cartes blanches dans les médias et plaidoyer politique (voir e.a. la tribune pionnière des professeur.e.s Olivier Gosselain et Valérie Piette "[Mais qui se soucie encore de la colonisation ?](#)" in *La Libre Belgique* du 28 sept. 2007); articles réflexifs parus dans des revues destinées aux professionnels de l'enseignement (voir e.a. Amandine Lauro et Romain Landmeters, "[Manger végétal ou colonial? Les \(vrais\) enjeux de l'histoire de la colonisation](#)", in *Eduquer. Publication de la Ligue de l'Enseignement et de l'Education Permanente*, 133, n° spécial "Histoire à l'école: décentrer le regard", 2017; participation à des programmes de formation permanente/mise à niveau sur l'histoire coloniale à destination des professeurs de l'enseignement secondaire (e.a. professeure Anne Morelli); missions d'expertise pour la réalisation de supports pédagogiques pour l'enseignement secondaire (par ex. e.a. professeure Anne Morelli pour le Cahier Pédagogique "[LA PROPAGANDE AU RALENTI](#)". Outils d'analyse de la propagande. Nous, les Belges, Eux, les colonisés" réalisé par Zin TV avec le soutien de Commission Communautaire Française de la région Bruxelles Capitale, 2018); participation à des programmes informatifs/éducatifs à destination des enfants de l'enseignement primaire (9-13 ans) (e.a. intervention d'Amandine Lauro dans le podcast "[Et pourquoi? : Certains veulent démonter les statues de Léopold II ?](#)" réal. A. Ruysen pour la RTBF, juillet 2020).

- De manière structurelle, l'ULB forme des professionnel·les se destinant à l'enseignement de l'histoire dans le secondaire, via la finalité "Didactique" du Master en Histoire. L'histoire de la colonisation est intégrée, parmi d'autres thématiques, dans les cours de Didactique de l'histoire et dans les stages de terrain.
- Projet "Repenser concrètement l'enseignement de la colonisation et du Congo en cours d'histoire. Essais de transposition didactique" (2020-2022) développé avec le concours du Conseil de la Transmission de la Mémoire-[Démocratie ou barbarie](#) de la Fédération Wallonie-Bruxelles) par le professeur Pierre Van Den Dungen. Mené dans le cadre des cours de didactique en Histoire (Péda B 418 - Didactique de l'histoire et Péda B 558 - Pratique réflexive) et des stages de terrain (Péda B 538 et B 578), ce projet vise à créer une série de leçons-types sur le passé colonial à destination de l'enseignement secondaire (4ème-5ème-6ème années de l'enseignement général, qualifiant et de transition), qui seront publiées en format papier et numérique.

Dans le respect des prescrits (programmes, types d'enseignement et méthodes par compétences), des étudiant·es-stagiaires en formation et leurs formateurs en didactique de l'histoire "transposent" des contenus issus de recherches récentes/neuves sur le passé colonial belge et les adaptent aux cours dispensés aux élèves de secondaire. Après avoir créé leurs leçons de façon collaborative et critique, les étudiant·es vont les expérimenter dans les écoles partenaires. Leurs maîtres de stages participent à l'expérience en évaluant ces leçons, en contre-proposant au regard de leur expérience de terrain. Dans la 2e partie du projet, les didacticiens de la discipline en collaboration avec les stagiaires vont proposer une pratique réflexive sur ces leçons expérimentées sur le terrain, c'est-à-dire une réflexion sur des manières de les perfectionner, notamment en les articulant à divers supports (ressources numériques, sources filmiques, chansons, bandes-dessinées, etc.), eux-mêmes étudiés lors d'ateliers. Au cours de ce projet, des après-midis "réflexives" seront proposées, ouvrant les débats aussi bien à un public étranger à la recherche en cours (enseignants d'écoles non-partenaires) qu'aux spécialistes de la question partenaires du projet.

6.2.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- 28/01/2020 : *Colonisation, décolonisation?: enjeux et débats*, cours-conférence avec des rhétoriciens de la Fédération Wallonie-Bruxelles, Faculté de philosophie, lettres et sciences humaines (coord. : Philippe Desmette).
- Depuis 2016, les membres du Centre de recherches en histoire du droit, des institutions et de la société spécialiste en histoire coloniale (Nathalie Tousignant, Bérengère Piret, Enika Ngongo et Romain Landmeters) effectuent un travail de sensibilisation auprès de différentes institutions et autorités politiques afin que l'enseignement de l'histoire de la colonisation spécifiquement belge soit rendu obligatoire dans les référentiels d'histoire de la Fédération Wallonie-Bruxelles (cf. " De l'urgence d'enseigner la colonisation belge ", dans [Le Soir Plus](#), 28 janvier 2020). Ce travail de lobbying a donné lieu à diverses communications et publications "grand public", parmi lesquelles Amandine Lauro et Romain Landmeters, " Manger végétal ou colonial? Les (vrais) enjeux de l'histoire de la colonisation ", dans *Éduquer, tribune laïque. Publication de la Ligue de l'Enseignement et de l'Education permanente asbl*, no 133, novembre 2017, p. 15-19 ; Romain Landmeters et Enika Ngongo, " Une école qui rassemble les histoires de tous. Oser enseigner l'histoire de la colonisation belge ", dans *Bruxelles Laïque Echos*, no

99, 2017, p. 29-32 ; Romain Landmeters, *L'histoire de la colonisation belge à l'école. Décentrement, Distanciation, Déconstruction*, Bruxelles, BePax, 22 décembre 2017.

- La professeure Nathalie Tousignant a conçu (avec Anne Cornet, Samuel Tilman et Daniel Cattier) le support pédagogique [500 ans de colonisation au Congo](#). Une approche pédagogique audiovisuelle de la colonisation du Congo belge. Dossier pédagogique basé sur la série documentaire Kongo, Bruxelles, Culturea ASBL, 2012. Ce support a été numérisé en 2020 par la cellule Démocratie ou Barbarie et mis à la disposition des enseignants de Fédération Wallonie-Bruxelles.

6.2.5 KU Leuven

- Prof. Karel Van Nieuwenhuyse ontwikkelde ook onderstaande producten:
 - Twee lessenreeksen over koloniale geschiedenis voor secundair onderwijs in geschiedenis (zie <https://www.arts.kuleuven.be/outreach/geschiedenis/congo> en <https://www.arts.kuleuven.be/outreach/geschiedenis/codec>)
 - Het handboek *Eurocentrisch denken voorbij. Interculturele perspectieven in geschiedenisonderwijs* (<https://lup.be/products/117087>) (met oog voor een verantwoorde omgang van het koloniale verleden in heel diverse klasgroepen waarin veel verschillende visies bestaan). Met co-auteurschap van onder meer Prof. Nicolas Standaert.
 - Medewerking aan pakket van Studio Globo voor lager onderwijs: <https://www.studioglobo.be/aanbod/sporen-van-kolonisatie-lespakket>.
- Prof. Karel Van Nieuwenhuyse organiseerde ook onderstaande events:
 - Een zomer- en herfstschool historisch denken over het koloniale verleden (21-23 augustus 2018 en 29-31 oktober 2019), voor leerkrachten geschiedenis secundair onderwijs (samen met het AfricaMuseum), zie: https://www.africamuseum.be/fr/staff/1025/project_detail_view?prjid=706. Met participatie van onder meer Prof. Idesbald Goddeeris.
 - Studiedag voor leraren geschiedenis 23 april 2019 "De dekolonisatie van België? In de klas en in het AfricaMuseum" (zie <https://www.arts.kuleuven.be/geschiedenis/slogeschiedenis/dekolonisatie-van-belgie-in-de-klas-en-in-het-africamuseum>). Met participatie van onder meer Prof. Idesbald Goddeeris.

7 Système de bourses / Beurswerking

7.1.1 UAntwerpen

- Verschillende projecten laten toe om beurzen te financieren:
 - IOB Scholar In Residents (SIR) systeem waarbij uitwisseling van onderzoekers (niet uitsluitend) uit Congo, Rwanda en Burundi wordt gestimuleerd (equivalent van 12 maanden per jaar)
 - Beurzen in kader van VLIR-IUS met Université du Burundi (coördinatie: Stef Vandeginste, IOB): 13 PhD beurzen (1 Wetenschappen, 4 Geneeskunde, 1 Bio-

Ingenieurswetenschappen, 5 Rechten, 2 Computerwetenschappen), 3 Ma beurzen (1 Bio-ingenieurswetenschappen, 2 Electromechanica)

- PhD- en Master-Beurzen in kader van VLIR-IUS met Université catholique de Bukavu, project Centre d'Expertise en Gestion Minière (promotor: Sara Geenen, IOB):
- Beurzen in kader van VLIR-ICP Master-beurzen voor studenten in de masters Governance and Development; Development Evaluation and Management; Globalization and Development van IOB: gemiddeld een 4-tal per jaar.
- 4-tal PhD-Beurzen in kader van verschillende onderzoeksprojecten (o.m. FWO) uitgevoerd door IOB, meestal in samenwerking met lokale partner-universiteiten in Congo.
- Jaarlijks stelt het Global Minds-programma van VLIR-UOS beurzen ter beschikking voor studenten verbonden aan de Universiteit Antwerpen, binnen het kader van hun studie of stage.
- De UAntwerpen financiert jaarlijks verschillende types reisbeurzen voor een studieverblijf of stage buiten Europa.

7.1.2 VUB

- VUB is co-organisator van 2 masteropleidingen en ontvangt jaarlijks 12 academici per opleiding (2017-2021). De masteropleidingen van 2 jaar hebben tot doel deze jonge academici, wetenschappers en professionals de kans te geven om in een internationale omgeving een uiterst kwalitatieve en ontwikkelingsrelevante opleiding te volgen. Door het versterken van de capaciteiten van de deelnemers en het stimuleren van de uitwisseling van kennis en vaardigheden die de deelnemers in hun thuisland kunnen toepassen, wil het beurzenprogramma op langere termijn bijdragen tot de ontwikkeling van deze thuislanden. Daarnaast biedt de VUB onderdak aan een aantal promovendi die hun ontwikkelingsrelevant onderzoek voltooien.

7.1.3 ULB

- L'ULB a 2 fonds propres destinés entièrement ou en partie aux doctorants de pays du sud, dont le Congo, le Rwanda et le Burundi font partie.
 - Le fonds des bourses de coopération de l'ULB : Bourses de doctorat ayant pour but de permettre à des doctorants issus de pays en développement d'effectuer leur thèse de doctorat dans une unité de recherche de l'ULB. Les bourses financent 6 mois de recherche à l'ULB et peuvent être renouvelées jusqu'à 3 fois. Nous avons en ce moment 9 boursiers dont 4 venant du Congo.
 - Les bourses Esprit libre du Fonds Jacques Lewin – Inès Henriques de castro : Bourses de doctorat ayant pour but de permettre à des doctorants issus de pays en développement d'effectuer leur thèse de doctorat dans une unité de recherche de l'ULB. Les bourses financent 6 mois de recherche à l'ULB et peuvent être renouvelées jusqu'à 3 fois. La particularité de la bourse esprit libre est que les boursiers doivent mener des recherches sur des questions relatives aux droits et libertés. Nous avons en ce moment 5 boursiers dont 1 du Congo et 1 du Rwanda.

7.1.4 Université Saint-Louis – Bruxelles

- L'Université Saint-Louis - Bruxelles n'a pas de financement propre spécifiquement pour des chercheurs venant de l'Afrique centrale (ou d'autres pays en développement d'ailleurs). Par contre, au travers des programmes de la Commission Coopération au développement (CCD) de l'Académie de recherche et d'enseignement supérieur (ARES), nous offrons plusieurs types de bourses :
 - Bourses de mobilité pour doctorats et post-doctorats : bourse pour un séjour de recherche à l'USL-B de 3 à 6 mois. Depuis 2 ans, nous offrons 5 à 10 bourses (dépendamment de l'enveloppe qui nous est allouée) dans le cadre de ce programme de mobilité. Ces bourses sont offertes à des ressortissants des 18 pays partenaires de la coopération académique au développement dont font partie le Rwanda, le Burundi et la RDC. Dans le cadre de ce programme, en 2018-2019 nous avons accueilli 5 chercheurs dont 4 congolais. En 2019-2020, nous avons accueilli 8 chercheurs, dont 3 de issus RDC et 2 du Burundi.
 - Bourses de doctorat dans le cadre d'un projet de formation Sud : nous avons, depuis 2016, la coordination (par Christine SCHAUT) d'un projet de création de master en socio-anthropo à l'Université du Burundi. Dans ce cadre-là, l'USL-B accueille 1 doctorant financé par ce projet et qui vient en séjour chez nous +/- 4 à 6 mois par an. Il est inscrit en doctorat à l'USL-B et vient du Burundi. Dans le cadre de ce projet-là, nous accueillons aussi de temps en temps des professeurs de l'Université du Burundi qui viennent pour un séjour de recherche plus bref (1 mois) avec une bourse qu'on appelle " bourse de recyclage ".
 - Bourses d'étude dans le cadre du Master de spécialisation en droits humains : chaque année, le master de spécialisation en droits humains de l'USL-B (en partenariat avec l'UNamur et l'UCLouvain) accueille 10 étudiants issus de pays en développement et ayant été sélectionnés pour bénéficier d'une bourse de l'ARES pour leur année d'étude chez nous.

7.1.5 UGent

- Onderzoekssamenwerking met Afrika is meestal gefinancierd door VLIR-UOS: <https://www.vliruos.be/en/home/1>.
- UGent reikt ook een beperkt aantal doctoraatsbeurzen uit voor studenten uit het Globale Zuiden: <https://www.ugent.be/nl/onderzoek/financiering/bof/dos>
- Gedurende vele jaren loopt een onderzoekssamenwerking met historici in Congo in de context van FWO-projecten, in het bijzonder met prof. Jacob Sabakinu Kivilu (Dept. d'Histoire, Université de Kinshasa) en prof. Donatien Dibwe Dia Mwembu (Lubumbashi). Deze proffen hebben ook deelgenomen aan UGent-gerelateerde activiteiten en in het onderwijs ook input geleverd (gastlezingen, begeleiding masterproeven,...). Voor een overzicht, zie Johan Lagae & Jacob Sabakinu Kivilu, "Producing new Spatial(ized) (Hi)stories on Congolese cities: Reflections on Ten Years of Collaboration between UGent and UNIKIN", *Afrika Focus*, Vol 31 No 2 (2018), pp. 87-106 (available online: <https://ojs.ugent.be/AF/article/view/9920>

7.1.6 KU Leuven

- Het [Marc Vervenne fonds](#), speciaal voor Congolese studenten, heeft al vijf PhD-studenten uit Congo aan een doctoraat geholpen rond relevante thema's voor de samenleving. Er lopen nu 6 doctoraten en elk jaar gebeurt een nieuwe selectie (dit jaar 2 nieuwe). De PhD-studenten blijven verbonden aan hun Congolese universiteit en doen hun veldwerk lokaal (dat zijn absolute voorwaarden). Zij werken in uiteenlopende disciplines, waaronder economie, gezondheidszorg, sociologie, farmaceutische wetenschappen en pedagogie.
- Vanuit [Global Minds](#) worden momenteel drie Congolese PhD-studenten gefinancierd, voornamelijk in de medische sector. Het Global Minds programma heeft als hoofddoel om de Vlaamse instellingen hoger onderwijs te versterken in hun capaciteit om aan universitaire ontwikkelingssamenwerking te doen. De instellingen beslissen zelf hoe dat gebeurt, en aan de KU Leuven is het sandwich PhD-programma een belangrijke pijler. Na een eerste vijfjarenprogramma (2017-2021) wordt nu gewerkt aan de formulering van een tweede (2022-2026).
- Bij de South PhD's van de Dienst Onderzoekscoördinatie werd er in 2019-2020 ook 1 Congolese doctoraatsstudent geselecteerd.
- De faculteit Sociale Wetenschappen financiert momenteel twee Congolese doctoraatsbeurzen (één vanuit facultaire middelen en één vanuit het Fonds Stefaan Bekaert). De ene doctorandus promoveert bij Prof. Filip De Boeck (antropologie), de andere bij Prof. Valeria Pugliano (sociologie).
- De faculteit Theologie en Religiewetenschappen heeft sinds lange tijd het Kinshasafonds dat onderzoekers uit met name Congo de mogelijkheid biedt om in Leuven te werken. Ook op dit moment is een Congolese onderzoeker met de steun van dit fonds zijn promotieonderzoek in de theologie aan het afronden.
- Ontwikkelingssamenwerking Artsen & Apothekers Alumni Leuven vzw (°1977) is een rechtstreeks, positief gevolg van de koloniale banden met Congo. De vereniging verleent studiebeurzen (type 'sandwich') en onderzoekskredieten aan Congolese PhD-studenten uit de faculteit Geneeskunde. In de periode 2005-2019 verdedigden 20 PhD-studenten met een Leuvense (co)promotor een doctoraat: 7 verdedigd in Leuven (5 van UNIKIN, 2 van UCB), 11 in UNIKIN (met steun van de alumnivereniging), 1 in UNILU. Achttien van hen keerden terug naar Congo. Een twintigtal (de meesten van UNIKIN) werken op dit ogenblik aan een doctoraat met een supervisor van de KU Leuven (met 'sandwich' beurzen: VLIR-UOS, Marc Vervennestichting, Ontwikkelingssamenwerking Artsen en Apothekers Alumni Leuven). Door de opleiding van 5 professoren tandarts kreeg de Ecole de Medecine Dentaire van UNIKIN een nieuw elan. Alumni ondersteunt ook medische projecten wereldwijd, waaronder Rwanda, waarbij alumni van de faculteit Geneeskunde van de KU Leuven betrokken zijn. Contactpersoon: Prof. em. Fons Verdonck
- De Prijs Prof. Jozef Vandepitte voor medisch onderwijs in de tropen. De tweejaarlijkse prijs werd opgericht door de vzw Ontwikkelingssamenwerking Artsen en Apothekers Alumni Leuven en voor het eerst uitgereikt in 2003. De Prijs brengt het pionierswerk van Prof. Jozef Vandepitte in herinnering. In 2019 werd de Prijs toegekend aan Prof. P. Lukusa-Tshilobo voor zijn bijdrage aan het onderwijs en de opleiding van jonge onderzoekers in de humane genetica in de Democratische Republiek Congo. Vorige laureaten uit de DRC waren onder meer Prof. Jean-Jacques Muyembe (2013), Prof. Kanigula Mubagwa (2015) en de NGO Mam-sa-Ngol (2017).

- LUMOS (Leuvense Universitaire Medische Ontwikkelingssamenwerking en Solidariteit) is een vrijwilligersorganisatie gesteund door UZ Leuven die streeft naar een betere kwaliteit van de gezondheidszorg in West- en Centraal-Afrika, o.a. in de Democratische Republiek Congo en Rwanda. Zij realiseert dit door opleiding en vorming van medisch personeel en financiële ondersteuning. In de Democratische Republiek Congo ondersteunt de vereniging het St Luc referentiehospitaal in Kongo-Central en geassocieerde satellietziekenhuizen in Budjala, Drodro en Monsango, in samenwerking met de NGO Memisa. In Rwanda werkt de vereniging samen met het Universitair Ziekenhuis van Butare en het districtziekenhuis van Kabutare.
- De MOOC Clinical Nutrition werd in samenwerking met de universiteit van Rwanda uitgewerkt. Zie: <https://nieuws.kuleuven.be/en/content/2019/ku-leuven-presents-new-moocs-on-sustainable-development>.

7.1.7 UCLouvain

- En ce qui concerne les offres de bourses gérées à l'UCLouvain par l'Administration des relations internationales: voir les détails dans la section suivante: « initiatives de coopération » avec les universités en Afrique centrale.
- « Conjonctures de l'Afrique centrale » (ECA/CREAC), codirigé par An Ansoms (UCLouvain), dispose aussi d'un système de bourses de recherche (1500-2000 euros) pour des chercheurs de nationalité congolaise, burundaise, rwandaise, ougandaise, résidant en Afrique. Ces bourses visent à permettre aux chercheurs prometteurs de faire une recherche de terrain approfondie menant à l'élaboration d'un texte pour l'ouvrage collectif annuel *Conjonctures de l'Afrique centrale*.
- La Fondation pour l'Étude des Relations Internationales (Romain Yakemtchouk) lance des appels à candidature pour financer des bourses de doctorat promues par des professeurs de l'UCLouvain dans le domaine des études internationales et de la promotion de la Paix, avec un focus plus particulier sur l'Afrique centrale.

7.1.8 UMons

- Nous avons créé le Fonds Action Sud dont l'objectif premier est de favoriser la mise en place d'actions de Coopération avec les pays du Sud. Ce fonds permet notamment une mobilité N-S et/ou S-N dans le but de mettre en place un projet (bailleur de fonds et appel doivent être identifiés lors de la soumission d'une demande). Congo, Rwanda et Burundi sont donc éligibles.

8 Collaboration avec l'Afrique centrale / Samenwerking met Centraal-Afrika

8.1.1 UAntwerpen

- USOS (Universitaire Stichting voor Ontwikkelingssamenwerking) partnerwerking met Université Catholique de Bukavu, organiseert exposures voor studenten en personeel van de UAntwerpen en levert zaaigeld voor verdere academische samenwerking. Op 7 april 2021 is

in dat verband een digitale bijeenkomst over de omgang met het koloniale verleden gepland tussen studenten van Bukavu en Antwerpen in het kader van het eerder genoemde vak "Geschiedenis van Kolonisatie en Dekolonisatie: Centraal-Afrika en België".

- BAMKO voor de organisatie van de antiracisme en dekoloniale workshop.
- Naast bovengenoemde initiatieven gelinkt aan IOB (VLIR-IUS, VLIR-IF), ook
 - VLIR-Incremental Funding voor Going Global programma van IOB, met cursusmodules over onderzoeksmethodologie en governance of natural resources, in samenwerking tussen docenten van IOB en de Université Catholique de Bukavu
 - VLIR-JOINT met Université de Kisangani, Institut Supérieur de Développement Rural Bukavu en Université catholique de Bukavu. Samenwerking met Université de Lubumbashi in de steigers
 - Verschillende andere projecten van individuele IOB onderzoekers in Rwanda, Burundi en Congo, meestal in samenwerking met partneruniversiteiten in het Zuiden.
- Het Global Health Institute is een expertisecentrum voor medische en medisch-sociale topics in het Zuiden. Het heeft als missie het verbeteren van de gezondheid van mensen over de hele wereld, het opbouwen van capaciteit voor mondiaal gezondheidsonderzoek en het uitvoeren en evalueren van evidence-based interventies voor gezondheidsproblemen in lage- en middeninkomenslanden.

8.1.2 ULB

- De nombreux professeurs et scientifiques de l'ULB sont engagés dans des projets de coopération ARES PFS ou PRD avec la RDCongo ou au Rwanda. La communauté universitaire est également engagée dans des appuis institutionnels à différentes universités de ces pays. Les collaborations sont nombreuses également à l'aide des fonds de l'ULB pour des mobilités et des chaires internationales avec des professeurs, chercheurs et administratifs des institutions universitaires de ces pays.
 - En RDC
 - Implication de l'ULB en tant que coordinatrice ou partenaire de projets de formation ou de recherche pour le développement de l'ARES-CCD :
 - 2 projets dans le domaine de l'Architecture et de l'Urbanisme
 - 2 projets dans le domaine de la Santé
 - 1 projet dans le domaine de la bio-ingénierie
 - 1 projet dans le domaine Alimentaire
 - Implication de l'ULB dans les appuis institutionnels :
 - Université de Lubumbashi (UNILU) : appui à la communication et aux ressources humaines
 - Université de Kinshasa (UNIKIN) : appui à l'internationalisation
 - En outre, en RDC, l'UNILU est un des partenaires privilégiés de l'ULB qui y a installé un Bureau (seul bureau de l'ULB à l'international) pour développer les collaborations avec l'UNILU.
 - Enfin, ULB-Coopération, l'ONG de l'ULB est très active en RDC dans les domaines de la Santé et du développement des territoires.
 - Au Rwanda

- Implication de l'ULB en tant que coordinatrice ou partenaire de projets de formation ou de recherche pour le développement de l'ARES-CCD :
 - 1 projet dans le domaine de la santé
- Implication de l'ULB dans l'appui institutionnel à l'Université nationale du Rwanda (UNR) :
 - Appui au développement de plateformes de recherche
- Au Burundi
 - Pas de PRD ou PFS en cours
 - Retrait de l'AI vu les conditions de la gouvernance au sein de l'Université du Burundi (UB)

8.1.3 Université Saint-Louis – Bruxelles

- Depuis 2016, l'Université Saint-Louis - Bruxelles a pris des initiatives de coopération avec le Burundi, le Congo et le Rwanda :
 - En cours : accord de coopération avec l'Université du Burundi.
 - En cours : Programme d'appui institutionnel du Service des relations internationales de l'USL-B avec l'Université de Lubumbashi (RDC) financé par l'ARES (resp. Isabelle DE CLERCK, Service des relations internationales).
 - En cours : Programme d'appui institutionnel du CRESPo avec l'Université du Burundi financé par l'ARES (resp. Emmanuel KLIMIS).
 - En cours : Implication de plusieurs autres professeurs dans d'autres projets de l'ARES, notamment dans la région des Grands Lacs africains.
 - 2016-2021 : Projet de Formation Sud (PFS) qui a permis la création d'un master en socio-anthropologie à l'Université du Burundi financé par l'ARES (coord. Christine SCHAUT).
 - 2019/11 : Participation du vice-recteur aux relations internationales Bertrand HAMAIDE à une mission visant à améliorer les stratégies d'internationalisation à l'Université de Kinshasa (UNIKIN).
 - 2018 : Signature d'un accord de coopération avec l'Institut de Recherche et de dialogue pour la paix (IRDP) au Rwanda.
 - 2016 : Signature d'un accord de coopération signé avec l'UNIKIN.
 - 2009-2011 : mise en place du projet *Mémoire filmée de la période coloniale: sauvegarde et digitalisation des archives filmées*, réseau interuniversitaire sur la mémoire de l'Afrique centrale comprenant le MRAC (AfricaMuseum Tervuren), le Cinemathèque royale de Belgique, le KADOC-KU Leuven et six universités belges et africaines (ULB, KU Leuven, FUSL-USL-B, UNIKIN), Université nationale du Rwanda et Université du Burundi, soutenues par la Commission Universitaire pour le Développement (CUD), le Conseil Interuniversitaire de la Communauté française de Belgique (CIUF) et le Ministère des Affaires étrangères.

8.1.4 UGent

- Volgende Gentse promotoren hebben bilaterale raamovereenkomsten met instellingen in de voormalige Belgische kolonies:
 - Hilde Van Waelvelde (Geneeskunde) met HPV Gatagara Rwamagana

- Olivier Degomme (Geneeskunde) met University of Rwanda
- Michael Meeuwis (Letteren en Wijsbegeerte) met de Université de Kisangani
- Michael Meeuwis (Letteren en Wijsbegeerte), Luc Taerwe (Bio-Ingieurswetenschappen), Geert Haesaert (Ingieurswetenschappen) en Olivier Degomme (Geneeskunde) met UNIKIN
- Koen Stroeken (Letteren en Wijsbegeerte) met de Université de Lubumbashi
- Bilaterale akkoorden zijn onderwijsakkoorden en hebben eigenlijk enkel betrekking op studentenuitwisseling en soms ook op docentenuitwisseling. Universiteiten waarmee UGent een bilateraal raamakkoord heeft, zijn universiteiten waar UGent eigen studenten naartoe kan sturen (voor stage, les of thesisonderzoek). Die UGent-studenten krijgen daarbij bijna altijd een financiële tegemoetkoming van de Dienst Internationalisering. Deze uitwisseling is dus geen evenwichtige relatie: er wordt vooral ingezet op uitgaande mobiliteit. Voor inkomende mobiliteit, van Afrikaanse studenten die naar de UGent komen, is er op dit moment geen budget voorzien. Studenten en personeel uit Afrika kunnen geen financiële tegemoetkoming krijgen van de UGent.
- Er bestaan uiteraard nog [andere beurzen](#) zoals ICP beurzen en de Top-up grants maar die staan lost van bovengenoemde bilaterale raamakkoorden.

8.1.5 UHasselt

- De dienst onderwijsontwikkeling, diversiteit en innovatie (OODI) is partner in het Erasmus+ project e-Inclusion. Het transnationaal project is een samenwerking van hoger onderwijs met expertisecentra met name het kenniscentrum innovatie en online leren (KIC) en het expertisecentrum diversiteitsbeleid (ECHO). Doelstelling is het ontwikkelen van online tools voor docenten om een inclusieve leeromgeving te creëren. Centraal in het project is de awareness tool vanuit verdiepende kaders rond supremacy en racisme, implicit bias en equity.
- In samenwerking met de Manchester School of Architecture organiseerde de Faculteit Architectuur en Kunsten het symposium Contentious heritage. Het symposium bestond uit 4 lezingen en past in het kader van een 'dialoog' tussen de studio Continuity in Architecture en de design studio van de Internationale Master Interior Architecture on Adaptive Reuse.
 - Mnemographia - Representing Muted Memories, Koenraad Van Cleempoel
 - The Task of the Translator, Sally Stone
 - The Architectural Legacy of Leopold II, Nikolaas Vande Keere
 - Sinister Dialogues, Laura Sanderson en Bie Plevoets

Er komt een publicatie, die geldt als een internationale reflectie op Contentious Heritage en Adaptive Reuse. Zij verzamelt beschouwende essays van de auteurs en 18 projecten van studenten van de Manchester School of Architecture en de Faculteit van Architectuur en Kunst UHasselt. Auteurs: Sally Stone, Laura Sanderson (Manchester School of Architecture) + Nikolaas Vande Keere, Koenraad Van Cleempoel, Bie Plevoets (UHasselt)

8.1.6 KU Leuven

- Er lopen op dit moment elf formele, lopende [onderzoeksamenwerkingen](#) met Congolese instellingen: 3 met de UNIKIN vanuit Geneeskunde, 2 met de UNIKIS, 3 met de UNILU en 2 met het Centre de Recherche en Hydrobiologie. Zij worden allemaal gefinancierd door VLIRUOS.

- Daarnaast is er een IUS met de Université Catholique de Bukavu. Een IUS is een samenwerking op institutioneel niveau, waarbij er zowel aan specifieke thema's wordt gewerkt als aan de transversale versterking van de partneruniversiteit. Aan Vlaamse kant zijn steeds meerdere universiteiten betrokken. Het IUS met Bukavu loopt sinds 2010 en loopt af in 2020, en de focus ligt op de rol van de universiteit in een post-conflict omgeving, met bijzondere aandacht voor landbouw, mijnbouw en volksgezondheid. Er wordt gezocht naar een bestending en uitbreiding van de samenwerking met KU Leuven en de andere Belgische universiteiten. De huidige rector van de Université Catholique de Bukavu, Prof. Kanigula Mubagwa (Geneeskunde), is een alumnus en emeritus van de KU Leuven (waar hij tot zijn 65e als ZAP'er werkte).
- Er zijn in het verleden nog veel meer andere samenwerkingen geweest, vooral met UNIKIN en de faculteiten Bio-ingenieurswetenschappen (Eric Tollens, Roel Merckx), Wetenschappen (Luc Van Meervelt, Jos Odeurs, Noël Vandenberghe) en Toegepaste Wetenschappen (Jos Vander Sloten). Een aantal professoren van de faculteit Ingenieurswetenschappen (Jos Vander Sloten, Yvan Verbakel, Yolande Berbers) hebben in 2019 een consultancy uitgevoerd voor de zusterfaculteit van UNIKIN om de LMD-structuur te helpen implementeren. Financiering kwam van de wereldbank. De faculteit Theologie en Religiewetenschappen heeft een samenwerking met de Université catholique du Congo.
- Het ICAG verricht actief onderzoek naar de landbouwgeschiedenis van Belgisch-Congo. De directeur, Prof. Yves Segers, is als copromotor betrokken bij het Belspo project "Coffeebridge", dat wordt gecoördineerd door de Plantentuin van Meise (<https://coffeebridge.be/>).
- Het KADOC werkt al lange tijd samen met Congo:
 - Het ontving verschillende Congolese stagiairs in de afdeling Behoud en Beheer, zoals Lambert Museka (aartsbisdom Kananga, najaar 2008) en Michael Shosongo (bisdom Tshumbe, oktober 2019).
 - Het heeft goede contacten met onderzoekers en archiefvormers uit Congo waarbij sterk wordt ingezet op uitwisseling van documenten via scanning.
 - In 2010 organiseerde het een hele reeks activiteiten, zoals de tentoonstelling *Getuigen van een missie. Foto's uit Congo*, het colloquium *Religion, Colonisation and Decolonisation in Congo 1885-1960* en het internationale erfgoedproject "Religie en kolonisatie: Congo 2010. Mondelinge bronnen aangaande de receptie en perceptie van westerse religieuze opvattingen en praktijken in Congo en Rwanda, 1885-1960". Zie meer info op <https://kadoc.kuleuven.be/congo2010/>.
 - Mémoire filmée de la période coloniale: sauvegarde et digitalisation des archives filmées; mise en place d'un réseau interuniversitaire sur la mémoire de l'Afrique centrale was een driejarig interuniversitaire speerpuntproject (2009-2011) met MRAC (AfricaMuseum Tervuren), Cinematek (Brussel), KADOC-KU Leuven en 6 Belgische en Afrikaanse universiteiten (ULB, KU Leuven, FUSL, UNIKIN, Université nationale du Rwanda (Kigali) en Université du Burundi (Bujumbura)), betoelaagd door de Commission Universitaire pour le Développement (CUD) van de Conseil Interuniversitaire de la Communauté française de Belgique (CIUF) en het ministerie van Buitenlandse Zaken. Afrikaanse stagiairs beschreven en digitaliseerden missionaire en koloniale filmcollecties om ze ter beschikking te kunnen stellen voor onderzoek aan de partneruniversiteiten. Dat leidde tot de publicatie Patrimoine

d'Afrique centrale. Archives films, Congo, Rwanda, Burundi, 1912-1960, onder de redactie van Patricia Van Schuylenbergh en Zana Etambala (Tervuren, 2010), enkele onderzoeksbijeenkomsten (2011) en het afsluitende colloquium Afrique belge: entre mémoire et histoire de l'expérience coloniale. Regards croisés sur le patrimoine filmé (Bujumbura, 10-12 feb 2012).

- *Jalons pour une histoire de l'Eglise catholique en Afrique Centrale d'aujourd'hui* organiseerde vormingssessies voor professoren en erfgoedbeheerders van de grootseminaries van Congo over geschiedschrijving, methodologie en erfgoedbeheer, op initiatief van CENCO (Nationale bisschoppenconferentie van Congo) in samenwerking met UCC (Université Catholique du Congo), CAEK (Centre des Archives Ecclésiastiques Abbé Stéfano Kaoze) en KADOC-KU Leuven. Ze vonden plaats op de campus van UCC van 8 tot 13 april 2013.
- Er is een Kinshasa Chapter in de maak voor Congolese – vooral Kinois – alumni van de KU Leuven. Prof. Idesbald Goddeeris heeft naar aanleiding daarvan in februari 2020 een lezing gegeven in Kinshasa voor een veertigtal Congolese alumni.
- Prof. Pepe Ekulu van de UNIKIN is sinds 2020 lid van de externe adviesraad van de ontwikkelingssamenwerking van de KU Leuven met . Hij doctorerde vorig jaar aan de KU Leuven in de geneeskunde en voert nu een tweede VLIR-UOS project uit rond nierdialyse bij kinderen.
- In 2020 startten twee VLIR-UOS projecten aan de UNIKIN in de medische sector (genetica en nefrologie voor kinderen). Daarnaast lopen nog een aantal VLIR-UOS projecten waar KU Leuven professoren bij betrokken zijn (o.a. vicerector prof. Chris Van Geet en prof. Koen Devriendt van de faculteit Geneeskunde)
- Er zijn langdurige contacten met de UNIKIN (onder meer met Fons Verdonck van de faculteit Geneeskunde) en met de UNILU (onder meer met Philippe Muchez van het departement Aard- en Omgevingswetenschappen en met Benoit Nemery de Bellevaux van de faculteit Geneeskunde).
- In 2015 ging in UNIKIN het Centrum voor Menselijke Erfelijkheid van start onder impuls van Prof. Koen Devriendt (Centrum Menselijke Erfelijkheid van KU Leuven). Prof. Prosper Lukusa-Tshilobo werd de eerste directeur. Zes PhD-studenten doen op dit ogenblik doctoraal onderzoek in beide centra. De verzameling van de gegevens gebeurt in Congo. Doorgedreven analyses worden uitgevoerd in Leuven met een systeem van 'sandwich'-beurzen (beurzen VLIR-UOS, Marc Vervennestichting, Ontwikkelingssamenwerking Alumni). Beide promotoren doceren eveneens als gastprofessoren in UNIKIN en UNILU.
- Prof. em. Benoit Nemery de Bellevaux voert toxicologisch onderzoek uit naar de frequentie en schadelijkheid van zware metalen in mijnbouwgebieden van Katanga, de stedelijke omgevingen van Lubumbashi en Kinshasa, en in de huishoudelijke omgeving in de Kivu. In Lubumbashi werkt hij samen met Prof. Célestin Banza, directeur van de 'Unité de Toxicologie et Environnement, Ecole de Santé Publique'. Hij was recent promotor van het doctoraat van Dr. Patrick Katoto (*Environmental Air Pollution and Association with Pulmonary Tuberculosis in South Kivu Province*, 2020).
- Tussen 2003 en 2008 verleende de faculteit Geneeskunde een jaarlijks reiskrediet naar Kinshasa voor vijf visiting-professoren in medische basiswetenschappen, en dit gedurende vijf jaar, de tijd om Congolese PhD's te vormen in deze disciplines. In 2004 werd onder impuls van Prof. Jan Dequeker een symposium ('Stoute dromen – harde realiteit – samen sterk')

georganiseerd in Leuven naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van de start van de medische faculteit in Kinshasa, met als hoofddoel de samenwerking met Congolese universiteiten te intensifiëren. In 2006 bezocht een facultaire delegatie van KU Leuven (met decaan B. Himpens, B. Spitz, F. Verdonck, en mevr. M. Dekoninck) de faculteit van UNIKIN. In de periode 2006-2010 werden verschillende onderwijsprojecten uitgevoerd met UNIKIN gefinancierd door VLIR-UOS. Hierbij werden over een periode van twee jaar een twaalftal Congolese professoren uitgenodigd om in samenwerking met collega's van UHasselt (Prof. Jean-Michel Rigo en Prof. Paul Steels) en KU Leuven (Prof. Fons Verdonck, Prof. Frans Vinckier) cursussen te herschrijven en aan te passen met de focus op telebegeleid afstandsonderwijs. Kregen een eredoctoraat van de Faculteit Geneeskunde van UNIKIN: prof. Jan Dequeker (2010) en prof. Fons Verdonck (2015).

- Prof. Patrick Develtere (HIVA, faculteit Sociale Wetenschappen) en Prof. Sylvain Shomba startten 15 jaar geleden een structurele samenwerking tussen de CDS en het HIVA, waar intussen meerdere onderzoekers van de KU Leuven met de CDS samenwerken. Het CDS (Chaire de Dynamique Sociale; <https://cdsrdc.org/>) is een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoeksinstituut dat via sociologisch, antropologisch en economisch toegepast onderzoek de brug maakt tussen de universiteit en civiele actoren. Het heeft een maandelijks wetenschappelijk tijdschrift, *Mouvements et Enjeux Sociaux*.
- Aan de faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (FaBeR) is er ondersteuning geweest van enkele doctoraten aan de UNIKIN (Faculté de Médecine, Département de Médecine Physique et Réadaptation). Zowel Prof. Rik Gosselink, Prof. Martine Thomis als Prof. Christophe Delecluse hebben hierbij de rol van copromotor opgenomen. Naast deze inhoudelijke ondersteuning was er ook vanuit de faculteit een financiële bijdrage of ondersteuning bij de aanschaf van meetapparatuur en werd voor deze PhD-studenten ook een studieverblijf in Leuven gefinancierd.
- Er zijn langlopende contacten tussen de faculteit Theologie en Religiewetenschappen en de Université Catholique du Congo, in het kader waarvan op jaarlijkse basis professoren naar Kinshasa reizen om er college te geven. In deze context heeft Prof. Vansacker het meest recent over de Belgische kolonisatie in Congo en de relatie tot missionering college gegeven. Omwille van de huidige veiligheidssituatie, is deze lange traditie momenteel on hold gezet.

8.1.7 UCLouvain

- De manière générale, en matière de coopération avec les universités d'Afrique centrale, les activités menées au sein de l'UCLouvain, tous bailleurs de fonds confondus, peuvent se résumer comme suit : le principe de base de la collaboration est un soutien au renforcement de capacités académiques et scientifiques des institutions partenaires. Cela peut se faire à deux niveaux :
 - Appui au niveau institutionnel : c'est un appui au niveau de la gouvernance des universités afin de contribuer au plan de développement de l'université partenaire au niveau d'axes plus transversaux tels que relève académique, soutien à la recherche et à la valorisation de la recherche, soutien aux bibliothèques, soutien à la formation et à la pédagogie universitaire...
 - Collaboration scientifique sous forme de projet de recherche ou de mise en place de formation. Il s'agit ici d'un niveau plus décentralisé c'est-à-dire au niveau d'une entité de

recherche ou d'une faculté. Il s'agit plus d'une collaboration de proximité autour d'un thème bien précis qui entre dans les thèmes de recherches de l'institution Sud mais également dans ceux de l'académique de l'UCLouvain. Cette collaboration se trouve également au niveau médical via les cliniques universitaires (Clinique Saint Luc +Réseau Saint Luc et Clinique Universitaire de l'Université Sud).

Quel que soit le niveau, cette collaboration se traduit de la manière suivante :

- Encadrement de thèse de doctorat en copromotion et lorsque les conditions sont présentes sous forme de co-tutelle. Les thèses peuvent se dérouler via une logique projet (ex : projets PRD/PFS de l'ARES ou programme d'Appui Institutionnel de l'ARES) ou via candidature individuelle (ex : Concours de bourse de doctorat de l'UCLouvain)
- Mission N-S d'enseignement : Dans l'attente du renforcement de capacités (ex doctorant en formation), l'académique de l'UCLouvain effectue des missions pour donner les cours pour lesquels il n'y a pas encore d'enseignant formé ou en poste. L'objectif au cours d'un programme est de pouvoir mettre en place un système de vase communicant où les missions N-S diminuent en fonction de la prise en charge de plus en plus grande des cours par les professeurs de l'institution partenaire.
- Mission S-N permettant à un collègue Sud de venir enrichir de son expérience un cours donné à l'UCLouvain. Cela se passe souvent sous la forme de séminaires ou de conférence.
- Soutien aux équipes de recherche : apport d'expertise dans la mise en place ou l'ancrage des centres de recherche : apport de matériel, encadrement de thèses, de mémoires, accompagnement dans les missions de terrain, ... Le principe est de mettre en place une équipe de recherche avec des moyens humains, techniques et financier permettant à la fois de poursuivre la collaboration mais également de pouvoir déposer de nouveaux projets. Bref, faire vivre financièrement un labo de recherche et être " à jour " dans les innovations et thèmes de recherche. Dans ce cas-là, les échanges N-S, S-N (mission, séjour doctoral en Belgique) .. se font au gré de l'évolution du projet mais en perpétuel Aller-retour.
- Séjours de recherche postdoctorale : il s'agit de permettre à des jeunes chercheurs de pouvoir revenir dans un labo pour s'intégrer dans une équipe de recherche et former/consolider un réseau, se mettre à jour par rapport à de nouvelles technologies, être dans de bonnes conditions pour publier, déposer un projet, concevoir des cours, permettre aux jeunes enseignants et chercheurs, parfois submergés de cours, de se mettre en vase clos pour avancer dans leur recherche ou dans leur cours. Parfois, ces séjours sont effectués par des professeurs plus avancés dans leur carrière académique mais éprouvant le besoin de se " recycler " dans une matière pour pouvoir mieux encadrer mémorants, doctorants, ...
- Soutien aux cliniques universitaires via l'accueil de médecins venant effectuer une année de stage durant leur formation de spécialisation.
- Dans le cadre de différents projets ou programme, il y a également des étudiants et doctorants de l'UCLouvain qui se rendent auprès des partenaires dans le cadre de leur propre formation : mémoire, doctorat, stage de kiné ou médecine par exemple. Il y a donc une forme de réciprocité dans la collaboration.

Enfin, bien que l'UCLouvain ait des partenariats dans les différents pays de la Région des Grands Lacs (RDC, Rwanda et Burundi), l'Administration des relations internationales relève un partenariat plus important avec l'Université Catholique de Bukavu (UCB).

Nous pouvons illustrer ces divers axes par divers exemples concrets communiqués par les personnes contactées dans le cadre de cet inventaire :

- Récemment ou en ce moment, plusieurs professeurs de l'UCLouvain (A. Ansoms, M. Bouhon, V. Legrand, Pierre-Joseph Laurent, T. de Wilde, V. Rosoux, V. Dujardin, A.S. Gijs...) encadrent des thèses de doctorat réalisées par des chercheurs congolais formés en Belgique ou dans des universités congolaises, dans de nombreuses disciplines: en sciences politiques, en histoire, en études de la population et du développement, en anthropologie, en sociologie, en didactique, en sciences de l'environnement, en économie, etc.
- Mathieu Bouhon est par exemple impliqué dans le projet PRD/PFS ARES « Wavu : *Éducation à l'histoire de l'environnement au Kivu* » portant sur la sensibilisation et la didactique de l'histoire de l'environnement au Kivu en collaboration avec l'UNamur (I. Parmentier), le Musée royal d'Afrique centrale (P. Van Schuylenbergh), l'Institut supérieur pédagogique de Bukavu (J. Usungu) et l'Institut supérieur de Développement rural également de Bukavu (J.-P. Ilombé). Prenant appui sur l'état de la recherche sur l'histoire de l'environnement en Afrique sub-saharienne, le projet a pour ambition de produire une série d'outils pédagogiques (manuel pour l'enseignant, valises pédagogiques, observatoire des paysages pour les classes du secondaire) et d'offrir un ensemble de formation aux enseignants d'histoire en vue d'introduire la question environnementale dans leurs cours d'histoire. Dans ce cadre, Christian Chiza réalise à l'UCLouvain, une thèse de doctorat (co-promotion Mathieu Bouhon et Jacques Usungu) intitulée « Enseignants – élèves de Bukavu : études des représentations sociales de l'environnement et de son histoire ».
- V. Bragard collabore régulièrement avec Maurice Amuri (Professeur Ordinaire à l'Université de Lubumbashi) dans le cadre de publications communes ou de conférences.
- De 2009 à 2018, deux projets de recherche consécutifs interuniversitaires financés par le Ministère des Affaires étrangères (DG coopération et développement) et coordonnés par Valérie Rosoux pour l'UCLouvain ont permis la poursuite de travaux en partenariat constant avec des partenaires académiques des Grands Lacs (Congo, Burundi et Rwanda – "Groupe de recherche en appui aux politiques de paix", Grapax 2009-2014 ; "Aid Effectiveness in Fragile Contexts", Acropolis - Academic Research Organisation for Policy Support 2014-2018).
- En 2020, la Faculté de Théologie a signé un nouvel accord-cadre de coopération interuniversitaire avec l'université catholique d'Afrique centrale (Yaounde), l'université catholique de l'Ouest (Ouagadougou), l'université catholique de Kinshasa, et l'université catholique du Rwanda (Butare) pour privilégier une coopération au niveau de la théologie. La Faculté de Théologie de l'UCLouvain partage un organisme boursier avec la KU Leuven, l'institut *Lumen Vitae*, et *Missio*, mais les bourses qui peuvent être octroyées ne ciblent pas exclusivement la RDC, le Rwanda, le Burundi.

Enfin, à partir d'un legs, la Faculté de Théologie de l'UCLouvain envoie régulièrement des livres pour la bibliothèque de la Faculté de théologie de Kinshasa.

- Par ailleurs, *Louvain Coopération* est l'ONG de l'UCLouvain : parmi les projets réalisés en Afrique (RDCongo, Burundi, Bénin, Togo et Madagascar), les actions concernant la RDCongo et le Burundi se situent dans trois volets :
 - La sécurité alimentaire et économique
 - Appui aux agriculteurs dans l'amélioration de leurs productions agricoles et d'élevage (agro-écologie, agriculture familiale, structuration paysanne, transformation des produits, commercialisation)
 - Appui au micro-entrepreneuriat pour les candidats entrepreneurs qui souhaitent monter un business
 - Alphabétisation fonctionnelle et conscientisante
 - Environnement, gestion des ressources naturelles
 - La santé
 - Projets de santé mentale au niveau communautaire pour appuyer les centres de santé à prendre en charge les personnes rencontrant des problèmes psychologiques
 - Projets de prévention et prise en charge des maladies non-transmissibles (diabète et hypertension artérielle) en lien avec la transition épidémiologique des pays du Sud
 - Les systèmes de protection sociale (plus particulièrement les mutuelles de santé)
 - Appui à la structuration du système national de protection sociale
- En outre, Louvain Coopération mène également un « programme Nord », d'Education à la Citoyenneté Mondiale et Solidaire dont les thèmes majeurs sont les suivants :
 - Mécanismes sociétaux d'inégalité : rapports de domination
 - Enjeux postcoloniaux : Interculturalité, Décolonisation des savoirs, de l'ECMS et de la Coopération au développement, Migrations, etc. (Responsable : Fiona Nziza)
 - Environnement : Transition, Agriculture et consommation durable, Agroécologie, Technologies responsables, etc.
 - Genre et intersectionnalités : Ecoféminisme, Afroféminisme, etc

8.1.8 UMons

- Les académiques de l'UMONS développent des projets de coopération universitaire dans le cadre de l'ARES-CCD avec les universités congolaises (UNILU, UNIKIN, etc.). J-P. Tshibangu coordonne le Groupe Pays RD Congo dans le cadre des actions de l'ARES-CCD.
 - Lubumbashi
 - M. Duez a participé aux projet ARES CUI et Appui Institutionnel (AI) des programmes P2 et P3 à l'Université de Lubumbashi; il coordonne le projet ARES AI P4 (2017-2022). Ces projets sont un appui à l'ensemble de l'institution :
 - P2, appui au 2ème cycle;
 - P3, appui au 3ème cycle et relève académique;
 - P4, c'est un appui à la formation doctorale, la communication, les infrastructures (réseau informatique, bibliothèques), la gestion des académiques et du personnel administratif, technique et ouvrier, la recherche, la formation continue.

- Il a coordonné en collaboration avec l'ULB et le Burkina Faso un projet de Recherche pour le Développement (PRD Diabiomal) sur le diagnostic de la malaria
- Il coordonne en collaboration avec l'ULB un projet de Recherche pour le Développement (PRD PhytoKat) sur les conditions d'amélioration de la médecine traditionnelle et son intégration avec la médecine moderne
- Il participe à 2 projets du Professeur Ris sur la neurotoxicité des métaux
- Il a encadré et encadre une série de thèses de doctorats
- Kinshasa
 - M. Duez encadre une thèse de doctorat
- Rwanda
 - M. Duez a encadré 3 thèses de doctorat qui ont été finalisées
- Burundi
 - M. Duez a encadré des stagiaires et 2 thèses de doctorat (une en cours)
- Pour les 3 pays, travail à la mise en réseau des universités de Lubumbashi du Rwanda, du Burundi et de Madagascar: un projet en cours vise à créer un réseau d'échanges S-S entre ces universités.

9 Postface / Uitleiding

9.1.1 UGent

- Het overzicht van de UGent kan de indruk wekken dat er al heel wat gebeurt, maar ook dat er niet genoeg gebeurt. Heel wat, omdat er inderdaad een mooie lijst is van initiatieven die het koloniaal verleden van België aan bod brengen. Echter ook niet genoeg omdat een aantal docenten niet geantwoord hebben, maar ook niet bereikt werden. In dit overzicht van UGent wordt immers geen vermelding gemaakt van vakken in faculteiten zoals Economische wetenschappen en Bestuurskunde, Geneeskunde, Bio-ingenieurswetenschappen en andere waar er naar alle waarschijnlijkheid docenten zijn die wél het koloniaal verleden aan bod brengen in ten minste een onderdeel van hun vak. Bovendien komen de interuniversitaire opleidingen Master in Global Studies en Master in Gender en Diversiteit niet aan bod in het huidig overzicht, hoewel het koloniaal verleden er wel aan bod komt maar niet per se dekolonisering. Sibon Kanobana geeft bijvoorbeeld al sinds academiejaar 2015-2016 jaarlijks een gastcollege "Race and Racialization" in het schakelprogramma voor de Master Gender en Diversiteit waar het koloniaal verleden uitgebreid in aan bod komt. Naar alle waarschijnlijkheid zijn er nog zo'n initiatieven die in dit overzicht niet zijn opgenomen.

9.1.2 KU Leuven

- Dit overzicht kan de indruk geven dat de meeste faculteiten de dekolonisatie hebben verwerkt en dat alle studenten daar iets van kunnen meepikken, maar er zijn ook stemmen die benadrukken dat dit zeker nog niet het geval is, en we bv. ook kritisch moeten stil staan bij het geringe aantal doctoraten (met uitzondering van bepaalde faculteiten, zoals Geneeskunde en Theologie). Bovendien geeft het overzicht een vertekend beeld: op heel wat

fora komt het thema aan bod, maar in slechts enkele programma's – bv. CADES – staat het permanent centraal.